

DANIŞMA MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

95 inci Birleşim

4 Mayıs 1983 Çarşamba

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa		Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	254	in vekillik etmesinin uygun görülmüş olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/567)	255
II. — GELEN KÂĞITLAR	254	2. — Türk - İngiliz diplomatik ilişkilerinin 400 üncü kuruluş yıldönümü münasebetiyle Londra'da düzenlenecek törenlere katılmak ve görüşmelerde bulunmak üzere, 2 - 7 Mayıs 1983 tarihleri arasında İngiltere'ye gidecek olan Devlet Bakanı M. Nimet ÖZDAŞ'a, Devlet Bakanı Mehmet ÖZGÜNEŞ'in vekillik etmesinin uygun görülmüş olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/566)	
III. — YOKLAMA	255	V. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER	256
IV. — BAŞKANLIK DIVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI	255	1. — Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu. (1/672) (S. Sayısı : 386)	256:295
1. — Paris'te Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenecek olan Uluslararası Konferans ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Strasbourg'da düzenlenecek 72 nci toplantısına katılmak üzere Fransa'ya gidecek olan Dışişleri Bakanı İltiz TÜRKMEN'e, Millî Savunma Bakanı Ümit Halûk BAYÜLKEN'			

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Bu Birleşim iki oturum yapan Genel Kurulda :

1. — Abdülkadir ERENER'in, Danışma Meclisi Üyelikinden çekildiğine dair önergesi Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

2. — Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının maddeleri üzerindeki müzakerelere devam olunarak; yeni 23 ve 24 üncü maddeler kabul edildi.

4 Mayıs 1983 Çarşamba günü saat 14.00'te toplanmak üzere Birleşime saat 18.50'de son verildi.

Vefik KİTAPÇIGİL

Başkan

Başkanvekili

Erdoğan BAYIK

M. Talât SARAÇOĞLU

Kâtip Üye

Kâtip Üye

II. — GELEN KÂĞITLAR

Tasarılar

1. Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü 1981 Malî Yılı Kesinhesap Kanun Tasarısı. (1/680) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Danışma Meclisi Hesaplarını İnceleme ve Sayıştay Komisyonuna : 3.5.1983)

2. 5.1.1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kaldırılması ile Bu Kanuna Üç Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı. (1/681) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Millî Eğitim (Esas) ve Adalet Komisyonlarına : 4.5.1983)

3. 19.3.1969 Tarihli ve 1136 Sayılı Avukatlık Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı. (1/682) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Adalet Komisyonuna : 4.5.1983)

4. 18 Ocak 1972 Tarihli ve 1512 Sayılı Noterlik Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı. (1/683) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Adalet Komisyonuna : 4.5.1983)

5. 23.4.1981 Tarihli ve 2453 Sayılı Yurt Dışında Görevli Personele Nakdî Tazminat Verilmesi ve Ay-

lık Bağlanması Hakkında Kanunun Birinci Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı. (1/684) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Millî Savunma, İçişleri ve Dışişleri Komisyonuna : 4.5.1983)

6. Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanun Tasarısı. (1/685) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Millî Eğitim (Esas) ve Millî Savunma, İçişleri ve Dışişleri komisyonlarına : 4.5.1983)

Teklif

7. Danışma Meclisi Üyesi Halil GELENDOST ve 14 Arkadaşının, 5434 Sayılı T. C. Emekli Sandığı Kanununa Bir Ek Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi. (2/118) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Bütçe - Plan (Esas) ve Millî Savunma, İçişleri ve Dışişleri komisyonlarına : 4.5.1983)

Tezkere

8. Mehmet SELEN Hakkındaki Ölüm Cezasının Yerine Getirilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi. (3/568) (Başkanlığa geliş tarihi : 3.5.1983) (Adalet Komisyonuna : 3.5.1983)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14,00

BAŞKAN : Başkanvekili Vefik KİTAPÇIĞIL

KÂTİP ÜYELER : A Güngör ÇAKMAKÇI, Ali Nejat ALPAT

BAŞKAN — Değerli üyeler; Danışma Meclisimizin 95 inci Birleşimini açıyorum.

III. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır.
(Yoklama yapıldı)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

IV. — BAŞKANLIK DIVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Paris'te Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenecek olan Uluslararası Konferans ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Strasbourg'da düzenlenecek 72. toplantısına katılmak üzere Fransa'ya gidecek olan Dışişleri Bakanı İler TÜRKMEN'e, Millî Savunma Bakanı Ümit Halûk BAYÜLKEN'in vekillik etmesinin uygun görülmüş olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/567)

BAŞKAN — Gündemimizin, «Sunuşlar» bölümünde, Sayın Cumhurbaşkanımızın, iki tezkeresi var, okutuyorum.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Paris'te Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenecek olan «Namibia Halkının Kurtuluş Mücadelesi için Destek Uluslararası Konferansı» ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Strasbourg'da düzenlenecek 72. toplantısına katılmak üzere Fransa'ya Brüksel'de Türkiye'nin Avrupa ile ilişkileri konusunda konferans vermek üzere de Belçika'ya 25 Nisan - 3 Mayıs 1983 tarihleri arasında gidecek olan Dışişleri Bakanı İler TÜRKMEN'in dönüşüne kadar; Dışişleri Bakanlığına, Millî Savunma Bakanı Ümit Halûk BAYÜLKEN'in vekillik etmesinin, Başbakanın teklifi üzerine, uygun görülmüş olduğunu bilgilerinize sunarım.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

BAŞKAN — Bilgilerinize arz ederim.

2. — Türk - İngiliz diplomatik ilişkilerinin 400. kuruluş yıldönümü münasebetiyle Londra'da düzenlenecek törenlere katılmak ve görüşmelerde bulunmak üzere, 2 - 7 Mayıs 1983 tarihleri arasında İngiltere'ye gidecek olan Devlet Bakanı M. Nimet ÖZDAŞ'a, Devlet Bakanı Mehmet ÖZGÜNEŞ'in vekillik etmesinin uygun görülmüş olduğuna dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi. (3/566)

Danışma Meclisi Başkanlığına

Türk - İngiliz diplomatik ilişkilerinin 400. kuruluş yıldönümü münasebetiyle Londra'da düzenlenecek törenlere katılmak ve görüşmelerde bulunmak üzere, 2 - 7 Mayıs 1983 tarihleri arasında İngiltere'ye gidecek olan Devlet Bakanı Prof. Dr. M. Nimet ÖZDAŞ'ın dönüşüne kadar; Devlet Bakanlığına, Devlet Bakanı Mehmet ÖZGÜNEŞ'in vekillik etmesinin, Başbakanın teklifi üzerine, uygun görülmüş olduğunu bilgilerinize sunarım.

Kenan EVREN
Cumhurbaşkanı

BAŞKAN — Bilgilerinize arz ederim.

V. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu. (1/672) (S. Sayısı : 386) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin, «Kanun Tasarı ve Teklifleri» bölümünde, «Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı»nın görüşülmesine devam ediyoruz.

Dün, 25 inci madde üzerinde verilen önergelerden bir tanesini değerlendirmiştik. Bugün, diğer önerelerin değerlendirilmesine devam edeceğiz.

Sayın Yolga'nın önergesi var. Sayın Yolga'ya söz veremeyeceğim; çünkü, Genel Kurulumuzun kararına göre, o madde üzerinde konuşan üye, madde ile ilgili önergesi üzerinde konuşma hakkından vazgeçmiş oluyor. Yalnız, Genel Kurulun bilgisini tazelemek bakımından önergeyi okutacağım ve bilahara, lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üyelere söz vereceğim.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının seçim sistemimiz bakımından temel tercihleri içeren 23 üncü ve 24 üncü maddelerinin Genel Kuruldaki görüşmeler sonunda (Göktepe, Tan, Vardal formülü tercih edilmediği takdirde, aşağıdaki ilke değişiklikleri yapılarak yeniden düzenlenmek üzere Komisyona iadesini Yüce Meclisin takdirine saygıyla arz ederim.

Namik Kemal YOLGA

1. Seçmenlerin bir siyasî parti listesinde tercihli oy kullanabilmeleri ilkesine katılıyorum. Ancak, bir adaya ait tercih oylarının dikkate alınabilmesi için ilgili siyasî partiye verilmiş bulunan geçerli oyların belli bir yüzdesini, mesela 2, 3 ve 4 milletvekili çıkaran illerde % 20'si, 5, 6, 7 milletvekili çıkaran illerde % 15'i nispetinde bir asgarî miktar tercih oyu almış olma şartının konması gerekir.

2. 23 üncü maddedeki karma liste usulü ile onun zarurî neticesi, yan ürünü olan 24 üncü maddedeki geçerli oy sayısını hesaplama sistemine ilişkin hükümlerin metinden çıkarılmasını temenni ediyorum.

NAMIK KEMAL YOLGA — Sayın Başkan, önergemdeki, «mesela 2, 3 ve 4 milletvekili çıkaran illerde % 20» diye geçen cümlede bulunan «mesela» kelimesinin kesin olarak çıkarılmasını ve % 20 olarak geçen nispetin % 30'a, % 15 olarak geçen nispe-

(1) 386 S. Sayılı Basmayazı, 25.4.1983 tarihli 89 uncu Birleşim tutanağına eklidir.

tin de % 20'ye çıkarılarak düzeltilmesini arz ediyorum efendim.

BAŞKAN — Evet; teşekkür ederim efendim.

Bu önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye?... Sayın Fırat, lehinde buyurun efendim.

AYHAN FIRAT — Sayın Başkan, saygıdeğer arkadaşlarım;

Sayın Yolga'nın önergesinde, tercih oylarında bir baraj getirilmek istenmektedir. Bunun haklı olup olmadığını şöyle anlamak mümkündür. Bir parti listesinde mühür vurarak kanaatını belli eden seçmenlerden sonra, herhangi bir üyenin bir tercih oyu ile sırayı uygun bulup binlerce mühür basan üyenin oyu bir kalemde değişmiş olacaktır. Şimdi birkaç misal de verilebilir bunun için; şöyle : Fransız Seçim Kanununda zannediyorum ki, tercihlî oyların geçerli olabilmesi için % 50'nin üzerinde tercih almış olması gerekir. Ayrıca, bizim daha önceki Seçim Kanunumuzda tercih oylarının geçerli olabilmesi için muayyen bir sayıdaki milletvekili çıkaran illerde üçte bir oranında tercih oyu almış olması gerekir idi. Görüldü ki, tercih oyu daha ziyade kırsal alanda tatbik imkânı buldu. Yani, gerekçede belirtildiği üzere, iyiyi, güzeli, doğruyu bulmak için okuryazar seviyesi yüksek olan Ankara, İstanbul, İzmir illerinde tatbik imkânı bulamadı.

Buradan şuna gitmek istiyorum; ekolojik şartların büyük ölçüde tesirli olduğu bölgelerde egemenliğin tam teessüsü için bir baraj getirmemiz gerekir. Zira, bir önseçim neticesi tespit edilmiş bir listenin alacağı binlerce mühürlü oy, o sıranın uygun olduğuna delalet eder. Onu kabullenen oylardır. Diyelim ki, bir liste 50 bin tane mühürlü oy aldı, ondan sonra 10 kişi, 50 kişi veya 100 kişinin vereceği tercih oylarıyla eğer bu liste alt-üst olacaksa, egemenliğin tcellisi yanlış istikamete götürüldü anlamı çıkar. Dolayısıyla, buraya bir baraj getirilmesi gerekir. Daha önce mühür vuranlar sıranın uygun olduğunu da aynı zamanda tasvip etmişlerdir.

Ben, Sayın Yolga'nın getirdiği barajlı sistemin gayet uygun olacağına inanıyorum ve karma listenin de büyük ölçüde, daha önce delege sisteminden yakınan ülkemizde büyük ölçüde sızılıtlara, şikâyetlere meydan vereceğine kaniyim. Takdir Yüce Genel Kurulunuzundur.

Teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Fırat.

Sayın Komisyonun önerge ile ilgili görüşü lütfen.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Dün burada Yüksek Heyet huzurunda seçim sistemimizin düzenlenmesiyle ilgili genel ilkeleri açıklarken açıkça belirtmiştim ki, bizim seçim sistemimizde tercih usulü yoktur. Tercih usulü, ancak seçilmiş adaylar arasında, kimlerin seçmen tarafından istendiğini belirten bir yöntemdir. Buna rağmen, bu konuda bir önerge verilmiş olmasını ve bu önergenin bu şekilde desteklenmesini de üzüntü ile karşılıyoruz. Önergeyi destekleyen değerli arkadaşımız Ayhan Fırat, Fransız sistemindeki tercihten bahsetti; belki bir sürçü lisan olmuştur, ama açıklamak zorundayım ki, Fransa'da tercih sistemi yoktur. Fransa'da bir kişi seçilir; bir kişinin seçildiği yerde tercih bahis konusu olamaz. Tercih'in bahis konusu olduğu yerler, genellikle nispî temsil seçim sistemleridir. Nispî temsilde bir partiye damga vurulur, o parti, aldığı oylar ölçüsünde milletvekilliği kazanır; mesela yedi milletvekilliğinden dördünü kazanır; işte bu dördünün arasında kimleri görmek istediğini seçmen, partiye mühürünü bastıktan sonra işaretler. Dün de arz etmeye çalıştığım gibi, bir iki arkadaşımızın da gayet özülü olarak belirttikleri gibi, bizim sistemimiz, adayların iki kat gösterilmesi doyalısıyla birtakım güçlüklerle karşılaşmıştır ve 14 aday arasından yedisinin işaretlenmesi bir tercih değildir, seçimdir. Seçmen, 10 veya 14 adayı, seçim çevresine göre bu kadar kişiyi işaretleyecektir, bu işaretlemesi tercih değildir.

Değerli arkadaşlarım;

Onun içindir ki, bu tercih felsefesine dayanılarak az veyahut çok oyun seçim listesini alt-üst edeceği görüşüne katılmıyoruz. Esasen, dün de belirtmeye çalıştığım gibi, bir oy dahi bu Yüce Mecliste bir iradeyi etkilerken, bir oyla 1875 yılında Fransa'da Cumhuriyet ilan edilirken, (Bu Cumhuriyet 1940 yılına kadar sürecektir) demokrasiye inandığını ileri süren bir Mecliste, niçin «30-40 oy ile listeler alt-üst edilecek» diyerek büyük kelimelerle sistem yerilmek isteniyor?

Burada dün arz etmediğim bir noktayı da kısaca belirtmek isterim. Deniliyor ki, «30-40 oyla liste alt-üst olacak». Yani, 14 üncü sırada gelen birinci sıraya gelecek, ikinci sıraya gelecek. Her halde tenkidin özü budur; fakat arkadaşlarımız düşünmüyorlar ki, bir ile 14 üncü sırada olanlar arasında, tercih

oyları dedikleri oy bahsedilmeden dahi eşit oy vardır. Demek ki, sıranın alt-üst olabilmesi için birinci ile 14 üncünün aynı oyu almış olması lazım, ki, bu tenkidin bir geçerliliği olsun; eğer tercih sistemiyse bu. İşte bu 14 üncü sıra, millî irade, millî egemenlik ilkesine göre birinciden 40-50 oy fazla alıyor. 40-50 fazla aldığı oyu dikkate alıyorsunuz da, birinci ile eşit sayıda olduğu oyu niçin dikkate almıyorsunuz?.. Millî irade neyi gerektirir?.. Bu sorunun da arkadaşlarımız cevabını kendi kendine vermeye çalışınlar ve önergelerini geri alsınlar.

En derin saygılarımla efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aldıkaçtı.

HALİL AKAYDIN — Sayın Başkan, bir sorum var efendim.

BAŞKAN — Efendim, madde üzerinde soru soracağım tabii.

Değerli üyeler; önergeye Komisyon katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın üyeler; Sayın Yolga'nın diğer bir önergeleri var. Bu önergede sıraladıkları 1, 2, 3, 4 maddelik kısım, daha evvel kabul edilen 23 ve 24'e aitti ve zannedirim 5, 6 ve 7 inci fıkralar 25 inci maddeyi ilgilendiriyor. Bilgilerinizi tazelemek bakımından 5, 6 ve 7 nci önergelerindeki fıkraları okutuyorum efendim.

NAMİK KEMAL YOLGA — Sayın Başkan, 5, 6 ve 7 nci fıkralar 26 ncı maddede geçiyorlar efendim.

BAŞKAN — Tamam efendim, o halde bunları 26 ncı maddeye bırakıyoruz efendim.

Değerli üyeler; Sayın Narlıoğlu'nun önergesi vardır.

Sayın Narlıoğlu?.. Yoklar.

Önergelerini okutup, Komisyonun görüşünü alacağım efendim.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Seçim Kanunu Tasarınının 23 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (5 inci seçmen) numaralı bendine aşağıdaki hükmün eklenmesini arz ve teklif ederim.

Necmettin NARLIOĞLU

d) «Evet mühürünü tercih ettiği bir siyasî partiye ait özel daire içine basmakla birlikte, bu partiye ait iki katı aday listesinden seçilmesini istemedikleri adayların isimlerini çizmek suretiyle oyunu kullanabilir. Ancak, çizeceği aday isimleri listedeki sayının yarısından fazla olamaz. Bu bend hakkında

çizilen isimler hesaba katılmaksızın (a) bendine göre işlem yapılır.

BAŞKAN — Sayın Komisyon, görüşünüz lütfen.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, Sayın Narlıoğlu önergesinde, hem karelere işareti muhafaza ediyor, hem de yeni bir çizgi sistemi getiriyor. Bu, sistemi tamamen karıştırır, yani seçmenler ne yapacaklarını ciddi olarak şaşırırlar. Bu nedenle bu önergeye katılmaya imkân görmüyoruz.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Değerli üyeler; Sayın Narlıoğlu'nun önergesine Sayın Komisyon katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmiştir.

Değerli üyeler; Sayın Genç'in önergesi vardır, okutuyorum.

KAMER GENÇ — Söz verebilir misiniz Sayın Başkan?..

BAŞKAN — Sayın Genç, söz veremiyorum, yalnız okutacağım, çünkü madde üzerinde konuştunuz.

Sayın Başkanlığa

Görüşülmekte olan Seçim Yasa Tasarısının 20 inci maddesinin 5 numaralı bendinin 7 inci paragrafının madde metninden çıkarılmasını ve sonra gelen paragraftaki «(c) bendinde belirtilen şekilde» ibaresinin de, «(b) ve (c) bendlerinde belirtilen şekillerde» biçiminde değiştirilmesini arz ederim.

Kamer GENÇ

BAŞKAN — Önergenin lehinde aleyhinde söz isteyen sayın üye?.. Yoktur.

Sayın Komisyonun görüşü lütfen.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, bu önergeye katılmıyoruz efendim.

KAMER GENÇ — Sayın Başkan, ben bu önerge ile madde üzerindeki konuşmamda, bu çarpı işaretinin belirli bir ilke doğrultusunda kabul edilmemesi halinde seçimin aleniyetin ihlal edileceğini belirttim.

BAŞKAN — Dinlediler efendim; hem Genel Kurul, hem Komisyon.

KAMER GENÇ — Efendim, bu önerge aleniyetin ihlal edilmemesi içindir.

BAŞKAN — Hayır, o madde üzerinde yaptığınız konuşmada belirttiğiniz husus dinlendi efendim.

Sayın Komisyon önergeye katılıyor mu?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Katılmıyoruz.

BAŞKAN — Sayın Komisyon önergeye katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

'Sayın Parlak, Sayın Öztürk ve Sayın Ayanoğlu'nun birbirinin aynı üç önergeleri var.

Önergeleri okutuyorum :

Sayın Başkanlığa

Görüşmekte olduğumuz Milletvekili Seçimi Kanun Tasarısının «Seçmenin oyunu kullanması» kenar başlıklı 25 inci maddesinin (c) fıkrasının ve bu fıkranın uygulanma şeklini açıklayan aynı maddenin sekizinci paragrafının madde metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Evliya PARLAK

Yüksek Başkanlığa

Milletvekili Seçimi Kanun Tasarısının 23 üncü maddesi beşinci bendinin (c) fıkrası ile bu bendin son fıkrasının metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Kâzım ÖZTÜRK

Danışma Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Milletvekili Seçim Kanunu Tasarısının 23 üncü maddesinde karma listeyi düzenleyen beş numaralı bendinin (c) fıkrası ile sekizinci fıkrasının metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Nurettin AYANOĞLU

BAŞKAN — Yalnız, Sayın Ayanoğlu burada ise söz verebileceğim.

Önergenin lehinde aleyhinde söz isteyenler?..

FİKRİ DEVRİMSSEL — Aleyhinde söz istiyorum.

MUSTAFA ALPDÜNDAR — Lehinde söz istiyorum.

KAZİM ÖZTÜRK — Lehinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, madde üzerinde görüştünüz. Önergeniz üzerinde Genel Kurulun kararına göre söz veremeyeceğim.

Sayın Devrimsel, siz aleyhinde söz istediğiniz.

KAZİM ÖZTÜRK — İmza benim değil Sayın Başkanım. Ben, Sayın Parlak'ın önergesinin lehinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, lehte söz istediler.

Sayın Alpdünder, buyurun efendim.

MUSTAFA ALPDÜNDAR — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Biraz evvel kütüphaneden bir lügat talebinde bulundum. Ben, her zaman huzurunuzda söyledim, diploma alamadım; ama hep okurum. «Tercih» le «Seçim» in birbirinden çok farklı şeyler olmadığını söylüyor lügat; ama bir hafıza tazelemek için istedim, belki de, kürsüden inmeden gelecek.

Hocam beni bağışlasın; Bilmiyorum Sayın Hocamın «Tercih»e bir alerjisi mi var? Kendisinden çok iyi bir şey öğrendim değerli arkadaşlarım; «Demagoji» lafını hakaret biliyordum, büyük tepki gösteriyordum. Sağ olsun Sayın Hocam, geldiler dediler ki; «Yok canım, hiç alakası yok. Demagoji, anlaşılama-yan bir şeyi tekrar tekrar izah etmektir.» Ondan sonra ben, sendikal eğitimde hocalık da yaptığım için, bütün teşkilatıma bunu hakaret anlamına almamalarını, bilhassa anlaşılma-yan bir şeyin tekrar tekrar izah edilmesi gereğinden hareket edilmesini söyledim ve böyle uygulama yapıyorum.

Değerli arkadaşlarım; adına «Seçim» de desek, «Tercih» de desek, eğer iki tane su bardağını yanyana koymuşsak, ikisi de aynı amaçla konmuş, aynı sırada ise, ben bir tanesini aldım suyu içtimse, işte sol taraftakini tercih etmiş oldum veya seçtim. Yani iki bardaktan birini seçtim, aldım, kullandım. Ben böyle anlıyorum. Sayın Hocamın bu kelimeye; her arkadaş çıkıp söylediği halde, zaman zaman kendisi de söylediği halde ve maddenin içinde de mesela «Dört tane siyasi partiden, kareden bir tanesini tercih eden» diyor. «Tercih» var; «Seçen» de diyebilirdik; yani bu kelimeye olan alerjisini anlamıyorum, anlayamadım; izah edilirse memnun olacağım.

Değerli arkadaşlarım; asıl mesele, bu takrirlerde ortaya konmak istenen mesele, (c) fıkrasındaki siyasi partilerle bağımsız adayların bir arada, değişik siyasi partilerden ve bağımsız adaylardan, bana göre «Tercih», Sayın Hocama göre «Seçmek» konusudur. Bu olayın hâlâ bir türlü, çok çok okuduğum halde anlayamadığım hususu, izah edilmeye çok değer hususu da, vatandaş karma liste yapacak. Bir defa kesinlikle arz edeyim; karma listenin bizim ülkemizde uygulama olanağının olup olmadığını şöyle bir düşünmek gerekir. Dört tane parti düşünün. Bir ilden dört veya yedi kişi çıkacak veya yedi tane parti düşünün, her partiden birer tane işareti beğendiğiniz kişilere koyacaksınız ve isterseniz bağımsız adaya da işaret koyacaksınız, karma liste olacak. Bunların toplamı, gerekli barajı aşacak, bir milletvekilinin çıkmasına yetecek kadar oy alacak ve ondan sonra ne olacak? Bir kişinin aynı liste üzerinde bütün partilerden seç-

tiği işaretler, o partiye de birer oy kaydedilecek. Hem karma listede olacak ve partiye birer oy kaydedilecek değerli arkadaşlarım.

Burada hemen akla gelen bir şey var. Bir sandıkta oy kullanan vatandaş sayısı önceden bellidir. O karma liste yapma hevesinde olan arkadaşların, oy verdikleri değişik partilere birer oy yazılacak. Yanlış değerlendirmemişsem, yanlış anlamamışsam Sayın Hocamın anlattığından onu anladım. Elbette ona bir oy yazılacak, partiye de bir oy yazılacak; yani bir kişi dört partiye, beş partiye bir anda oy verecek. Bunun sonucu ne olacak, istatistiği ne olacak? O kullanılan oy adedine tesiri, etkisi ne olacak? Nasıl hesaplanacak, istatistikler ne verecek, seçim sonuçlarını nasıl verecek? Görülüyor ki; bu konunun karmaşıklığı buradan da büyük mahzurlar ortaya koymaktadır değerli arkadaşlarım.

İlle mecbur muyuz?.. Ben bu konudaki ısrarı gerçekten anlamadım. Aslında, Partiler Kanunu üzerinde konuşurken söyledim, tekrarlamakta fayda görüyorum. Önseçime karşıyım, hâlâ karşıyım; çünkü önseçimi yapanlar belli kimselerdir. Önseçim olmasın mı? Onsuz da olmaz; ama bir çaresi vardır; «Önseçimle son seçim bir arada yapılsın» dedik. Oy kullanma hakkı olan bütün kütüğe kayıtlı olanlar, hem partisini seçsin, hem önseçimde müracaat edenlerin (Belli kıstaslarla, ki ben üç misli demiştim, iki misli olarak Partiler Kanunu kabul etti) iki misli aday arasından dilediğine de işaret versin. Böylece, işaretlenmiş olanlara baraj getirilir getirilmez önseçim öne gelir; O listede partisine de oyunu verdiği göre iki şekilde oy kullanmak suretiyle, yani vatandaş bugünkü sistemle «Evet» mührünü bastığı partiye oy vermiş olacak, önseçimde de mevcut adaylardan işaretlemek suretiyle tercih veya seçim (ikisi de kabul) suretiyle seçimini bitirmiş olacak.

BAŞKAN — Sayın Alpdündar, beş dakikanız dolmuştur. Lütfen.

MUSTAFA ALPDÜNDAR — Bitiriyorum efendim.

Değerli arkadaşlarım; şimdi bu sistemde dahi bu mümkündür. Yüce Meclisimiz bu konuyu iyi değerlendirmek durumundadır. Eğer milyonlarca oyun iptal edilmesini istemiyorsak, eğer herkesin, halka hitap edecek, halka gidecek bu seçim sistemini anlamasını istiyorsak, iki halde oy kullanmaya evet diyelim. (c) fıkrasını çıkarmakla sistem bozulmuyor. Vatandaş dilerse «Evet» diyecek, dilerse «Evet» dediği partinin altındaki iki misli adaydan işaretlemek suretiyle ter-

cihini de veya seçimini de yapmış olacak. Bu nedenle önergelerin lehindeyim.

Yüce Meclisin önergeleri kabul buyurmasını, daha fazla Değerli Komisyonumuzun da bu konuya açıklık getirmesini kabul etmesini diliyorum.

Saygılar sunuyorum, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Alpdündar. Sayın Devrimsel, buyurun efendim.

FİKRİ DEVRİMSEL — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Önerge, 25 inci maddenin (c) bendinin, yani karma sistemin metinden çıkarılmasını öngörüyor.

Şimdi, Sayın Komisyonun getirdiği düzenleme bir sistemi ifade ediyor. Sistemin anafikrini Komisyonun Değerli Başkanı ilk günkü konuşmalarında ve de dün açıklarlarken aynen şöyle dediler : «Getirdiğimiz sistemin temeli; burada kutsal olan ferdin iradesidir. Mümkün olduğu ölçüde seçmenin iradesinin serbest kullanılması amaçlanmıştır» Şimdi ben, arkadaşlarımızın bu karma sistemin kaldırılmasını istemelerini, biraz kendi kendimizle çelişir görüyorum. Hatırladığımız kadarıyla, Siyasî Partiler Kanunu görüşülürken 41 inci ve müteakip maddelerin eleştirisi sırasında, «Önseçimin kaldırılarak vatandaşın robot olmaktan çıkarılması; hazırlanan listelere sonradan mühür vurma durumuyla karşı karşıya kalınmaması; seçimde esas olan ferdin iradesinin daha serbestçe kullanılmasının sağlanması» hususları dile getirilmişti. Şimdi, bana göre Komisyon, ferdin bu seçim iradesini, demokratik kurallar içinde azamî ölçüde kullanmasını sağlayacak bir düzenleme getirmiştir.

Bana öyle geliyor ki, karma sistemin konulmasıyla, bir defa ülkenin şimdiye kadar çok sıkıntı çektiği hususlardan biri olan partizanlık ortadan kalkacaktır. Konuyu somutlaştırırsak; bir milletvekili gelecek seçimler için yaptığı icraatı ve vatandaşlarla temas ederken bilecek ki, gireceği müteakip seçimde listede başka partiden olmasına rağmen kendisine de oy verecek birçok vatandaş bulunacaktır. Onun için, sadece kendi partisi ve kendi partilerinin çıkarını değil, diğer partilerin de, tüm vatandaşların da çıkarını aynen kendi partisi gibi düşünecek. İnsanın, her ne kadar gelecek seçimleri düşünmese dahi, mutlaka yine bir gelecek seçim endişesi içinde olması doğaldır. Onun için, bir defa, bu karma sistemin kabul edilmesiyle milletvekili üzerindeki partizanlığın kaldıracağı kanaatindeyim.

İkincisi; oy vermeye giden vatandaşların çoğunluğu partilere sıkı sıkıya bağlı olan kişilerdir. Eğer, kar-

ma sistemi Komisyonun getirdiği gibi muhafaza edersek, toplumda «Yüzen - gezen oylar» diye tarif edilen; partilere sıkı sıkıya bağlı olmayan, partiler karşısında genelde tarafsızlığını koruyan ve de objektif olarak daha yetenekli, toplumda saygınlık uyandırmış kişiler bir araya gelerek, akliselim doğrultusunda parlamentoda toplanmalarını istedikleri kişilerin Meclise girmelerini sağlamak üzere, karma sistemden yararlanarak liste tanzim etmek için mutlaka seçime iştirak edeceklerdir.

Bu sistemin üçüncü faydası; seçime iştiraki sağlayacaktır, büyük ölçüde sağlayacaktır. Bu nedenle, bütün topluma kendini kabul ettirebilmiş daha saygın kişilerin bu Mecliste bulunmalarını sağlayacak ve partilerden çok, daha kişilikli insanların yeni parlamentoda toplanmasını sağlayacaktır.

Şahsen, karma sistemin Komisyondan geldiği gibi muhafazasına taraftarım; bu nedenle önergelere iltifat edilmemesini diler, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Devrimsel. Evet, Sayın Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Dün, üstünde uzun boylu tartıştığımız bir konunun bugün burada tekrar dile getirilmesi ve savunulması olayıyla karşı karşıya bulunuyoruz.

Şimdi size Sayın Profesör Armaoğlu'nun «Seçim Sistemleri» isimli kitabının 159 uncu sayfasından üç dört satır okuyacağım ve bu üç dört satır, ümit ederim ki, Yüce Mecliste beni dinlemek lütfunda bulunan bütün arkadaşların tercih oyuyla seçim oyunu bundan sonra birbirine karıştırmasına engel olacaktır; eğer hâlâ inanmak isteyenler varsa. Okuyorum :

Nispi temsilin en mühim meselelerinden biri budur. Seçmen bir tek oya sahip olmakla beraber, oy verdiği listenin adaylarının hiç değilse bir kısmı hakkında fikrini bildirebilecek mi, yoksa seçmen, hem partiye ve hem de adaylara oy vermede tam bir serbestiye mi sahip olacak?.. İşte, bu üç sorunun cevabı nispi temsilin oy vermeye ait üç usulüne tekabül eder. Bunlardan birincisi bloke liste usulü, ikincisi tercih oy usulü (Görüyorsunuz ki; oy vermekle, tercih oyu birbirinden ayrı şeylerdir), üçüncüsü de karma liste usulüdür.»

İşte size, sözlerim dışında, üç ayrı sistemin mevcut olduğunu gösteren bilimsel, belgesel bir kitap, bir eser.

Sayın arkadaşlarım; değerli vakitlerinizi daha fazla almak istemiyorum. Sadece şunu arz etmek iste-

rim : Yüce Heyet, eğer karma listeyi çıkartırsa, sistemimiz temelinden aksar ve yeni bir sistem araştırmak zorunda kalırız. Getirdiğimiz düzenleme bizim için çok faydalı ve yararlı olduğuna inandığımız bir sistemdir; Komisyonumuzda çoğunlukla kabul edilmiştir.

Şimdi, Sayın Alpdündar, yüzbinlerce oy kaybindan bahsettiler; fakat kendisinin sunduğu ve savunduğu çarşaf liste usulü, acaba bundan çok daha mı kolaydır? Esasen, dün de arz etmeye çalıştığım gibi, tercihli oy sistemi bize nispi temsil uygulandığı zamanlarda uygulanmıştı; partiye verilen oylar kaç milletvekili çıkaracaksa o sayının içerisinde seçmen görmek istediklerini tercihle bildirmekte idi. Bu konuları birbiriyle karıştırmayalım, bu teknik konular içerisine girmeyelim ve Komisyona lütfen itimat buyurun ve Komisyonun çoğunluk kararıyla benimseydiği sistemi korumanızı rica ediyorum. Dolayısıyla, önergelere katılmıyoruz efendim.

Saygılarımızın kabulünü rica ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aldıkaçtı.

KÂZİM ÖZTÜRK — Sayın Başkanım, oylamamız bir yasama oylamasıdır. Sayın Komisyona bir soru sormama müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Şimdi, Sayın Öztürk...

KÂZİM ÖZTÜRK — Kararımızı verdiğimiz zaman her şey bitmiştir; büyük bir karar vereceğiz.

BAŞKAN — Evet, anlıyorum Sayın Öztürk. Bakın, önergeler üzerinde soru sordurmadığımızı, yalnız lehte aleyhte söz verdiğimizizi defaatla tekrar ettik ve tatbikatımız bu yoldadır. Şimdi size, soru sorma imkânını madde üzerinde verebilirim; ama burada bu imkânı verebilmem Genel Kurulun kararına ve bugüne kadar yaptığımız uygulamaya aykırı olacak. Diğer soru sormak isteyen arkadaşlara, ben hep aynı şekilde bir açıklama ile rica ettim, vazgeçtiler. O itibarla...

KÂZİM ÖZTÜRK — Sayın Başkan, Sayın Başkan...

BAŞKAN — Peki ısrar ediyorsunuz...

KÂZİM ÖZTÜRK — Hayır efendim; bir şey arz edeyim, ondan sonra.

BAŞKAN — Bir dakika müsaade buyurun, bir şey söyleyeyim.

Değerli üyeler; diğer sayın üyelere önergeler üzerinde soru sorma imkânını vermemiştim; fakat Sayın Öztürk ısrar ediyorlar...

KÂZİM ÖZTÜRK — Sayın Başkanım, madde üzerinde dün de soru sordurmadınız...

BAŞKAN — Müsaade buyurun, ben Genel Kurulun iznini alacağım, size soru sorma imkânını vereceğim; Sayın Öztürk, rica edeyim...

Değerli üyeler; iznimize başvuruyorum. Soru sorma hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Şimdi buyurun. («Sayılmadı» sesleri)

Saydım efendim, saydım; rica ediyorum.

Buyurun Sayın Öztürk.

KÂZİM ÖZTÜRK — Sayın Başkanım, Anayasamız partiler demokrasisini benimsemiştir. Parti programlarını uygulama olanağı bırakmayan veya bırakmayacağı mefruz karma oy pusulası ile ortaya çıkan çelişkiyi ve istikrara olan ihtiyacımızı Komisyon nasıl izah eder?..

2. Parti, programını millete açıklayıp izaha muhtaç olduğu bir dönemde, birbirleriyle adayların, bir bir tercihleriyle meşgul olmaları karşısında, parti programlarını kamuoyuna nasıl açıklayacaktır?.. İzhah ederler mi?..

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Öztürk.

Buyurun Sayın Aldıkaçtı.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkanım, bu soruya beş dakikada cevap vermek mümkün değil. Bunu söylerken, sakın bu soruyu cevaplandırmakta güçlük çekeceğim düşünülmesin, çok basit. Bunun üzerinde değil, soru değil bu. Bu, bütün demokrasinin sorunu. Soru, demokrasi rejiminin nasıl işlediği sorunu; bu beş dakikada anlatılmaz.

Bir parti programını nasıl açıklar; bu, artık bilinen bir şeydir. Bir parti milletvekilleri aralarında çatışır, çeşitli gruplar çıkar, partinin sağ ve sol cenahları belirir, merkezi belirir; bütün bunların hepsi ayrı ayrı sorunlar, bununla alakası yok. Biz, partilerin koalisyona başvurmadan imkânlarını; yani çoğunluğu sağlama imkânlarını gerçekleştirecek bir sistemi getirdik. Dün bunu anlattım, iki defa, üç defa da arz ettim ve karma listeyle bunun hiçbir ilişkisi yoktur, bunu belirtmeye çalıştım; ama hâlâ ısrar ediyorlar. Kendisine saygım vardır ve tabiidir ki önergeye katılmıyoruz Sayın Başkanım. Bu gibi müdahalelere de yer verilmemesi daha iyi olur.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aldıkaçtı.

Değerli üyeler, birbirinin aynı olan bu üç önergeye Komisyon katılmıyor. Önergelerin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Ka-

bul etmeyenler... Önergelerin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Teşekkür ederiz efendim.

BAŞKAN — Değerli üyeler, Sayın Bilge'nin önergesi var, Sayın Bilge madde üzerinde konuştuğu için önergelerini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Yeni getirilen 25 inci maddenin son iki fıkrası oy verme ile ilgili bulunmaktadır. Bu nedenle anılan iki fıkranın ayrı bir madde olarak düzenlenmesini arz ve teklif ederim.

Necip BİLGE

Mahir CANOVA

BAŞKAN — Önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye?.. Yok. Komisyonun görüşü nedir Sayın Akyol?..

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, zannediyorum, uygun bir düzenleme yapıldı. Tabiatıyla bu yönde verilmiş pek çok önerge vardı; kısmen uyulmuştur efendim.

BAŞKAN — Son iki fıkranın ayrı birer madde halinde düzenlenmesini istiyor Sayın Bilge, buna katılmıyorsunuz; öyle anladım.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, son iki fıkranın ayrılmasını Komisyonumuz kabul etmemiştir; ama son iki fıkrayı bir başka madde olarak 26 ncı maddenin içinde düzenlemiştir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Sayın Bilge, bu cevap yeterli midir yoksa önergenizi oylatayım mı?

NECİP BİLGE — Lütfen, oya konulsun.

BAŞKAN — Oya koyalım, evet. Değerli üyeler, Komisyon katılmıyor. Sayın Bilge'nin önergesine. Dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Yarkin ve Sayın Tan'ın önergesi var. Sayın Yarkin konuşmuşlardı, önergeyi okutuyorum; yalnız teklif edilen kısmı okutuyorum :

«Bir seçmen oyunu 23 üncü maddenin 5/c bendine göre kullanmış; yani karma liste yapmayı tercih etmiş ise, bir partiye değil, birkaç partinin adaylarına oy verdiği için, bu oyun partilere de verilmiş oy olarak değerlendirilmesi uygun olmayacağından, görüşülmekte olan Tasarının bu maddesinin 5/c bendinden sonraki beşinci fıkranın ilk cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

(Seçmen, oyunu yukarıdaki (c) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, birleşik oy pusulasındaki bütün adaylar arasından yalnızca isimleri hizasındaki boş kareler içine (x) çarpı işareti koyduğu adaylara birer oy vermiş sayılır.)

Şerafettin YARKIN

Turgut TAN»

BAŞKAN — Bu önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye?... Yok. Sayın Komisyon, buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Değerli üyeler, önergeye Sayın Komisyon katılmıyor. Dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Yarkin Sayın Tutum ve Sayın Tan'ın diğer önergelerini okutuyorum :

Sayın Başkanlığa

Bir seçmenin «Evet» mühürünü tercih ettiği siyasi partiye ait özel daireye basmak suretiyle kullanılan oyun, aynı partiye o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısının toplamı kadar verilmiş oy olarak değil, o partiye verilmiş tek bir oy olarak değerlendirilmesi daha uygun bulunacağı için, görüşülmekte olan Tasarının 23 üncü maddesinin 5/c bendinden sonraki üçüncü fıkranın aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

«Seçmen, oyunu yukarıdaki (a) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasi partiye bir oy ve aynı partinin o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısı kadar adayına, baştan itibaren listedeki sıraya göre birer oy vermiş sayılır. Seçmen, «Evet» mühürünü bağımsız adaya ait özel daire içine basmış ise, o bağımsız adaya bir oy verilmiş sayılır.»

Şerafettin YARKIN

Cahit TUTUM

Turgut TAN

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, affınızı dilerim, buna benzer bir önerge, dün Sayın Daçe'nin önergesi münasebetiyle reddedilmiştir, oylanmıştır; aynı mahiyettedir, saygıyla arz ederim efendim.

BAŞKAN — Evet haklısınız. Teşekkür ederim Sayın Akyol. Önergeyi bu durumda işleme koyamıyorum.

Sayın Gürtan'ın bir önergesi var, Sayın Gürtan, siz konuşmadınız madde üzerinde, önergeyi okutmak suretiyle vakit geçirmeyelim, buyurun, zataâliniz önergeniz hakkında gerekli açıklamayı yapın.

HAYATİ GÜRTAN — Sayın Başkanım, saygı değer üyeler;

Değerli Komisyon Başkanımızın ısrarla üzerinde durdukları gibi, tercih veya seçme meselesinden ben, seçme anlayışı içerisinde önerge mi verdim ve bu seçmenin de daha sağlıklı işleyebilmesi için, sistemin özüne dokunmadan bir değişikliğin yararlı olacağı kanısındayım. Bu nedenle önergem, sistemin özüne kesinlikle dokunmuyor; ancak iptal edilmesi veya yapılacak işlemin bir demokratik görünüm arz etmekten daha öteye gidememesi tehlikesi karşısında, bir değişikliği sunmak istiyorum.

Mademki seçmen, liste üzerinde (x) koymak şekliyle bir seçmeye gidecektir. O halde mutlaka seçilecek sayı kadar (x) koymak zorunluluğunda olmasın. Seçmen, istediği kadar (x) koysun. Gayet tabii bu, seçilecek milletvekili sayısından çok olmasın; olduğu takdirde dikkate alınmasın, o kısmına dokunmuyorum; sadece az sayıda (x) koyduğu takdirde tümü geçersiz sayılıyor; oyun tümü değil, yine yanlış anlaşılmasın koyduğu (x) geçersiz sayılıyor, dikkate alınmıyor, listedeki sıra izleniyor. Ben diyorum ki; bizde genellikle bu yöne yönelecek seçmen, bir veya iki kişinin adını aklında tutar daha önceden. Kendisine bu belki telkin de edilebilir; o söylenecektir tahmin ediyorum. Ahmet yahut Mehmet, bu birinci sırada, ikinci sırada, üçüncü sırada değildir, aşağılardadır veya üçüncü sıradadır, yedi milletvekili seçilecek bir yerde yedi tane işaret koydumu, altı mıydı, yoksa yedi miydi tekrar sayacaktır, tekrar işaret koymaya çalışacaktır. Bu oyun iptali gibi bir sonuç doğurabilir. İkincisi zaman kaybına neden olur. O halde nasıl işlesin derim sistem?.. Söyle işlesin : Kişi kaç tane tercih işareti koyacak?.. İki tane diyelim, iki tanesini koysun, diğerleri listedeki sıraya göre tekrar sayılsın; yani baştaki birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, yine aynı sayı alsın, sanki işaret konmuşcasına, mademki tercih değildir; yani işaret konan kişi çift oy alıyor gibi bir olay yoktur ortada, o halde istediği kadar işaret koysun; yani çok olmasın ancak az olduğu takdirde bu işaretler geçersiz sayılmasın. Böylece sanıyorum amaca daha da yaklaşmış olur ve sistemin de özüne böylece dokunulmamış olur kanısındayım. Bunu arz etmek için huzurunuzu işgal ettim.

Teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gürtan.

Sayın Gürtan'ın önergesinin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, Sayın Gürtan'ın önergesinde belirttiği husus bir mantık ameliyesidir, mantıken mümkündür; fakat pratikte ülkemizde canlanmasını istemediğimiz çok acı sonuçları olabilecek hizipleşmelere yer verir. Bu itibarla böyle bir beili amacı sağlamaya matuf ve seçmeni daha seçim sandığının başına gitmeden tesir altında tutacak ve onu yuvasında, evinde rahatsız edecek müdahalelere maruz bırakacak bu yolu Komisyonumuz düşünmüş ve kabul etmemiştir. Kabul edilmesi de esasen arkadaşımızın fikri hilafına sistemin biraz dışına düşer. Biz seçim emniyetini hem seçim günü, hem seçimden önce seçmenin rahatsız edilmemesi olarak anlamaktayız, bu itibarla önergeye katılmıyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Değerli üyeler, Sayın Gürtan'ın önergesine Komisyon katılmıyor. Dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Pütürgeli'nin önergesi var. Siz madde üzerinde konuşmadığınız için önergenizi açıklayabilirsiniz Sayın Pütürgeli.

ABDURRAHMAN PÜTÜRĞELİ — Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım;

Benim, seçim sisteminin temeline dokunacak bir önerim yoktur. Yalnız önergemde şunu belirtmek istedim. Sandık başına gelen seçmene önceden hazırlanmış, şartları yerine getirilmiş oy pusulası ve bir de «evet» yazılı mühür veriliyor, vatandaş içeri giriyor. 23 üncü maddenin (a) ve (b) bentlerinde seçmek istediği partinin başına veya bağımsız adaya «evet» mühürünü bastığı zaman orada seçme de yapıyor; fakat (c) bendinde «evet» mühürünü vatandaşın eline veriyoruz, kapalı hücreye gidiyor, önce bir psikolojik etki ile bu mühürü kullanacaksın demek istiyoruz. Eğer o mühürü kullanıpta ayrıca karma liste yapacak olursa o oy pusulası geçersiz sayılır. «Evet» mühürünü içeride kullanmadan karma liste yaparsa o oy pusulası geçerli sayılıyor. Benim önergem «evet» mühürünü alan vatandaş seçilmesini istediği kadar şahsın karşısındaki boş kareye çarpı işaretini koymuş ise eksik, fazla olmamak şartıyla mühürü ister bas-sın, ister basmasın o oy pusulasının geçerli olmasını önermiştim, kabulünü arz ederim.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Pütürgeli. Önerge üzerinde söz almak isteyen?..

Sayın Dinçer, buyurun efendim, lehinde.

RECAİ DİNÇER — Sayın Başkanım, çok değerli arkadaşlarım;

Dün maddenin genelinde görüşürken bu konuya bendeniz temas etmiştim, belki çok küçük bir nüansla fark var, ama çok değerli sözcü de benim bu teklifimi olumlu mütalaa etmişti dışarıda iken, ben müsaade ederseniz çünkü görüşmemde arz ettiğim gibi «evet» mühürünün hiçbir yararının olmadığını ifade etmiştim. Evet mühürü sadece şaşırtıcı bir madde-dir. Zaten nasıl olsa aslandır, kaplandır ne varsa işaretler konacaktır üzerine, herkes şu amblemin altındaki beş kişiyi yahutta kaç kişiyi seçecekse şu kadar kişinin önüne çarpı işaretini koy diyecektir. Onun için mühürü vermek bir nevi arkadaşımın da ifade ettiği gibi psikolojik bir şeydir; yani, «Bunu alacaksın bir yere basıp geleceksin» demektir. Onun için bunu basıp gelme yerine bu mühürü kullanmayalım, herkes gelsin doğrudan doğruya çarpı işaretini koysun ve çıksın. Bunu ifade ediyorum.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım;

Sayın Pütürgeli'nin önergesi ile Sayın Dinçer'in desteği arasında pek tabii bir nüans var. Sayın Pütürgeli'nin önergesine Sayın Komisyonumuz şu nedenle katılamamaktadır : Mühür basmak bir yere ağırlık vermek anlamındadır bizim bu sistemimiz içinde. Böyle olunca mühürü vurmuş ve karma liste yapmışsa bunu geçerli saymak ciddi bazı yanlış anlamalara seçim öncesinde ve ciddi yanlış propagandalara sebebiyet verir ve bu karışıklık nedeniyle seçimde iptal edilecek oyların yüzdesi artar.

Sayın Dinçer'in mütalaaındaki hiç mühür kullanılmasa idi, (Ki orada değiliz bu konuda bir önerge yoktur) belki bu sistem kabul edilebilir bir sistem olurdu; ama hem mühürü basacaksınız, hem karma liste yapacaksınız, bu sistemin özü itibarıyla yanlış birtakım anlamalara ve değerlendirmelere de sebebiyet verebilir. Bu nedenle katılamıyoruz.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Değerli üyeler, Sayın Komisyon Sayın Pütürgeli'nin önergesine katılmıyor.

RECAİ DİNÇER — Sayın Başkanım, bir şeye katıldığını bir nevi ihsas ettiler.

BAŞKAN — Katılmıyorlar efendim.

RECAİ DİNÇER — Belki buna katılıyorsa...

BAŞKAN — Hayır katılmadıklarını ifade ettiler, tekrar bir müzakere açmak mümkün değil tabii.

Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Yarkin, Sayın Tutum, Sayın Tan'ın önerge-leri var, Sayın Tutum konuştuğu için önergeyi okutacağım.

Sayın Başkanlığa

1. Bir seçmenin oyunu 23 üncü maddenin 5/b bendine göre kullanması halinde bu oyun tercih edilen partiye o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısının toplamı kadar verilmiş oy olarak değil, tek bir oy olarak değerlendirilmesi,

2. Aynı oy pusulasında o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından çok sayıda çarpı işareti kullanılmış ise ilk çarpı işaretinden itibaren sayılarak çıkacak milletvekili adedini aşan çarpı işaretinin ancak geçersiz kabul edilmesi ve seçmen oyunun ise bu esasa göre geçerli olması hususları daha uygun bulunduğundan, görüşülmekte olan Tasarının 23 üncü maddesinin 5/c bendinden sonraki dördüncü fıkranın aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz, teklif ederiz.

«Seçmen, oyunu yukarıdaki (b) bendinde belirtilen şekilde kullanmış ise, «Evet» mühürünü bastığı siyasi partiye bir oy ve aynı partinin adaylarından isimleri hizasında bulunan boş kareler içerisine (X) çarpı işareti koyduğu adaylara birer oy vermiş sayılır. Ancak, isimleri hizasındaki boş kareler içine (X) çarpı işareti konulan aday sayısının, o seçim çevresinden seçilecek milletvekili sayısından az veya çok olmaması gerekir. Bu sayıdan çok (X) çarpı işareti kullanılmış ise, oy yine de muteber olup, ancak ilk (X) çarpı işaretinden itibaren sayılarak o seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısını aşan (X) çarpı işaretleri geçersiz sayılır.

Kullanılan (X) çarpı işareti, milletvekili sayısından az ise veya (X) çarpı işareti her iki halde de kareler dışına konulmuş ise bu durumdaki oy pusulaları hakkında (a) bendi hükmü uyarınca işlem yapılır.»

Şerafettin YARKIN

Cahit TUTUM

Turgut TAN

ŞERAFETTİN YARKIN — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Sayın Komisyon, bu önerge ile Sayın Yarkin'ın teklif ettiği konu Komisyonca anlaşılmış mıdır, onu sorayım da; çünkü Sayın Yarkin ko-

nuşmak için ısrar ediyor, ben de madde üzerinde konuştumu için söz vermek istemiyorum, yalnız, eğer teklif ettiği konu Komisyonca tam anlaşılmadıysa Sayın Yarkın bir - iki kelime ile bir açıklama yapsınlar.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, Sayın Yarkın'ın mütalaaları Genel Kurulumuzca her zaman istifade ile dinlenmiştir; ama bu meseleyi Komisyonumuz harfiyen anlamıştır.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

ŞERAFETTİN YARKIN — Sayın Başkanım, sadece farklı noktayı arz edeyim o kadar. Önergenin diğer kısımları Sayın Daçe'nin önergesi ile birlikte oy lanmıştır.

BAŞKAN — Sayın Yarkın, önergenizi daha evvel okuduk. Şimdi bir kere daha okuduk, ondan sonra siz kürsüde madde üzerinde görüşürken gerekli açıklamaları yaptınız. Şimdi, Genel Kurulun kabul ettiği esasların dışına Başkanlığı zorlayıp çıkardığınız takdirde, nasıl bir anormal havanın hâsil olduğunu görüyorsunuz. O itibarla beni müşkül duruma, zor duruma sokmayın rica ediyorum.

Önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye var mı?..

NECİP BİLGE — Sayın Başkanım, usul bakımından bir şey rica edeceğim.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Bilge.

NECİP BİLGE — «Sayın Daçe'nin önergesi dün oya kondu ve reddedildi» deniyor; fakat ikisinin arasında fark olduğu da belirtiliyor. Ben ikisi arasındaki farkı anlayamadım. Bu itibarla Sayın Yarkın'a söz verilmesini rica edeceğim.

BAŞKAN — Peki efendim.

Sayın Yarkın, kısaca farkı açıklamak üzere buyurunuz efendim.

ŞERAFETTİN YARKIN — Sayın Başkanım, aday, seçim pusulasını alıp «Evet» işaretini verdikten sonra, işaretleme suretiyle adaylar arasında seçim yaparak oyunu kullandığı zaman, bu işaret adedi o yerden çıkacak milletvekili sayısından az olduğu takdirde (a) şıkkı uygulanıyor, doğrudur. Karelerin dışına koyarsa yine (a) şıkkı uygulanıyor, doğrudur. Ancak, fazla işaretlemiş ise bunda da (a) şıkkının uygulanması öngörülmektedir, sisteme göre. Bendeniz diyorum ki, fazla oy kullandığı takdirde, yani çıkacak milletvekili sayısının adedini aşan bir sayı olduğu takdirde, bunu (a) şıkkına göre değil, fazla olanı tespit edelim. Bu da nasıl tespit edilebilir?.. Oy pusulasındaki ilk işaretten itibaren o yerden çıkacak milletvekili sa-

yısı adedine kadar işaretli olanları muteber kılalım, bu adetten fazla olan, en altta kalan işaretliyi sadece o adayın oyu olarak muteber kılmayalım; ama oy pusulasını (b) şıkkına göre muteber kılalım demiştim.

Bunun karşısında hemen, «Ya seçmen oyunu en alttan başlayarak işaretleyerek kullanmışsa nasıl iradesini değiştiririz?» denilebilir. Buna cevaben arz ediyim ki, seçmenin bu oyunu tamamen geçersiz adedip de (a) şıkkına göre ilk sıradan itibaren beş kişiyi nasıl sayabiliyorsak, bundan daha kuvvetli bir gerekçeyle ancak ve ancak fazla olan işaretli adayı geçersiz saymak suretiyle oyu (b) şıkkına göre muteber kılmak daha yararlı ve daha adil olur.

Arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Yarkın.

Sayın Komisyon, söz ve açıklama sizde, buyurunuz.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, saygıdeğer arkadaşlarım;

Sayın Yarkın'ın önergesinde bahsettiği, «Yedi milletvekili seçilecek bir seçim çevresinden eğer bir seçmen, yedi kişi yerine dokuz işaret koymuşsa baştan yedisini sayalım, son ikisini saymayalım.»

Oylarınızla Sayın Gürtan'ın önergesine katılmadık. Bunu tasvip etmediniz. Orada bir sistem geliştirilmiştir. Bir oy pusulası, belirtilen norma uymadığı zaman ne yapılacaktır?.. Üç şık var; ikisi takarrür etmiştir oylarınızla. Az olursa böyle bir işaretleme yapmamışcasına, dışına işaret koyarsa böyle bir işaret koymamışcasına kabul edilecektir. Şimdi bu ikisini kabul ettiğimiz bir noktada üçüncü bir nokta ki, onda da norma uymazlık var, onun müeyyidesini değiştiriyoruz. Bu, önce kabul ettiğimiz iki takarrür etmiş nokta bakımından bir aykırılık teşkil eder.

Arkadaşımız bizzat kendisi söylediler, biraz başka deyişle söylediler; ama seçmenin oy pusulasına yansıyan iradesinin bu tarzda tecezzi ettirilmesi, bölünmesi mümkün değildir. Seçmen, istenen norma uygun davranmamıştır. Biz onu bölemeyiz. Bizim kurtardığımız, değiştirdiğimiz, düzelttiğimiz seçmenin iradesi değildir, oy pusulasının iptal edilmemesini istiyoruz. O da partiye vermiştir. İşte bunun için bu sistemin bütünlüğü bozulmasın diye bunu arz etmek istiyorum.

Kaldı ki, birçok arkadaşımızın (Dördüncü delil olarak arz ediyorum) devamlı olarak buradan söyledikleri bir husus var, o da : «Efendim, bizim demokrasimiz partiler demokrasisi, partiye ağırlık veren de-

mokrasidir.» Buna ben de yürekten katılıyorum. Böyle bir arıza halinde tecezzi ettirilmiş, istikameti belli olmayan bir oy mu yahut iptal edilen bir oy pusulası mı, yoksa hiç olmazsa partiye verilmiş bir oy mu?.. İşte Komisyonumuz, gerekçede de açıklandığı üzere, bu noktada bütün diğer delillerle beraber oyun partiyeye verilmiş sayılmasını kabul etmiştir.

Bu nedenle önerenin reddini ve oylarınızla takarrür eden sistemin bu şekilde diğer takarrür eden noktalara paralel olarak tamamlanmasını istirham ediyor, saygılar sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Komisyon, önergeye katılmıyor. Önerenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Parlak'ın önergesini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Görüşmekte olduğumuz Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 25 inci maddesinin beşinci bendinden sonra aşağıdaki yeni fıkranın da ilavesini arz ve teklif ederim.

Evliya PARLAK

Yeni fıkra :

Kapalı oy verme yerine girmeyen veya birleşik oy pusulasını alıp oy vermeyen seçmenden birleşik oy pusulası geri alınır.

BAŞKAN — Önerenin lehinde, aleyhinde?..

EVLIYA PARLAK — Usul hakkında bir şey arz edeceğim.

BAŞKAN — Usul hakkında, buyurun.

EVLIYA PARLAK — Efendim, bu uygulama zannedersen aldığımız Genel Kurul kararına da aykırıdır. Ben dün arz ettim, tutanaklarda var, üç önergem var, birini izah ettim, diğerlerini sırası geldiğinde izah edeyim diye. Zatı âliniz de bunu biliyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Parlak, eğer madde üzerinde konuşmasaydınız, her üç önergeniz üzerinde size konuşma imkânı verecektim. Binaenaleyh yapılan bir usul hatası yoktur. Lütfen oturunuz.

EVLIYA PARLAK — Öyle olsaydı 15 dakika konuşmam gerekirdi, çünkü üç önergem vardır, beşer dakikadan 15 dakika ederdi.

BAŞKAN — Lütfen oturun Sayın Parlak.

Değerli üyeler, Sayın Parlak'ın önergesinin lehinde ya da aleyhinde söz almak isteyen var mı?.. Lehinde ya da aleyhinde konuşmak isteyen yok.

Sayın Komisyon, önergeye katılıyor musunuz?

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN — Katılmıyorsunuz.

Değerli üyeler, Sayın Parlak'ın önergesine Sayın Komisyon katılmıyor. Dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Parlak'ın diğer önergelerini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Görüşmekte olduğumuz Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 25 inci maddesinin sekizinci paragrafından sonra aşağıdaki yeni fıkranın eklenmesini arz ve teklif ederim.

Evliya PARLAK

Yeni fıkra : Oy kullanacak seçmenin okuma - yazma bilmediğinin sandık kurulu başkanı tarafından tespit edilmesi halinde seçmen istediği ve yanında getirdiği takdirde seçmen yeterliliğini haiz bir şahısla birlikte kapalı hücreye girebilir.

BAŞKAN — Bu önerenin lehinde ya da aleyhinde söz isteyen sayın üyeler?.. Sayın Fırat lehinde, Sayın Bilge aleyhinde.

Sayın Fırat, buyurunuz efendim.

AYHAN FIRAT — Sayın Başkan, saygıdeğer arkadaşlarım;

Sistemi genelde sindiremiyorum. Şunun için sindiremiyorum, onu bir daha arz edeceğim.

Eğer bir seçmen listede bir partiye mühürünü basmışsa, bunun anlamı, bu sırayı ben tasvip ediyorum, eğer bir tane çıkacaksa birinci, iki tane çıkacaksa ikinci, üç tane çıkacaksa baştan üç kişi, beş tane çıkacaksa baştan beş kişi milletvekili olsundur. Böyle bir sistemde karma listeyle bir rey, bir sistemi alt üst ettiği apaçık ortada ve partilere kötülük yapmak isteyenler 100 reyle tüm partilerin son adaylarını, yani yedek adaylarını demiyorum, Sayın Başkanın izahatında 14 kişi oy alır; 14 değil yedi kişi oy alır; alt üst edeceği apaçık.

Şimdi Sayın Parlak'ın önergesine geliyorum.

Sayın Parlak önergesinde güzel bir noktayı vurguluyor, diyor ki, «Okuma - yazma bilmeyen bir kişi mademki tercih yapacaktır, yanında güvendiği seçme hakkını haiz bir kişiyi getirebilsin.»

Muhterem arkadaşlarım;

Bunun aksi senelerce Türkiye'de tatbik edilmiştir. Orada, sandık başında bazı yeminli kişiler bulunulmuştur. Bunların tatbikatı maalesef acı olmuştur. O halde bir seçmen okuma - yazma bilmiyor ve tercih de yapacaksa, güvendiği ve seçme hakkını haiz

bir yakınını yanında getirebilmeli ve hücreye onunla birlikte girebilmelidir. Bundan daha tabii bir şey bana göre olamaz.

Teşekkür ederim, tasviplerinizle kabulünü dilerim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Fırat.

Sayın Bilge, buyurunuz efendim.

NECİP BİLGE — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Önümüze gelmiş olan Seçim Kanunu Tasarısı, son maddelerden de anlaşılacağı üzere 298 sayılı Kanunu yürürlükten kaldırmış değildir; sadece ona aykırı kalan hükümler yürürlükten kalkmış olacaktır.

Bu bakımdan da 298 sayılı Kanuna baktığımız zaman, bir kere okuma - yazma bilmeyen kimseler bakımından mühür basma kolaylığı getirilmiş bulunmaktadır.

Diğer taraftan da sakat olanlar için bir kolaylık daha vardır, işte o da, oyunu kullanma imkânı bulunmayan sakat bazı kimseler için kendi güvendiği kişilerle birlikte oy verme yerine girebilme imkânını sağlamaktadır. Mühür basabilecek olan da artık oy vermezden önce, nereye mühür basabileceğini veyahutta nereyi işaret edebileceğini öğrenmiş olacaktır.

Bu itibarla, 298 sayılı Kanunda yeter derecede bir hüküm bulunması dolayısıyla ki, buraya ayrı bir hüküm konulmasına lüzum olmadığı kanısındayım.

Arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bilge.

Sayın Komisyon buyurunuz.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkan, ben sadece bir ufak açıklamada bulunacağım; arkadaşım Akyol tamamlayacak efendim.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlar;

Sayın Fırat'ın bir görüşüne katılamıyorum. Yani hakikaten sistemi anlamak lazımdır. Bir seçmen sadece mühür atarsa yedi kişiye oy verir, 14 kişi oy alamazlık yapamaz, çünkü bu 14 kişi parti seçmenleri, parti üyeleri tarafından seçilmişlerdir. Parti üyeleri 14 kişiyi seçecektir ve listeye koyacaktır.

Binaenaleyh, bu 14 kişiyi seçen parti üyeleri, oy verdiği adaya, gelip tekrar oy verecektir. Oy vermesi mümkün değildir; çünkü kendi adaydır. Ben, önseçimde oy verdiğim adayın 11 inci sırada olduğunu görürsem, gelirim tekrar oyumu veririm ona. Ayrıca, partinin üyeleri arasında yeniden oy verecek olanlar vardır. Onlar da şunlardır: Bu 14 kişinin dışında kalan adaylara oy vermiş olanlar. Yani verdikleri adayların önseçimi kazanamamış olan parti üyeleri. Bunlar da gelip seçime katılacaklardır.

Onun içindir ki, bütün karşı görüşü savunan arkadaşlarımızın ileri sürdükleri gibi, birden 14'e yahut birden 7'ye, ne olursa olsun donmuş bir eşit oy sayısı bahis konusu değildir ve gerçekleşmesi de mümkün değildir.

Saygılarımı arz ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aldıkaçtı.

Buyurunuz Sayın Akyol.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım;

Okuma yazma bilmeyen seçmenlere kapalı oy verme yerinde yardım edilmesiyle ilgili Sayın Parlak'ın önergesine Komisyonumuz katılmamaktadır.

İleride herhangi bir tereddüde meydan vermemek ve bu itibarla zabıtları ikmal etmek için bir defa daha arz ediyorum ki, eğer bu yol açılırsa, kesinlikle sandık başlarında okuma yazma bilmeyenlere yardım edecek profesyonel yardımcıları türeyebilir. Bunun da seçimlerle ilgili ne derece büyük bir tehlike olduğunu takdir edersiniz.

Bu itibarla, Komisyonumuz bu nedenle katılmamaktadır ve esasen bu konunun düzenlenme yeri, Sayın Bilge Hocamızın da işaret ettiği gibi, 298 sayılı Kanundur. Yani sadece milletvekili seçiminde oy kullanmıyor seçmenler; bütün seçimler için bir düzenleme yapmak lazım ve onun yeri 298 sayılı Kanundur. Yani bu önerge bu Kanuna entegre edilemez.

Üçüncü bir nokta da okuma yazma bilmeyenler için bu Kanunda getirilmiş genel kolaylıktır. O da sistemin içinde, sistemin özünde okuma yazma bilmeyen seçmenler için mühür basma imkânının açık tutulmasıdır.

Bu üç açık gerekçeyle önergenin reddini talep etmekteyiz.

Hepinizi saygılarla selamlarım. Teşekkür ederim Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Değerli üyeler, Sayın Komisyon önergeye katılmıyor. Önergenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Gürtan, sizin önergeniz var. Önergeniz üzerinde konuşma hakkınız var, madde üzerinde konuşmadığınız için.

HAYATİ GÜRTAN — Sayın Başkanım, çok kısa, izin verirseniz buradan arz edeyim.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

HAYATİ GÜRTAN — Sayın Başkanım, saygı değer üyeler;

Önergem 25 inci maddenin (c) bendi 2 nci fıkrasıyla ilgili, kesinkes sistemle ilgili değil bunu öncelikle arz etmek isterim.

Efendim, 25 inci madde «Seçmen» diye başlıyor vaktinizi almayayım (a), (b), (c) bendinden sonra «Surreti ile oyunu kullanabilir.» ile bitiyor. 2 nci paragraf: «Oyunu kullanan seçmen, birleşik oy pusulasını usulüne uygun olarak katlar ve yapıştırır, «Evet» yazılı mühürünü sandık kurulu başkanına derhal geri verir ve oyunu sandığa atar.» Benim önergem bu cümleyi düzetmekle ilgili.

Arz ettiğim gibi, nokta konduktan sonra sanki şöyle bir izlenim ediniliyor, oyunu kullanan seçmen birleşik oy pusulasını sandık başkanının yanında yapıştırarak, orada kapatacak. Bu bir.

İkincisi; bir de «Derhal» sözcüğü var. Bu derhal, hemen, çabucak gibi şeylerin tarifi mümkün değil, derhal ne demek yani? Onun için acaba diyorum bu cümleyi şöyle düzeltmek mümkün değil mi? Deminki arza çalıştığım husustaki tereddüt kendiliğinden ortadan kalkmış olmaz mı?

«Oyunu kullanan seçmen birleşik oy pusulasını kapalı oy verme yerinde usulüne uygun olarak katlar ve yapıştırır, «Evet» yazılı mühürünü sandık kurulu başkanına geri verdikten sonra oyunu sandığa atar.» Böylece «derhal» kelimesini kaldırıyorum ve mühürün de en kısa zamanda sandık başkanına verilmesi lazım geldiğini de vurgulamaya çalışıyorum. Sandık başkanına verdikten sonra oyunu sandığa atar demekle, yani bu mühür sandık başkanına verilecektir anlamını da sanırım buradan çıkartmak mümkün olur.

Arzım budur, saygılar sunarım Sayın Başkan.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gürtan.

Önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye?.. Yok

Sayın Akyol.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım; sayın Gürtan'ın maddeye açıklık getiren önergesine aynen katılıyoruz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ederim.

Değerli üyeler; Sayın Gürtan'ın önergesine Komisyon katılıyor. Önergeyi kesin oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Sayın Haznedar'ın iki önergesi var, önergelerden bir tanesi bu maddenin (c) bendinin çıkarılmasıyla ilgili, Sayın Haznedar daha evvel aynı mahiyetteki önerge kabul edilmediği için onu bir kenara koyuyoruz değil mi efendim?

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın Başkan, gayet doğru da yalnız bu mahiyette üç önergeyi siz demin birleştirerek oyladınız, eğer bu önerge de dahil olsaydı ben belki bunun lehinde konuşma imkânını bulurdum, o imkân bana verilmemiş oldu, ma-fafih bitmiştir artık.

BAŞKAN — Evet o hazırlığı tabii Tasnif Heyeti o tarzda yaptığı için, biz de onların birleştirme konusundaki kararlarına aynen uymuş olduk. Sayın Haznedar.

Şimdi sizin ikinci önergenizle ilgili buyrun açıklamanızı yapın Sayın Haznedar.

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın Başkan; ikinci önerge; tercih diyeceğim Sayın Başkan beni affetsinler, eskiden beri tercih dendiği için, çarpı işareti oylar, yani bir seçmen geliyor bir partiye oy vermek için mühürünü basıyor o partinin ambleminin veyahutta işaretinin üzerine, sonra alt tarafta da bazı adayların hizasına çarpı işareti koyuyor, buna ben tercih oyu diyorum, başka türlü de ifade edilebilir. Bu şekilde oy kullanan seçmenlerin neticede parti teşkilatınca ve parti yönetimince sıraya konmuş olan aday listesini Sayın Başkanın ısrarına rağmen bir ke-re daha ifade ediyorum; altüst etmesi ihtimali mevcuttur; çünkü partilere oy iki türlü veriliyor, hatta üç türlü şimdi karma liste de kabul edildiğine göre.

Birincisinde geliyor seçmen «evet» mühürünü partinin işaretinin altına basıyor, o takdirde o seçim bölgesinden seçilecek kadar adaya oy vermiş oluyor, 7 kişi seçilecekse 7 tane oy demektir parti için, 5 kişi seçilecekse 5 kişiye oy veriyor. Binaenaleyh, bunun iki misli aday olduğuna göre demek ki, 10 veya 14 aday içinden ilk 5'i oy almış oluyor.

İkinci şekilde oy alma hadisesi; yine geliyor mühürünü basıyor sonra da alttan adayları işaretliyor, bu işaret kaç kişi seçilecekse o kadar olması lazım geçerli olabilmesi bakımından tercihin. Bu işaret ilk 5 veya ilk 7, yani seçilecek milletvekili sayısı kadar olan kısım için bir mana ifade eder. Eğer bunlar o parti o bölgeden iki tane milletvekili çıkaracak da, bu tercih oyları 3'ten itibaren devamlı olarak kullanılmış ise veya bunların sayısı fazla ise, o takdirde birinci veya ikinci sırada bulunan adayların yerine 3, 4, 5 veya 7'ye kadar uzanan genellikle bölgedeki adayların geçmesi ihtimali çok kuvvetlidir.

Bu fark olabilir gayet tabii, çünkü bu sistem zaten getirilmiştir. Ancak, bunun çok ufak farklarıyla böyle bir durumun ortaya çıkmasını önlemek bakımından ben bir teklifte bulundum, o teklif şudur :

Diyorum ki, madem parti iki türlü oy alıyor, birincisi «evet» mührünü vuranlar, sadece o işaret yapmıyor. Bu da aslında bir tercihtir. Neyi tercih etmiştir, seçmen iki seçenektan birini tercih etmiştir. Ya, «Partinin listedeki sırasını ben beğeniyorum, eğer parti milletvekili çıkaracaksa bu sıraya göre çıkarmalıdır demıştır, bu bir tercihtir.

İkincisi, parti kazansın sıranın önemi yoktur demiş olabilir, o nedenle «evet» mührünü vurmuş olabilir, bu iki ihtimalin dışında da başkası yoktur.

Şimdi bunun yanında parti ikinci bir şekilde oy alıyordu, biraz evvel arz ettiğim gibi tercih işareti, veya çarpı işareti konulmak suretiyle. Bu da bir tercihtir, bu tercihin ilk sırayı değiştirebilmesi için hiç bir işaret konmadan yapılan, sadece mühür basılmak suretiyle verilen oylarla bunlar arasında bir münasebet kurulması gerekir diye düşündüm, bu münasebeti de öngemde şöyle ifade ettim :

Tercih oylarının diyorum, yani çarpı işareti konmak suretiyle verilmiş olan oyların değerlendirmeye alınabilmesi için tercih işareti verilmeden sadece mühür basılmak suretiyle verilen oyların en az yarısından fazla olması şartını getiriyoruz. Bunun nedeni de, yarısının olmasının nedeni de, biraz evvel işaret ettiğim gibi; çünkü işaret koymadan oy vermiş olan seçmenin iki şıktan birini tercih etmiş olmasını nazarı itibara almak suretiyle tespit ettim. Yani ya mevcut sırayı beğenmiştir yahutta sadece partinin kazanması yeterli, hangi sıra olursa olsun demıştır, bunlar % 50 ihtimalse diye düşündüm, böyle bir % 50 şartı getirdim.

Bu eğer kabul edilirse, sanıyorum birçok arkadaşımın üzerinde ısrarla durduğu basit oy farklarının sırayı altüst etmesi hadisesi ortadan kalkmış olacaktır.

Namık KemalYOLGA

Teşekkür eder saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Haznedar. Sayın Haznedar'ın önergesinin lehinde, aleyhinde konuşmak isteyen sayın üye?...

KAMER GENÇ — Lehinde söz istiyorum?...

BAŞKAN — Buyurun Sayın Genç.

KAMER GENÇ — Sayın Başkan, değerli üyeler;

Şimdi bu (x) çarpı işaretinin seçmen iradesi üzerinde bir reyin farklı bir sonuç yaratmasını ben de, Sayın Anayasa Komisyonu Başkanının dediği gibi, demokrasinin bir gereği gibi kabul etmiyorum.

Şimdi, bir memlekette genel seçimde bir oyun rolü ile, bütün bir memlekette rey alıp gelmiş bir ki-

şinin oyunu aynı değerde ve aynı etkide, aynı sonuçta kabul etmek bence biraz gerçeklerden uzaklaşmak demektir.

Şimdi, önseçimi kim yapacaktır?. Önümüzdeki önseçimi partinin mevcut kurucuları yapacaktır ve bunlar bir liste düzenleyeceklerdir, bu listeye seçilmesini arzu ettikleri, partinin felsefesine, prensiplerine bağlı kişileri 7 milletvekili çıkararak bir seçim çevresini hesaba katarsak 1'den 14'e kadar bir liste düzenlemesi yapacaklardır.

Şimdi, biz konulan çarpı işaretlerine bir baraj getiremezsek ne olacaktır?. Partinin felsefesini benimsemiş ve ona göre genel yönetimin düzenlediği bir liste; tabii çıkaracağı milletvekili sayısına göre, öncelikle bir parti o sıraya göre milletvekilininin gelmesini istiyor; ama bir başka partiliyi de anlaşma da yapılabilir, çeşitli seçim hileleri de olabilir. Ne yapıyor?... Baraj olmadığı zaman 3 rey, 5 rey fazla alan 7 nci sıradaki adam, çarpı işaretini daha fazla alan geliyor 1 inci sıradaki adamı kenara itiyor ve o milletvekili oluyor. Bu bence bir partide bulunan disiplini, ondan sonra parti programına bağlılık ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Önümüzdeki seçimlerde tabii ben bu Seçim Kanununun böyle çok uzun ömürlü olacağını zannetmiyorum; çünkü getirilen sistem çok karışık bir sistem. Bu sistemin altında zaten bu 1983 seçiminde uygulandığı zaman bunun birçok mahzurları görülecektir. Tabii gelecek milletvekillerinin bu mahzurları giderecek yeni bir sistem getireceklerine inanıyorum; ama düşününüz ki, bir partiye bu merkez yoklaması olmasa, kayıtlı olan üyelerin tamamı önseçime katılıyor ve yine partinin felsefesine, programına uygun kişileri listeye, 1'den 14'e doğru seçiyor; ama partiyle ilgili olmayan tarafsız bir vatandaş geliyor belki, veya bir vatandaş grubu, geliyor 3-5 rey 7'nci sıradaki bir aday adayına veriyor ve o geliyor birinci sırada milletvekili seçiliyor. Bu, tamamen bana göre haksız ve o partinin de aslında felsefesine aykırı bir davranışın meydana gelmesine sebebiyet verecek bir husustur.

Ayrıca bir de çarpı işareti yoluna girmek de seçimde büyük kargaşalıklar meydana getirir. Yani mümkün olduğu kadar seçmeni basit bir seçim yapabilecek alternatiflerle karşı karşıya bırakmak. O zaman şimdi, çarpılma suretiyle tercihli oy sistemi; (Ben de öyle kabul ediyorum), tercihli oy sistemini kabul ettiğimiz zaman ve bir tercihli oy bir milletvekilini etkileme sistemini getirdiğimiz zaman herkes bu defa tercihli oy peşinde koşacak, o zaman sistem tamamen anlaşılmaz, tasnif tamamen zorluklar mey-

dana getirebilecek ve daha önceki arkadaşların da belirttikleri gibi belki günlerce tasnif sonuçları alınmayacak ve seçim emniyeti de bu yoldan izale edilmiş olacak.

Bu itibarla, bu tercihlî sistemde, daha önceki seçim uygulamalarında da vardı, hiç olmazsa partinin aldığı oyların yarısını geçecek nispette bir baraj konulmasının daha adil olacağı inancındayım. Bu itibarla, önerenin dikkate alınmasını istirham ediyorum. Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Genç.

Sayın Başbuğ, aleyhte mi konuşacaksınız?.. Aleyhinde.

Buyurun efendim.

ŞÜKRÜ BAŞBUĞ — Sayın Başkan, sayın üyeler;

Benim anladığıma göre önerenin getirmek istediği barajdan daha büyük bir baraj, sistemin tabiatında var, kendisinde var. Bunu bir misalle arz etmek isterim : Örneğin bir seçim bölgesinden 5 milletvekili çıkarılacaksa, bir partinin altında 10 aday ismi bulunacaktır. Eğer yalnız mühür basılarak atılan oyların sayısı 20 000 ise, 5'ten sonra 6, 7 ve daha aşağıdaki sıradaki adayların kazanabilmesi için 20 000'den bir fazla oy alması, yani 20 000'den bir fazla işaret alması gerekir ki, baraj toptan parti için verilen oyların daha üstünde olmaktadır. Onun için getirilen baraj bir fayda sağlamaz. Tabiatında bu baraj kendiliğinden vardır zannediyorum. Ben böyle anlıyorum.

Arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbuğ.

Evet, Sayın Aldıkaçtı, buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN

ALDIKAÇTI — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Sayın Haznedar'ın teklifi de aynı görüşü yansıtmaktadır. Yani, tercihle seçim için verilen oyu birbirine karıştıran bir önerge'dir. Eğer dediği kabul edilecek olursa seçmenin seçim hakkı yarıya inecektir; çünkü sistemimizde seçmen partiye mühür atarak, mühür koyarak, mühür basarak seçimini gösterdiği ve hiç işaretlemediği zaman baştaki 5 yahut 3 yahut 7 kişiye oy verdiği halde, anladığıma göre diyor ki, «Yarıya kadar oy verilsin, % 51'ler geçerli olsun.» Bu seçmenin oy hakkını almak demektir. Bunu dün anlatmaya çalıştık ve anlatmaya çalıştık ki, bu seçimin temeli endividüalizmdir, şahsa oy vermektir. Kişinin kutsallığı felsefesinden yola çıkmaktadır.

Şimdi, önerge lehinde konuşan Sayın Kamer Genç de yine tekrarlanan bir delili ortaya attı, onu tekrarladi. Bilmiyorum, artık ona cevap vermem gerekir mi; fakat değerli arkadaşlarım, isterseniz seçim hukuğu tekniği alanını bırakalım, başka bir alana gelelim. Bir bardak suda bir damla eğer bardağı taşırsa o bardak dolu demektir. Eğer bir oy, bir seçim yahut 5 - 10 oy bir seçim listesini değiştirebiliyorsa o seçim listesi değişikliğe hazır bir hale gelmiş demektir. Diğer bir deyişle, 5 - 10 oyun etkide bulunabilmesi için seçim sırasını, kazananların sırasını altüst edebilmesi için o listedeki herkesin birbirine çok yakın oy almış olması gerekir. Bu kadar bir hususu, yani bize açık gibi gelen bir hususu bir türlü anlatamadık. Bundan dolayı da teessürümüz sonsuzdur; fakat önergeye katılmamız mümkün değildir. Önergeye katılırsak eğer, yahut önerge kabul edilirse biraz evvel arz ettiğim gibi, karma liste dolayısıyla sistem tamamen aksayacaktır ve oylar yarı yarıya gidecektir ve eşitsizlik meydana gelecektir.

Saygılarımın kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aldıkaçtı.

Değerli üyeler;

Sayın Komisyon önergeye katılmıyor. Önerenin dikkate alınmasını oylarımıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Değerli üyeler;

25 inci maddeyi...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkan;

Efendim, bir ufak değişiklik yapacağız redaksiyon bakımından.

25 inci maddenin, yani «Seçmenin oyunu kullanması» maddesinde «Seçmen; a) «Evet» mührünü sadece seçtiği...», «tercih ettiği» yerine «sadece seçtiği»; ondan sonra (b) fıkrasında da «Evet» mührünü seçtiği olarak düzeltililecek efendim.

BAŞKAN — Ben tekrar edeyim. «Seçmen» den sonra «a»...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — «Evet mührünü sadece seçtiği siyasî partiye veya bağımsız adaya ait özel daire içerisine basmak»...

BAŞKAN — «Tercih» kelimesini kaldırıyoruz.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Evet. «Seçtiği». «b) Evet mührünü seçtiği bir siyasî partiye ait özel daire içine basmakla birlikte bu partiye ait ilk aday listesinden seçilmesi-

ni istediklerinin isimleri hizasına..» Zaten «seçilmesi» var orada efendim.

BAŞKAN — Evet. «Tercih ettiği» kelimelerini «Seçtiği» kelimesi olarak değiştiriyoruz.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Evet. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Bilge.

NECİP BİLGE — Sayın Başkan;

Yazı düzeniyle ilgili olmak üzere madem böyle bir şey yaptılar, yine (c) bendinin sonunda «koymak» tan sonra «sureti ile oyunu kullanabilir». «İle» kelimesi ayrı yazılmıştır; «ile» ayrı yazılınca «ve» manasına gelir ve bağlaçtır. Halbuki burada bir bağlaç sözcüğü olarak değil de...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Aynen katılıyoruz efendim.

BAŞKAN — Haklısınız Sayın Bilge. Komisyon da...

NECİP BİLGE — Nitekim 26 ncı maddede birleşik yazılmıştır.

BAŞKAN — Bitişik olacak. Birleşik evet efendim. «Suretiyle».

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Teşekkür ederiz efendim.

BAŞKAN — Ben de teşekkür ederim.

Değerli üyeler...

Evet Sayın Meriç, buyurun.

RECEP MERİÇ — Sayın Başkan;

Komisyonun bize dağıttığı 25 inci maddenin birinci sayfasının son satırında «Bu durumdaki oy pu-

suluları hakkında (a) bendi hükmü uyarınca işlem yapılır» deniyor. Bu zımnen (a) bendinin izahı olan üstteki fıkrayı ihtiva etmektedir; ama açıklık bakımından «Bu durumdaki oy pusulaları hakkında yu- karıdaki fıkra hükmü uyarınca işlem yapılır» denme- si daha açıklık getirir. O bakımdan arz ettim. Yani Ko- misyon uygun görüyorsa.

BAŞKAN — Evet Sayın Aldıkaçtı.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkan;

Yani Arkadaşlarımızın söylediği husus doğru; ama bizim yazdığımız da doğru efendim. «(a) bendi usulüne göre» dedik, (a) bendi nasıl uygulanıyorsa onu söylüyoruz ve «Sadece mührünü basmışsa, her bir adaya baştan itibaren birer oy vermiş kabul edi- lir» diyoruz efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Aldıkaçtı.

Değerli üyeler; bu madde üzerinde Sayın Gürtan' ın kesin oylarınızla kabul edilen önergede beşinci fıkrayı ihtiva eden değişiklik aynen maddeye konulmak suretiyle ve bir de, (a) ve (b) bentlerindeki «tercih ettiği» kelimeleri yerine «seçtiği» kelimesi konulmak ve sonra, (c) bendinin sonundaki «sureti ile oyunu kullanabilir» ibaresindeki «sureti» ve «ile» sözcükle- rinin «suretiyle» şeklinde birleştirilmesi şekliyle 25 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Ka- bul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Değerli üyeler; Birleşime 20 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati : 15,50

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14,20

BAŞKAN : Başkanvekili M. Vefik KİTAPÇIGİL

KÂTİP ÜYELER : M. Talât SARAÇOĞLU, Ali Nejat ALPAT

BAŞKAN — Değerli üyeler, 95 inci Birleşimimi- zin İkinci Oturumunu açıyorum.

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 26 ncı maddesinde kalmıştık.

26 ncı maddeyi okutuyorum.

Tasnif öncesi işlemler

MADDE 26. — Kullanılmayan birleşik oy pu- sulularının her biri, karşılıklı köşeleri arasına çapraz- lama iki çizgi çekilmek suretiyle birer büyük (X) çarpı işareti ile iptal edildikten sonra, kullanılmamış

birleşik oy pusulaları sayılır; bu sayı, oylarını veren seçmen sayısına eklenir ve böylece kurula teslim edilen birleşik oy pusulası toplamına uygun olup olmadığı tespit edilir. Kullanılmayan birleşik oy pusulaları bir paket halinde mühürlenir ve üzerine sayısı yazılır. Bundan sonra sandıktan çıkacak oy pusulalarının konmasına mahsus torbanın boş olduğu tespit edilir.

Bütün bu işlemler tutanağa geçirilir.

BAŞKAN — Bu madde üzerinde sözz isteyen sayın üye?... Yok.

Madde ile ilgili Sayın Yolga'nın önergesi vardır.

Önergenin ilgili kısımlarını okutuyorum.

«5. Maddenin altıncı bendinde oy pusulalarının bulunduğu torbanın da mühürlenmesi hükmünün ilavesi,

6. Maddenin yedinci bendinde görülebilir yerlere asılması istenen listeye, bağımsız adayların adlarının da yazılması gerekir,

7. Aynı yedinci bendin ilk satırbaşının mantıklı yeri ikinci bent sonudur. Oraya nakledilmesi ve ikinci satırbaşının esasen normal devamını teşkil ettiği altıncı bent sonuna eklenerek, yedinci bendin silinmesi.»

BAŞKAN — Sayın Aldıkaçtı, görüşünüzü rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkanım, bulamadık. Kaçınıcı madde ile ilgili?

BAŞKAN — Bulamadınız. Bu 26 ncı maddeyi okuyoruz. Sayın Yolga'nın 23 üncü madde üzerinde verdiği önergenin, son üç fıkrası 26'yı ilgilendiriyor. Ben size tekrar edeyim. Şunu istiyorlar;

«Oy pusulalarının bulunduğu torbanın mühürlenmesi hükmünü ilave edelim» diyorlar. Ayrıca «Görülebilir yerlere asılması istenen listeye bağımsız adayların adlarının da yazılması gerekir.» diyorlar ve birde...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkanım, zaten bağımsızların isimlerinin yazılması doğal. Yazılacak listeye; yazılmamaları mümkün değil. Zaten düzenlediğimiz maddede bu var; fakat sadece torbaların mühürlenmesi sorunu; şimdiye kadar hiç mühürlenmemiş, yani bir faydası yok. Kabul edemiyoruz efendimi katılmıyoruz.

BAŞKAN — Değerli üyeler, Sayın Yolga'nın bu madde üzerindeki önergesine Komisyon katıl-

mıyor. Dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

KAMER GENÇ — Sayın Başkanım, bir soru sormak istiyorum,

BAŞKAN — Buyurun Sayın Genç.

KAMER GENÇ — Şimdi, efendim bu oy pusularından kullanılmayanlarla kullanılanlar sayılıp da eksik çıkarsa, bu ne olacak; burada bir açıklık yoktur; bir müeyyidesi var mıdır?

BAŞKAN — Sayın Aldıkaçtı, cevabınızı rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Efendim, fark olursa, bunu Yüksek Seçim Kurulu karara bağlar. Eğer, fark, seçim sonucunu etkileyecek ölçüde ise, (Kaybolan oy pusulaları) elbette bunun için gerekli kararı alır efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Değerli üyeler, maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Değerli üyeler, şöyle kararlaştırmıştık, bu 23 üncü madde, dört madde haline geldiği zaman «23, 24, 25, 26» diye bir sıra numarası verdik ve bu maddeleri, verilen o sıra numarası tahtında sizlerin oylarınıza arz ettik.

Şimdi, daha evvelden sıra numarası almış olan 24 üncü maddeye gelmiş bulunuyoruz ve 24 üncü maddeden itibaren (24 de dahil) diğer maddeleri, bu Tasarının sonuna kadar eski madde numaralarını okumak suretiyle o madde numaraları tahtında müzakerelere devam edeceğiz; çünkü verilen önergeler, eski sıra numarasına göre verilmiştir. Bilahara, Tasarının tümü tamamlandıktan sonra, Komisyon ve Kanunlar Dairesi maddeleri düzenleyeceklerdir.

Şimdi, sıra 24 üncü maddede. Yalnız, 24 den evvel yeni bir madde teklifi var; Sayın Bilge, Sayın Gürbüz, Sayın Gelendost'un.

Sayın Bilge, sizin bu maddeniz 24'den evvel mi, 24'den sonra mı?

NECİP BİLGE — Hangisi efendim; orada yazılı değil mi?

BAŞKAN — Başlığı «Özel işaretler» olan ve «...üzerinde 24 üncü maddenin eklenmesi arz ve teklif ederiz» diyorsunuz.

NECİP BİLGE — O geçti efendim. O, 23 üncü maddenin fıkralarından biri ile ilgiliydi.

BAŞKAN — Değerli üyeler, şimdi 24 üncü maddede okutuyorum.

Geçerli oyların hesabı

MADDE 24. — Bir adayın 23 üncü maddenin 5 numaralı fıkrasının (a), (b), (c) bentleri gereğince elde ettiği oyların toplamı o adayın almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Bir seçim çevresinde seçime katılan siyasi partinin, birleşik oy pusulasındaki bütün adaylarının, yukarıdaki fıkra gereğince aldıkları geçerli oyların toplamı siyasi partinin o seçim çevresinde almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Bağımsız adayın almış olduğu geçerli oy, birinci fıkranın (a) ve (c) bentleri gereğince elde ettiği oyların toplamıdır.

İkinci ve üçüncü fıkralar gereğince siyasi partiler ile bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamı o seçim çevresinin geçerli oylarını gösterir.

Ülke düzeyindeki geçerli oylar, bütün seçim çevrelerine ait geçerli oyların toplamıdır.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Madde ile ilgili Sayın Dal, Sayın Daçe ve Sayın Alpaslan'ın bir önergesi var. Okutuyorum.

Danışma Meclisi Sayın Başkanlığına

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 24 üncü maddesinin;

«Geçerli oyların hesabı

Madde 24. — Milletvekili seçimlerinde bir seçmenin kullandığı birleşik oy pusulası, oyların sayım ve dökümünde ülke genelinde geçerli oyların % 10 unun hesabında ve seçim çevresinin, seçim sayısının tespitinde bir oy sayılır.

Bir seçim çevresinde seçime katılan siyasi partinin 23 üncü maddenin 5 inci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine göre aldığı geçerli oyların toplamı, siyasi partinin o seçim çevresinde almış olduğu geçerli oyu gösterir.

Siyasi parti listesindeki bir adayın 23 üncü maddenin beşinci fıkrasının (a), (b), (c) bentleri gereğince elde ettiği oyların toplamı, o adayın almış olduğu geçerli oyu gösterir. Siyasi parti listesindeki adayın (b) ve (c) bentlerine göre aldığı oyların toplamı, mensup olduğu siyasi partinin o seçim çevresinde aldığı geçerli oy sayısının % 20 sini aşmadığı takdirde, değerlendirmede nazara alınmaz ve parti listesindeki sıralamayı etkilemez.

Bağımsız adayın almış olduğu geçerli oy, 23 üncü maddenin beşinci fıkrasının (a) ve (c) bentleri gereğince elde ettiği oyların toplamıdır.

Bir seçim çevresinde mevcut bütün sandıklardan çıkan geçerli birleşik oy pusulalarının toplamı, o seçim çevresinin geçerli oylarını gösterir. Ülke düzeyindeki geçerli oylar, bütün seçim çevrelerine ait geçerli oyların toplamıdır.» şeklinde düzenlenmesini saygılarımızla arz ederiz.

Kemâl DAL

Bekir Sami DAÇE

Tevfik Fikret ALPASLAN

BAŞKAN — Sayın Daçe, önerge üzerinde buyurun efendim.

BEKİR SAMİ DAÇE — Sayın Başkanım, kısaca yerimden arz edeyim efendim.

Esasen önergenin bünyesindeki hususlar uzun zamandan beri Meclisimizde tartışılmıştır. Sayın üyelerimize de ayrıca dağıtılmıştır. Takdir Yüce Genel Kurulundur efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Daçe.

Önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen sayın üye?..

REMZİ BANAZ — Lehinde Sayın Başkan.

BAŞKAN — Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok. Buyurun Sayın Banaz.

REMZİ BANAZ — Sayın Başkan, saygıdeğer arkadaşlarım;

Komisyunun düzenlemesinde, seçmenlerin, gerek partilere, gerek bağımsız adaylara verdiği oyların ağırlıkları farklı. Bu ağırlıklar ayrıca ilden ile de farklılık arz etmekte. Yedi milletvekili çıkaran bir seçim çevresinde bir partiye verilen oy, yedi oy sayıldığı halde, iki milletvekili sayılan bir seçim çevresinde aynı partiye verilen oy, iki oy sayılmakta. Bu, bir kere, seçmenlerin verdiği oyların il'den il'e farklılık arz etmesi gibi bir durum yaratmaktadır.

İkinci husus: Seçmenin mühür basarak partiye verdiği oy ile bağımsız adaya verdiği oy arasında farklılık yaratmaktadır. Bağımsız adaya verilen oy bir sayıldığı halde, % 10'ların ve il barajının tespitinde yedi milletvekili çıkaran bir yerde, partiye verilen oy, yedi oy olarak hesaplanmaktadır. Bu da hakkaniyet ilkelerine aykırıdır.

Verilen önerge, bu sakıncaları bütünüyle ortadan kaldıracak durumdadır. Türkiye'nin neresinde olursa olsun, bir seçmenin mühür basarak verdiği oy, % 10'un ve il barajının hesaplanmasında bir oy olarak hesaplanacaktır. Bu, Türkiye genelinde hem hakkaniyete uygun, hem de olumlu sonuç verecek bir yapıdadır. Ben, elimizde bulunan yani ilden ile, verilen oyların ağırlıklarını farklılaştıran Komisyon düzenlemesinin büyük sakıncalar yaratacağı kanaatin-

deyim. O nedenle önergeye uyulması ve her yerde seçmenin oyunun aynı ağırlıkta, aynı değerde olduğunu kabul eden önergenin, daha olumlu sonuçlar yaratacağı kanaatindeyim. Bu nedenle önergeye olumlu oy verilmesini takdirlerinize sunuyorum.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Banaz.

Sayın Akyol, buyurun efendim.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım;

İşaretsiz her oy ile partiye bir oy verilmesi meselesi dün oylandı ve bir prensibe bağlandı. Genel Kurulumuz ayrıca, bu yoldaki bir teklifi reddetti. Sayın Daçe de bu noktayı kabul ettiler. Binaenaleyh, kanımızca önergenin ön bölümü mahlûldür.

İkinci bölümüne gelince, yani işaretlerin dikkate alınabilmesi için % 20 baraj meselesi de yine Genel Kurulumuz tarafından bugünkü Birinci Oturumunda, Sayın Haznedar'ın bir önergesi vesilesiyle yine reddedildi. Böylece biz, meseleyi mahlûl ve Genel Kurulumuzun temayüllerine göre çözülmüş addediyoruz.

Durumu saygılarımızla arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Sayın Daçe, bu açıklamadan sonra bir diyeceğiniz?..

BEKİR SAMİ DAÇE — Sayın Komisyon Sözcüsünün sözlerine katılıyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Önergeyi Genel Kurulun oylarına sunmaya gerek kalmamıştır efendim.

Değerli üyeler, maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Geçerli olmayan oy pusulaları

MADDE 25. — 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanununun 103 üncü maddesinde gösterilen oy pusulaları geçerli sayılmaz.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Madde ile ilgili bir önerge var, okutuyorum :

Yüksek Başkanlığa

Tasarıya, aşağıda metni yazılı 25 inci maddenin eklenmesini arz ve teklif ederiz.

Necip BİLGE Özer GÜRBÜZ

Oy pusulası paketleri.

MADDE 25. — Her sandıkta kullanılacak birleşik oy pusulaları 400 lük paketler haline getirilir. Her pakette ayrı bir sıra numarası bulunur ve paketler

içindeki oy pusulalarına da o paketin numarası bastırılır. Bu paketler Yüksek Seçim Kurulunca mühürlenerek seçim çevrelerine gönderilir. Paketleri alan ilçe seçim kurulları, hangi numaralı paketin hangi sandık kuruluna verildiğini bir tutanakla tespit eder.

BAŞKAN — Sayın Bilge, önergenizi açıklayacak mısınız efendim?..

NECİP BİLGE — Önerge yeteri derecede açık Sayın Başkan.

BAŞKAN — Evet efendim.

Önergenin lehinde aleyhinde söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Sayın Komisyonun görüşünü rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, önerge sahibi Hocamız da hatırlayacaklardır; bu önerge, 23 üncü maddenin birkaç bölüme, birkaç parçaya ayrılmasıyla ilgili olarak verilmiştir ve bu mesele dün düzenlenmiş ve kabul edilmiştir. Mesele bitmiştir.

NECİP BİLGE — O halde önergemi geri çekiyorum efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

NECİP BİLGE — Sayın Başkan, gerçi ilgili madde geçti; ama ileride düzeltilmesi amacıyla tutanağa geçmesi bakımından bir hususa işaret etmek istiyorum: «Bir adayın, 25 inci maddenin beşinci bendinin» diye geçmektedir maddede. Halbuki beşinci beht kalmamıştır.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sadece «25 inci madde» denip bırakılacak efendim.

NECİP BİLGE — Evet. «25 inci maddenin» demek kâfi gelir efendim.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Evet. Biz de öyle yapacağız efendim.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir efendim.

Sayımın ilanı ve tutanağa geçirilmesi

MADDE 26. — Sandık kurulu oyların sayım ve dökümünü yaparken, siyasî partiler ile partili ve bağımsız adayların herbirinin aldığı oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir.

BAŞKAN — Bu madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Buyurun Sayın Bilge.

NECİP BİLGE — Sayın Başkan, maddenin kenar başlığında «Sayımın ilanı ve tutanağa geçirilmesi denmektedir. Halbuki madde düzeninin içerisinde

ilan ile ilgili bir hüküm yoktur. Ya o ilanı çıkarmak gerekir kenar başlıktan veyahut da gerekli ise, «Tutanağın bir örneği sandık alanının uygun bir yerine asılır.» diye ilanla ilgili bir hükmün konması gerekir kanısındayım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Sayın Komisyonun görüşünü rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkan, buna uygun olarak ve Sayın Yolga'nın önergesini dikkate alarak, madde metninin sonuna «Geçirir ve ilan eder.» diye ilave ettik efendim. Esasen bunun detayı zannediyorum 298 sayılı Kanununun 106 ncı maddesinde arız amik ifade edilmiştir. Burada sadece bu tarzda bir kısa gönderme kâfidir, «ve tutanağı ilân eder» demek yeterlidir.

Teşekkür ederim. («sonucu ilân eder» sesleri)

BAŞKAN — «Sonucu» diyorlar sayın üyeler.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Öyle olsun Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Değerli üyeler, bu madde ile ilgili iki önerge var; biri Sayın Yolga'nın önergesiydi, buna zaten Komisyon, katılmışlar ve ayrıca ilân konusıyla ilgilidir, onu okutmuyorum.

İkinci önerge Sayın Tosyalı'nındır.

LÜTFULLAH TOSYALI — Aynı mahiyettedir, geri alıyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Maddeyi bu değişiklikle, maddenin sonunda, «tutanağa geçirir ve sonucu ilan eder» tarzındaki değişiklikle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Bir yeni madde teklifi var 26 ile ilgili; Sayın Bilge, Sayın Gürbüz ve Sayın Gelendost'un.

Sayın Bilge, bu, oy pusulalarının mühürlenmesiyle ilgili.

NECİP BİLGE — Daha önce halledildi efendim.

BAŞKAN — Halledildiği için gerek yok.

27 nci maddeyi okutuyorum.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Sonrası İşleri

İlçelerde seçim sonuçlarının birleştirilmesi

MADDE 27. — İlçe seçim kurulu, sandık tutanaklarının birleştirilmesinde, siyasî partiler ile partili ve bağımsız adayların herbirinin aldıkları oy sayısını tespit ederek tutanağa geçirir.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İl seçim kurullarında birleştirme

MADDE 28. — İl seçim kurulu, ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları, yukarıdaki maddede belirtilen şekilde birleştirir ve her seçim çevresindeki;

1. Seçmenlerin sayısını,

2. Oylarını kullanan seçmenlerin sayısını,

3. İtiraz edilmiş veya ihtilafli görülmüş olup da, geçerli sayılarak hesaba katılan oy pusulaları sayısını,

4. Geçerli sayılmayan ve hesaba katılmayan oy pusulaların sayısını,

5. Geçerli sayılan ve hesaba katılan oy pusulaları genel toplamını,

6. Seçime katılmış olan siyasî partiler ile partili ve bağımsız adaylardan herbirinin aldığı oy miktarını gösteren geçerli oy pusulaları sayısını,

Seçim çevrelerine göre ayrı ayrı tutanağa geçirir.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Yok. Madde ile ilgili bir önerge var, okutuyorum.

SÜLEYMAN SIRRI KIRCALI — Sayın Başkan, bir sorum var.

BAŞKAN — Hay hay, bu önergeyi okutayım Sayın Kırçalı.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 28 inci maddesi sonundaki, «Seçim çevrelerine göre, ayrı ayrı tutanağa geçirir.» ibaresine, anılan ibare sonundaki nokta kaldırılarak, «ve siyasî partilerin herbirinin aldığı geçerli oy toplamlarını derhal telefonla ve telgrafla Yüksek Seçim Kuruluna bildirir.» kelimelerinin ilavesini. Yüce Meclisin takdirine saygı ile arz ederim.

Namık Kemal YOLGA

BAŞKAN — Sayın Yolga?.. Yok.. Doğrudan doğruya Komisyondan soruyorum: Bu önergeyle ilgili görüşünüz?..

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım; bu noktayı, yeni düzenleyip arz ettiğimiz 28 - A. maddesinde düzenledik, mesele kapanmıştır efendim.

BAŞKAN — Değerli üyeler; maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... 28 inci madde kabul edilmiştir.

Komisyondan, (28 - A) diye yeni bir madde gelmiştir, maddeyi okutuyorum.

Genel baraj ve hesaplanması

MADDE 28 - A. — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tü-

münde, geçerli oyların yüzde onunu geçemeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

Hiçbir partinin yüzde onluk barajı aşamaması halinde, baraj sayısı sıra ile yüzde dokuza ve yüzde sekize düşürülür. Bu düşürme işlemine barajı aşacak en az iki siyasî parti bulununcaya kadar devam edilir.

İl seçim kurulları, yukarıki maddeye göre, birleştirme tutanağını düzenledikten sonra sonuçlarını en seri şekilde telgrafla, varsa ayrıca telefon ve telsizle Yüksek Seçim Kuruluna bildirirler.

Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, ülke genelinde olmak üzere, bütün siyasî partilerin ve bağımsız adayların aldıkları geçerli oyların toplamını yapar ve her siyasî partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasî partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde onluk barajı aşan siyasî partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder.

BAŞKAN — Evvelâ, Sayın TOSYALI'dan soracağım; sizin de bir yeni maddeniz var. Bu madde ile yakınlık...

LÜTFULLAH TOSYALI — Efendim, Komisyon, bu maddeyi bizim önergemiz üzerine hazırlamıştır, dolayısıyla Komisyonun maddesinin müzakereye açılması gerekir.

BAŞKAN — Ben, zaten bu maksatla soruyorum; yani sizin de yeni bir madde teklifiniz var, Komisyon, sizin bu yeni maddenize benzer bir madde getirdikleri için, artık onu işleme koymuyoruz, Komisyonun maddesi üzerinde müzakereye bulunuyoruz.

Bu madde üzerinde söz isteyen sayın üye?.. Buyurun Sayın Şahin.

AVNİ ŞAHİN — Benim kısaca arz etmek istediğim husus şudur : Türkiye'de artık her ilde telefon vardır, telsiz de vardır. Binaenaleyh, burada, «varsa, telefon veya telsizle bildirilmesi» keyfiyeti biraz garip kaçtı, «telgrafla, telefonla veya telsizle» şeklinde olmasında yarar olur kanaatindeyim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Sayın Kırçalı, özür dilerim; demin bir sorunuz vardı, ben biraz aceleye getirdim, özür dilerim, şimdi hatırladım.

Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım; Sayın Şahin'in, ülkemizin gelişme trendi hakkındaki iyimser görüşünü biz de paylaşıyoruz; ama hâlâ ülkemizde kırsal kesimler vardır ve o kesimlerde hâlâ alet noksanı çekebiliriz. Bir de ilerisi için önemli; bakarsınız bir tabiata dönüş

cereyanı başlar, bu aletleri reddeden yerler çıkar diye, muhafazasında yarar görüyoruz.

(Teşekkür ederim efendim.)

BAŞKAN — Sayın Karal, işaretiniz madde üzerinde mi?..

HALİL İBRAHİM KARAL — Evet efendim.

BAŞKAN — Buyurun.

HALİL İBRAHİM KARAL — Burada, «Hiçbir partinin yüzde onluk barajı aşamaması halinde» deniyor, Yani bir parti barajı aşarsa, aşağıdaki hususlar uygulanmayacak, tek partili bir parlamento olacak. Bu, öngörülmekte midir bu fıkra tarafından? Sarih değildir.

İkinci cümle ile bu birinci cümle arasında ufak bir şey var, bir redaksiyon da sayılabilir bu, düzeltilebilir de; ama hiçbir partinin % 10'luk barajı aşamaması halinde, yani bir tek parti aşarsa, tek partili muhalefeti olmayan bir parlamento mu arzu ediyoruz?

Bunun açıklığa kavuşturulması gerekir, tutanaklara geçmesi bakımından arz ediyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Karal.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım; fıkra bir bütündür; fakat Sayın Karal'ın da endişesine mahal vermemek üzere, şimdi hemen hazırlayıp arz edeceğim gibi, başa, «en az iki partinin» ibaresini koyarsak, zannediyorum, arkadaşımız da tatmin olur, metin de biraz daha açıklık kazanmış olur: «En az iki partinin...»

BAŞKAN — Efendim onun yerini...

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Fıkranın başındaki hiçbir yerine en az iki partinin olacak.

BAŞKAN — Sayın Akyol, bu kadar değil mi?..

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, bu takdirde de ikinci cümledeki bu düşürme işlemine barajı aşacak en az... Burada «en azın» çıkarılması lazım bu takdirde efendim.

BAŞKAN — İki siyasî parti bulununcaya kadar diye devam edecek.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkan, böylece istilistik düzeltme yapmış olduk efendim. Teşekkür ederim.

AYHAN FIRAT — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Buyurun Sayın Fırat.

AYHAN FIRAT — Siyasî parti yüzde 10 barajı aşarsa, diğerleri aşamazsa; o zaman yine tek bir parti söz konusu olacaktır, tek bir parti Türkiye Büyük Mil-

let Meclisini temsil etmiş olacaktır. Öyle bir şey getirilmeli ki, en az iki partinin Meclise girebilmesini temin eden rakam baraj olmalıdır, eğer bu yüzde 10 bunu kısıtlıyorsa.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkanım, bilmiyorum bir güçlük yok galiba, eğer yüzde 10 barajı iki parti aşarsa mesele yok. Bir parti bu barajı aşarsa oran indirilecektir, bu yüzde 9'a indirilecektir. Belki bu sırada iki parti çıkar, o zaman parti sayısı üç olabilir. Bu işlem iki olana kadar devam edilecektir.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Değerli üyeler; maddedeki değişiklikleri arz ediyim. Maddenin ikinci fıkrasındaki «hiçbir» yerine «en az iki» konuluyor, ondan sonra «partinin...» diye devam ediyor. İkinci fıkranın üçüncü satırındaki «aşacaktan» sonra «en az» kelimeleri çıkarılıyor, «aşacak iki siyasî Parti bulununcaya kadar devam edilir.» şeklinde bir düzenleme yapılıyor.

Maddeyi tekrar okutuyorum efendim.

Genel baraj ve hesaplanması :

MADDE 28 - A. — Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların yüzde onunu geçemeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

En az iki partinin yüzde onluk barajı aşamaması halinde, baraj sayısı sıra ile yüzde dokuza ve yüzde sekize düşürülür. Bu düşürme işlemine barajı aşacak iki siyasî parti bulununcaya kadar devam edilir.

BAŞKAN — Sayın üyeler; elimizde metin vardır. Düzenlenen kısım okundu efendim, onun için yeterlidir.

KAMER GENÇ — Sayın Başkan, önergelerimiz var. Bu yüzde 10'luk barajı yüzde beşe indirilmesi teklifi var efendim.

BAŞKAN — Bu maddede önerge yoktur, bu madde 28 - A'dır. Ayrıca madde 29 vardır efendim.

REMZİ BANAZ — Sayın Başkan, madde 29'u burada ikiye bölmüşler.

BAŞKAN — Müsaade buyurun efendim.

NECİP BİLGE — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bilge.

NECİP BİLGE — Maddenin başında; «Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde...» dediğine göre, karar genel seçimlerde hüküm bağlanacak. Bu itibarla önergeler bu madde ile de ilgilidir efendim.

SÜLEYMAN SIRRI KIRCALI — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Sayın Kırcalı, buyurun sorunuz sorunuz efendim.

SÜLEYMAN SIRRI KIRCALI — Sayın Başkan, şimdi burada bir hususu açıklamak istiyorum. 298 Sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunun 10 uncu maddesinde diyor ki, «İl seçim kurulu,, Ankara'daki Yüksek Seçim Kurulu her ilçede bir ilçe seçim kurulu, her ilde de bir il seçim kurulu bulunur» diyor.

Şimdi, halbuki her ilin bir seçim çevresi olduğuna dair zannedersen bir hüküm vardır. Bu Kanuna göre her il bir seçim çevresidir der. Şimdi bizim burada seçim çevresi deyince Kanunun 3 üncü maddesinde görüyoruz ki, 7'ye vesaireye diye. Şimdi il seçim kurulu herhalde her seçim çevresi içinde geçerli olacak değil midir?.. Onu sormak istiyorum efendim. Yani, il seçim kurulu ilde kurulmuş olan 5 tane seçim çevresi var diye bir tek ilin seçim kurulu vazifeli olacak, bu hususun açıklığa kavuşturulmasını istiyorum.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Açık efendim.

BAŞKAN — «Evet» diyorlar efendim.

Buyurun Sayın Aksoy.

ALAEDDİN AKSOY — Sayın Başkan, eğer birden fazla partiye oy verilmemişse, yani yüzde 10 baraja giren parti birden fazla ise, yüzde 10'dan yüzde 9'a mı indirilir? Yüzde 10'dan yüzde 9'a indiği takdirde 3 parti daha çıkabilir. O takdirde halk temayülünü belli etmiştir, güçlü bir muhalefet istememektedir. Bu bakımdan, bunu kademeli olarak yüzde 9,5'a, yüzde 8,5'a indirsek muhalefet olana kadar partiler kalsın temayülü kuvvetli devlet, kuvvetli parti, kuvvetli hizmeti gerektirirsek daha iyi olmaz mı?.. Acaba bunu yüzde 9,5 - 8,5 şeklinde Sayın Komisyon düşünürler mi?..

BAŞKAN — Evet efendim, soralım efendim.

Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, sözü geçen eğer yüzde 10'u hiçbir parti geçemezse diye başlayan bir ihtimal, zor gerçekleşebilir bir ihtimal üzerine düzenlenmiştir ve bir defa bir baraj kurulunca artık bunun birer birer indirilmesi kabul edilmeli ve bunun sonuçlarına da hep beraber katlanmalıyız. Bu kâfidir, bu şekilde kalmalıdır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Sayın Haznedar buyurun efendim.

ALİ MAHZAR HAZNEDAR — Sayın Başkan, bu maddeyle ilişkili önergeler gayet tabii geçerli olmak kaydı ve şartı ile bu yeni düzenlenen Madde 28 A.'nin 2 nci fıkrasıyla ilgili bir hususu sormak istiyorum, sırf zabıtlara geçsin diye, bir sarahat kazansın diye. Biraz evvel gerçi Sayın Sözcü bu konuda fikrini beyan etti, yalnız, daha büyük sarahatla zabıtlara geçirmek bakımından şu suali sormak istiyorum; 2 nci fıkra şöyle diyor, «En az iki partinin yüzde onluk barajı aşamaması halinde baraj sayısı sıra ile yüzde 9'a ve yüzde 8'e düşürülür.» Ondan sonraki ikinci cümle şöyle; «Bu düşürme işlemine barajı aşacak en az iki siyasî parti bulununcaya kadar devam edilir.» İşte burada biraz evvel sorulmuş olan soruya hak verecek bir durum ortaya çıkabilir; yüzde 8'den sonra yüzde 7'ye düşürülmez de, yüzde 7,8'de iki tane parti çıkar. Binaenaleyh, bunun eğer yüzde 1'er olarak azalması bahis konusu ise, Sayın Sözcünün ifade ettiği gibi, cümleyi biraz düzeltmek ve en az yüzde 1'lik farklarla iki siyasî parti bulununcaya kadar devam edilir şekline getirilmesi doğru olur diye düşünüyorum. Acaba Sayın Komisyon bu konuda ne der?... Onu arz etmek istedim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, düşürme işlemi yüzde 1 olarak yapmakta, yani yüzde 10'da yoksa yüzde 9'a, yüzde 8'de yoksa yüzde 7'ye inecektir; ama tekrar ediyorum; bu fevkalade zihni bir spekülatif ihtimaldir, hayatta çok gerçekleşmez ve inşallah temenni ederiz ki, gerçekleşmez; ama böyle yüzde 7,8 falan değil, yüzde 9, yüzde 8, yüzde 7 gibi birer birer inecektir. Bunu arz ediyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

KÂZIM ÖZTÜRK — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Sayın Öztürk buyurun efendim.

KÂZIM ÖZTÜRK — Sayın Başkan, bugüne kadar alışık olmadığımız, kanunlarda görmediğimiz bir ihtimali durumu kanun metni haline getiriyoruz. İradede mutlak karar vardır, o olmazsa, o, o olmazsa bu olur şekli seçimlerde, seçime giren partileri tereddüte sevk etmez mi ve şimdiye kadar görmediğimiz bir sistemle ille de iki parti kuracağız biçiminde düşünme yerine, eğer öyle bir ihtimal görüyorlarsa, Türkiye'nin demokrasi tarihi oldukça ileri varmıştır.

Bunun üzerinde yapılacak etütlerle, eğer yüzde 10'luk bir barajı fazla uygun görmezlerse, bunu sarahaten yüzde 8'e düşürmeyi düşünmezler mi?...

Arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Öztürk.

Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım;

Sayın Öztürk'ün niyeti ve teklifi % 8'se, bu konuda önergesi vardır, oylanır. Bu teklif ve önerge ile ne Yüce Meclisin iradesinin ihtimale bağlanması söz konusudur, ne de biz % 10 baraj üzerindeki fikrimizde herhangi bir şekilde tereddüt gösteriyoruz. Bu üç konu birbirinden ayrıdır. Önergeleri varsa, zamanı geldiğinde oylanır ve karara bağlanır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Değerli üyeler; 29 uncu madde üzerindeki önergeleriniz, metinde bulunan, tabii eski 29 uncu maddeye göre verilmiştir, halbuki Komisyonumuz yeni bir 28 inci madde ve bir de yeni bir 29 uncu madde düzenlemiş ve Genel Kurula getirmiştir.

28 inci maddeyle ilgili önergeleri okutuyorum:

Sayın Başkanlığa

Görüşülmekte olan Seçim Yasa Tasarısının 29 uncu maddesinin birinci fıkrasındaki «%10'unu» ibaresinin, «% 5'ini» biçiminde değiştirilmesini arz ederim.

Kamer GENÇ

Danışma Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Seçim Kanunu Tasarısının 29 uncu maddesinin birinci fıkrası birinci cümlesinin aşağıdaki olduğu şekilde değiştirilmesinin uygun olacağı görüşü ile önerimin Genel Kurulun bilgi ve onayına sunulmasına izinlerinizi saygılarımla arz ederim.

Hayati GÜRTAN

Madde : 29, Fıkra : 1, cümle : 1,

«Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde geçerli oyların % 7'sinden daha az oy alan partiler milletvekili çıkaramaz.»

Danışma Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Milletvekili Seçimi Kanununun 29 uncu maddesinin birinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla,

Özer GÜRBÜZ

«Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde geçerli oyların % 8'ini geçemeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.»

Danışma Meclisi Başkanlığına

Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 29 uncu maddesinde aşağıdaki değişikliklerin yapılmasını Yüce Meclisin takdirine saygı ile arz ederim.

Namık Kemal YOLGA

Birinci fıkradaki % 10 oranının % 8 olarak değiştirilmesi,

Yeni ikinci fıkra olarak şu metnin eklenmesi :

«Yüksek Seçim Kurulu yukarıdaki madde gereğince bütün il seçim kurullarından aldığı sonuçlara göre ülke genelinde % 8 oranını geçememiş olan siyasi partileri derhal tespit ve il seçim kurullarına tebliğ eder,

% 8 oranını geçen ve geçemeyen siyasi partilerin adlarını Türkiye Radyo Televizyon Kurumu aracılığıyla ve Resmî Gazetede yayımlar»,

Maddenin mevcut şeklindeki ikinci fıkra başında yer alan «Bu oranı» kelimeleri yerine «% 8 oranı» kelimelerinin konması,

Yeni ikinci fıkranın eklenmesi kabul edildiği takdirde, son fıkra ikinci satırındaki «Üçüncü kelimesi yerine «Dördüncü» kelimesinin konması.

Danışma Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Seçim Kanunu Tasarısının 29 uncu maddesinin birinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini saygı ile arz ederiz.

Avni MÜFTÜOĞLU Necmettin NARLIOĞLU

Genel seçimlerde ve ara seçimlerinde seçime katıldıkları çevrelerin tümünde geçerli oyların % 8'ini geçemeyen partiler milletvekili çıkaramazlar.

Sayın Başkanlığa

Görüşülmekte olan 386 Sıra Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 29 uncu maddesinin ilk fıkrasının sözlü olarak açıklayacağım gerekçelerle aşağıdaki gibi değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Ali Mazhar HAZNEDAR

Madde 29, birinci fıkra;

Seçime katıldıkları seçim çevrelerinin tamamında kullanılan geçerli oylar toplamının % 10'unu alamayan partiler milletvekili çıkaramazlar.

Sayın Başkanlığa

Görüşülmekte olan Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısının 29 uncu maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümlenin eklenmesini arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Ali Mazhar HAZNEDAR

Madde 29, birinci fıkraya eklenecek yeni cümle : Ancak, bir parti beş seçim çevresinde milletvekili kazanmışsa, ayrıca ülke genelinde artık baraj şartı aranmaz.

Danışma Meclisi Yüksek Başkanlığına

Tasarının 29 uncu maddesine aşağıdaki metnin ikinci fıkra olarak eklenmesini saygılarımla arz ve teklif ederim.

Abbas GÖKÇE

Madde 29, fıkra 2 :

Ancak; bir siyasi parti yukarıdaki fıkrada belirlenen oranı aşamamış olmakla beraber, bir seçim çevresinde geçerli oyların % 50 sinden fazlasını almış ise, aşağıdaki fıkralar uyarınca milletvekilliklerinin bölüştürülmesinde o siyasi partinin oyları da hesaba katılır.

BAŞKAN — İlk önerge Sayın Genç'indir.

Sayın Genç, buyurun efendim.

KAMER GENÇ — Sayın Başkan, değerli üyeler; Burada getirilen % 10 baraj, aslında fiiliyatta % 10'un da üzerinde bir barajdır; bilmiyorum Komisyonumuz bu hesabı yapmış mıdır.

Şimdi, bir karma liste usulünü de getirdik. Bir seçimde 10 milyon geçerli oy kullanılmıştır; bunun üç milyonu karma liste şeklinde kullanılmıştır, geriye kalan yedi milyonu bağımsız ve partiler şeklinde kullanılmıştır; bu, olabilecek bir neticedir. Şimdi, bu karma listeye giden reylerin bir kısmı yine partili aday adaylarına gitmektedir. Biz şimdi, karma listede partilerin aldığı rey, bu % 10 hesabında nazara alacak mıyız, almayacak mıyız?.. Bana göre alınmayacak. Çünkü, yedi milletvekili çıkarılan bir seçim çevresinde seçmen, bir partiden dört tane aday aday yazmıştır, bir bağımsız yazmıştır, üç tane diğer partiden yazmıştır; böyle olunca, bu karma listede parti adaylarının aldığı rey biz % 10'un hesabında nazara almadığımız göre, herhalde % 10 olarak tespit edilen baraj, belki de fiiliyatta % 15 baraj veya % 13 nispetinde bir baraj sonucunu doğurmaktadır; bunu rakamlarla izah etmek gayet mümkündür.

Ben, % 10 barajın % 5'e inmesine ilişkin olan öneremi izah etmeden önce, burada ortaya çıkan bu durumun düzeltilmesi için şu öneride bulunuyorum: Eğer Sayın Komisyon kabul ederse, genel seçimlerde kullanılan muteber oyların karma liste şeklinde kullanılanları hiç olmazsa bu % 10'luk barajın tespitinde hesaba hesaba katıldığı takdirde, o zaman % 10'luk baraj dahi artmaktadır.

Sayın üyeler; ben bu Tasarının tümü üzerinde yaptığım konuşmada, bu % 10'luk baraja karşı çıktım. Aslında baraja neden karşı çıktım?.. Franco Rejiminin sonra İspanya'da siyasî faaliyetler yasağı kalktıktan sonra 200 tane parti birden kurulmuş. Şimdi, bizde de 12 Eylül'den sonra bütün siyasî partiler kapatıldı; yeni yeni birtakım partiler kurulacak. Bir bakarsınız çok miktarda parti kurulabilir. Normal olarak siyasî faaliyette bulunmaya, vatandaşın iradesine % 10'luk baraj çok büyük bir engel teşkil etmektedir.

Şimdi, ilk defa bir şeye başladığımızda böyle çok yüksek bir baraj getirdiğimiz zaman, orada yapılacak ilk genel seçimde hiç milletvekili çıkarmama durumu da doğuyordu. Komisyonumuz bizim bu konuşmalarımız üzerine yeni bir ilave yapmış, bunu önlemiştir; ama (Yani, mademki kendileri «Olabilir» diyorlar) Türkiye çapında % 8 rey alan bir partiye, ondan sonra bu memleketin kaderini teslim etmek de, herhalde makul karşılanabilecek bir düşünce tarzı değildir. Düşünün; 13 tane parti kurulmuş, hiçbirisi de % 10'luk barajı da aşmamış, ondan sonra ikinci fıkraya göre biz bunları % 9'a, % 8'e bölüyoruz. % 8'lik barajı da iki parti aşmış; % 8 barajı aşan bir partiye siz, memleketin kaderini tayin etme imkânını veriyorsunuz. Yani, % 8 oranında rey alan parti öyle olacaktır ki, bu parti bir ilde bir rey almışsa bir milletvekili çıkaracaktır veya beş rey almışsa veya 100 rey almışsa bir milletvekili çıkaracaktır; öte tarafta o ilde, bunun karşılığı bir parti 100 bin rey almıştır, milletvekili çıkaramamaktadır.

İşte sayın üyeler, deneyimsiz getirilen birtakım sistemler ortaya o kadar acayip birtakım sonuçlar çıkarabilir ki, bunları bugünden tahmin etmek çok zordur ve sonra çok gülünç durumlar ortaya çıkabilir. Bu itibarla, bu % 10'luk baraj, hakikaten çok ağır bir barajdır.

Deniliyor ki, «Küçük partiler parlamentoya gelmesin». Şimdi, bir il düşünün ki, bir parti girmiş, orada seçime katılan seçmenlerin % 50'sinden fazlasının reyini almıştır. Niye bu vatandaş grubu orada seçilen adayı uygun görmüştür?... Gelsin, parlamentoya gir-

sin diye. Sonra, bu % 10'luk barajı geçmiş yıllardaki seçimlere de uyguladığımız zaman, bunun aslında faydalı bir sonuç vermediğini görüyoruz. 1973 Seçimlerinde dört parti % 10 barajı aşmıştır; ama hiçbirisi iktidar olamamıştır. Şimdi; % 10 barajı 1973 Seçimlerine uyguladığımız zaman, iki tane büyük parti iktidar veya üçer milletvekili fazladan çıkarmaktadır. Yani, bu da fiilî bir sonuç, ortada ferahlatıcı ve kuvvetli bir iktidar sonucunu doğurmamaktadır.

BAŞKAN — Sayın Genç, süreniz doldu; lütfen.

KAMER GENÇ — Bağlıyorum efendim; madenin parçalanması nedeniyle, başlangıçta hemen bize kâğıtlar dağıtıldı ve tümü üzerinde yapacağımız konuşmayı yapamadık. Bu itibarla, Sayın Başkanım biraz müsamahakâr olursanız...

BAŞKAN — Fazla müsamahakâr olamayacağım; toparlayınız lütfen.

KAMER GENÇ — Peki efendim.

% 10 barajı 1977 Seçimlerine uygularsak bir parti çoğunluğu alıyor; alıyor ama şimdi şöyle bir durum var: 1977 Seçimlerinde partiler eskiden beri kurulmuş, her partinin bir tabanı oluşmuştu; fakat 1983 seçimlerinde partiler, eski siyasî partilerin devamı olduğunu ileri sürmeyeceklerine göre, hangi partinin nereden ne kadar rey alacağını bilemezsiniz ki; yani bu ortada görülen bir gerçektir.

Bu itibarla, çok yüksek baraj, hiçbir zaman faydalı bir sonuç meydana getirmez. Aslında ben, % 5 baraja dahi karşıyım; ama asgarî olarak mademki çok küçük partilerin buraya gelmesinin önlenmesi isteniyor, hiç olmazsa bunu % 5 baraja çıkarıp da, birden fazla partinin Meclise gelmesini ve bir memleketin kaderini % 8, % 9 rey alan bir veya iki partinin eline vermemesini özellikle Yüce Kuruldan diliyorum ve bilhassa ilk konuşma başlarken de belirttiğim gibi, bu karma listede alınan reylerin, hiç olmazsa % 10'luk barajın hesabında nazara alınmaması; gerekir. Gerçi bu da birtakım çok büyük hesapları gerektirir, ama getirilen sistem zaten çok karışık. Bu itibarla, doğru bir yol bulmak zorundayız.

Saygılar sunarım efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Genç.

A. AVNİ ŞAHİN — Sayın Başkanım, önergenin aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Şahin.

A. AVNİ ŞAHİN — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Sayın Genç arkadaşımızın, % 5 barajı savunurken getirdiği gerekçelerin hiçbirisini kabul etmek mümkün değildir.

Bir defa, seçim kanununun temel esprisini kavramak gerekir. Burada, partilerde aday olarak gösterilmiş kimselerin her birinin aldığı oy (her nasıl alırsa alsın; mühürle, işaretle, karma listeyle) toplanır ve partinin aldığı oy toplamı ortaya çıkar. «Karma listeyle verilen oylar bu hesaptan çıkarıl-sın» demek, «Seçimlerin sonuçları iki türlü sayıma tabi tutulsun» demektir.

Temel sistem, adayların aldığı oyun toplamını parti oyları olarak kabul eder iken, baraj hesabında başka bir espri getirmek, başka bir düzen getirmek, herhalde pek kabil olacak bir husus değildir. Binaenaleyh, bu gerekçe dayanaktan yoksundur.

İkinci olarak; «Zaten bütün partiler % 10 barajı geçiyorlar» meselesi. Bu da, sanıyorum Sayın Komisyon Sözcüsü tarafından da izah edilmiş idi. Baraj olmadan yapılan seçimde verilen oyların gelişimi, seçmenin temayülü ayrıdır; baraj olduğu zaman seçmenin oy kullanırken düşüncesi, temayülü ayrıdır. Arkadaşımızın arzu ettiği gibi hiç barajsız bir seçim sisteminde, elbette ki verilen oyların boşa gitmeyeceği, en azından 1-2-3 milletvekili çıkaracağı gibi sonuçlara gidilirken, baraj olduğu takdirde seçmenler, vatanadaşlar bunun idraki içerisinde elbette ki oylarını boşa kullanmak istemeyeceklerdir; binaenaleyh «nasıl olsa % 10'u geçiyorlar» gerekçesi geçersizdir. Saniyen, zaten hepsi mademki % 10'u geçiyor, o zaman neden değerli arkadaşımız % 5 teklif ediyor?..

KAMER GENÇ — Ben öyle bir şey demedim.

AVNİ ŞAHİN — Ben sizi sabırla dinledim Sayın Genç, lütfen siz de dinleyin.

BAŞKAN — Müdahale etmeyelim. Sayın Genç.

KAMER GENÇ — Ben, «Hepsi geçiyorlar» demedim, yanlış anlamışlar.

BAŞKAN — Efendim, müsaade edin, bilahara bir cevap vermeniz gerekirse, imkan veririz Sayın Genç.

Buyurun Sayın Şahin.

AVNİ ŞAHİN — Eşlefe dinlediğim üçüncü gerekçe de, Franco rejiminden çıkan İspanya ile bugün içinde bulunduğumuz rejimden çıkan Türkiye kıyaslaması olmuştur. Bunların kemiyet ve keyfiyet itibarıyla yakından ve uzaktan birbiriyle ilişkisi yoktur. Franco rejiminin hangi şartlar altında ve ne kadar süre iktidarda kaldığı bellidir. Açık bir dikta rejimidir. Elbette buradan çıkıştaki şartlar ile Türkiye'nin 1960 yılında gösterdiği ve 1982 ila 1983

yılında göstermekte olduğu farklar apaçık meydandadır. Türkiye'de 1946'larda ve hatta daha evvelinden başlayıp gelişen siyasi akımlar vardır, Türkiye'de siyasi kanaatlar vardır, oturmuş kanaatlar vardır; binaenaleyh Türkiye'de 200 parti gibi bir sayının çıkması, herhalde her türlü muhayyilenin üzerindedir. Şekil meydandadır, Türkiye'deki partileşme olayı başlamıştır ve meydandadır; binaenaleyh Sayın Komisyonumuzun çok büyük ihtiyatla hazırladığı ve % 10'dan geriye giden hükümlere dahi gerek kalmayacaktır, bu da açıktır. Bu itibarla, Komisyonun getirdiği % 10 barajın aynen kabulü doğru olur düşüncesindeyim. Sayın Genç arkadaşımızın gerekçelerine hiç bir şekilde katılmıyorum.

Kanaatlarımı bu şekilde arz ediyorum, hepimize saygılar sunuyorum efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Şahin.

KAMER GENÇ — Sayın Başkanım, arkadaşımız benim bir beyanatımı yanlış yorumladı.

BAŞKAN — Peki, yanlış söyleneni siz düzeltin, buyurun.

KAMER GENÇ — Kendisi benim Franco rejiminden sonraki İspanya ile şimdiki Türkiye'yi mukayese ettiğimi söylediler. Ben kesinlikle böyle bir mukayese yapmadım.

Bunu belirtmekteki amacım şuydu: «Belirsiz bir taban üzerine yeni kurulacak partilerin sayısı artabilir» dedim. Nitekim de, bizim yeni kabul edilen ön seçim sisteminde parti adaylarının merkez kuruluşları, ortaklar kararıyla tespit edilmesi bizde parti kurulmasını teşvik etmektedir zaten. Ben bu yönden olaya yaklaşmak istedim, yoksa hiçbir zaman Franco rejiminden sonraki İspanya ile şimdiki Türkiye'yi mukayese etmedim.

Yalnız arkadaşımıza şunu hatırlatmak istiyorum; konuları doğru anlasın, böyle kendi kafasından birtakım uydurmasyonlar yapmak suretiyle başkaları hakkında konuşmasın.

BAŞKAN — Sayın Genç...

AVNİ ŞAHİN — Sayın Başkan, sataşma var, cevap hakkım doğdu.

BAŞKAN — Efendim ben söz vereyim. Sayın Genç, bakın buradaki sayın üyelerin hiç biri ve Sayın Şahin de herhangi bir şey uydurarak konuşuyorlar. Belki sizin konuşmanızdan, kasdınızın şu veya bu tarzda olduğu şeklinde bir görüşle ifade ettiler. Yetmez mi bu kadar cevabım Sayın Şahin.

AVNİ ŞAHİN — Ben de zaten Türkiye'deki ortamın, Franco sonrası ortamdan farklı olduğunu izah etmek istedim.

BAŞKAN — Tamam efendim, tamam. Her iki sayın üyeye de teşekkür ederim.

Sayın Komisyon, önerge üzerinde buyurun. Buyurun Sayın Akyol.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, saygıdeğer arkadaşlarım;

Anayasa Komisyonunun Seçim Kanununda ve Siyasal Partiler Kanununda izlediği temel amaç, ülkemizde geçtiğimiz acılı bir dönemin yarattığı problemlerin ve o problemlere bağlı daha da acı olayların ışığı altında istikrarı sağlamak olmuştur.

Yüce Heyetiniz çok değerli oylarla; gerek Anayasa, gerek Siyasal Partiler Kanunu, gerekse şu ana kadar Seçim Kanunu Tasarısı bakımından oylarınızı bu yönde, bu yolda, bu istikamette izhar etmiş bulunuyorsunuz.

Heyetinizce malum olan ve bize verilen talimat çerçevesinde de Seçim Kanunu Tasarısında birtakım düzenlemeler esasen geçmiştir. Biraz önce oylarımızla kabul edilen 24 üncü maddenin, bir adayın aldığı oyların miktarının hesaplanmasıyla, bir siyasal partinin aldığı oyların toplamının hesaplanmasına ait 24 üncü maddenin, Sayın Genç'in dikkatinden tamamen kaçmış olduğunu müşahade etmiş bulunuyorum. Sayın Şahin de söylediler, bir siyasal partinin aldığı oylar, gerek mühürleme suretiyle, gerek işaretleme suretiyle ya doğrudan doğruya partiye verilenler veya işaretleme suretiyle adaylar üzerinden partiye geçenler olmak üzere, iki grupta toplanıyor ve arkadaşımız % 5 barajını bu gerekçeye; bu somut, bu müşahhas, bu belli gerekçeye dayamaktadır ve % 10 koyarsanız, böyle de hesaplandığı için, bu % 20'lere gelir,» demektedir. Ben, bu şekilde Sayın Genç'in, eğer bizim ve sizin oylarınızla kabul ettiğiniz 24 üncü maddeyi iyice tetkik etmiş olsalardı, bizim % 10 baraja ihtiyak edecekleri intibahına bağlandım, zannediyorum bunda haksız sayılmam; kendi izahlarına göre.

Sayın Genç, 28/A maddesinde bazı ihtimallerin; bu arada % 10 barajı aşamayan olursa, % 8 barajı aşana da imkân sağlandığından hareketle, «Efendim % 8'e indirdiler, hadi şunu % 5'e indirelim» e getirmek istemektedir. İfade etmek istiyorum ki ve o madde sırasında da açıkladım ki, bu çok zor gerçekleştirilebilir ihtimaldir ve arkadaşlarımızın çeşitli eleştirilerini cevapsız bırakmamak, onların tereddütlerini çözümsüz bırakmamak için bir madde halinde düzenlenmiştir. Yoksa, şimdi ve biraz sonra anlataca-

ğım sebeplerle, esasen bu tedbir dahi gereksizdir. Böyle bir düzenleme olmasaydı da, eşyanın tabiatındaki ilkelere dayanarak yine çözüm bulunacaktı.

% 8 oy almış bir partiye ülkenin kaderinin teslim edilemeyeceğini, buna nasıl razı olabildiğimizi, arkadaşımız bizden sormaktadır. Tabiatıyla, eğer bu gerekçeyi bir füzuli gerekçe olarak ileriye sürmemişlerse, bu sorudan hareketle kendisine tevcih edilecek bir sorunun cevabını bulmak fevkalâde zor olacaktır; hiç olmazsa mantık bakımından zor olacaktır. Bu şekilde barajların düşürülmesi suretiyle birtakım küçük partilere ve onların birtakım özel düşüncelerine bütün ülkenin ve hatta bazen büyük çoğunluğun, Meclise yansımamış çoğunluğun kaderinin bırakılması, bu şekilde onların % 5 civarındaki partilere ülke kaderinin terk olunması da, aynı şekilde kabul edilemez bir çözüm olarak gözüktür. Tekrar ediyorum, bu görüşmeyi ve şu son ifademi % 8 baraj civarında sanki çok parti toplanacakmış fiksiyonu üzerine, varsayımı üzerine yapıyorum; ama tekrar ediyorum, bu ihtimal çok zor gerçekleştirilebilecek bir ihtimaldir.

Sayın Genç'le, şimdi aramızda bulunmadığını müşahade ettiğim Sayın Baysal'la olduğu gibi, seçim mühendisliği veya sosyal olayların mühendisliği bakımından görüş ayrılığımız vardır. Biz iddia ediyoruz ki, barajlar daima ve mutlaka caydırıcı bir rol oynarlar ve bu şekilde oyların toplanmasını ve görüşlerin birleşmesini, sertliklerin azalmasını sağlarlar ve verilmiş oylar üzerinden barajların etkisini tayin etmek imkânı yoktur, mümkün değildir. Bu yola başvurursanız, o zaman bütün sosyal olaylar bakımından düşünce tarzınızın bir yere varmayacağı gibi bir eleştiriye de muhatap olabilirsiniz görüşümdedir.

İşte, biraz önce sınırlı bir nokta haline gelmiş olan Franço Rejimi örneği de, bu gibi hallerde sosyal olaylarda benzetmelerin bile bazen nasıl tepkiyle karşılandığını açık olarak bize göstermektedir. Ben, Komisyonum adına tekrar altını çizerek söylüyorum, biz buraya ilk geldiğimiz günden beri, onurlu bir milletin kendisine en çok yaraşan rejimi olan demokrasiyi rayına oturtmak için görev yapmaktayız, hiçbir benzetmeye ve hiçbir imaya, hatta dolaylı hiçbir haber göndermeye buradan müsaade ve müsamaha edemeyiz.

Böyle bir halde, yine seçim mühendisliği nokta nazarından hareketle şunu anlatmak istiyorum ki, bugün Siyasal Partiler Kanununda yer alan, kurula-

çak olan siyasî partilerin eski siyasî partilerle akra-
balıklarını veya birinin diğerinin devamı olduğu yo-
lundaki görüşlerini açıklayamayacakları yolundaki
düşünceden hareketle, «Efendim böyle bir durum
olunca bölünme olacaktır, parçalanma olacaktır,»
gerekçesine de katılmaya imkan yoktur. Kendileri
de bileceklerdir ki, Türkiye'de birtakım politikalar
kümeleri vardır, bu politikalar kümelerine göre ül-
kemizde fikir birliği doğmuştur milletimiz içinde, bu
fikir birliğinin etrafında yurttaşlarımız, daha doğ-
rusu birden fazla fikir birliklerinin etrafında yurt-
taşlarımız toplanacaklardır ve hepimizce çok yakın-
da görüleceği gibi, gerçekten ülkemize en yakışan,
milletimize en yakışan rejim olan demokrasiyi bu
defa ve inşallah en iyi şekilde rayına oturtacak-
lardır. Ama bunun için, demokrasinin rayından çık-
masına sebep olan bazı kaçak noktalarını tutmak
lazımdır. İşte Heyetiniz, burada bu amaçla bulun-
maktadır. Komisyonunuz da burada bulunuşumuzun
sebebine dayalı olarak çözümler getirmiştir ve Yüce
kurulunuza şükran borçluyuz; şu ana kadar getirdi-
ğimiz bütün çözümler benimsemiştir. Ümit ediyor-
ruz, ülkemizin realitelerinden hareket ederek, niçin
% 10 baraj getirdiğimizi yüce heyetiniz anlamıştır,
bilmektedir; bunun geçmişteki acılarını yaşamıştır,
müşahade etmiştir, bu nedenle bizi anlayacaklardır.
İşte bu nedenle % 10'da ısrar etmekteyiz.

Barajı % 5 gibi aşağıya çekmemiz halinde, grup-
laşmaların ve uçlara kaçmanın mümkün olacağını
sanmaktayız. Bunun önlemenin, bunun çarelerini
aramanın gayretini içindeyiz. Yoksa, hiçbir vatan-
şımızın oyunun heba olmasını istemeyiz; ama ümi-
dimiz odur ki, geçtiğimiz dönemde uçlara kaçmış
olan, özellikle yaşları genç olan yurttaşlarımızın bü-
yük evlerde, büyük gruplaşmalar içinde fikirlerinin
daha törpüleneceğini, ülkemize daha yararlı hale
geleceğini ve belki bu genç güçlerin bu büyük grup-
laşmalar içinde ülkeye en faydalı modellerin aran-
masına sebep olacağını düşünmekteyiz.

Özetle, % 10'u keyfimizden değil, ülkemizin rea-
litesinden, % 10'u ilmi bir endişeden değil, bizatihi
milletimizin isteğinden ve geçirdiğimiz tecrübelerden
dolayı öngörüyoruz ve tasvibinize sunuyoruz. Bu ne-
denle, arkadaşımızın önergesine iltifat buyurmama-
nızı saygılarımızla rica ediyoruz.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Sayın Akyol, ben de teşekkür ede-
rim. Bu uzun konuşma, herhalde bundan sonra %
7-8 gibi barajları teklif eden sayın önerge sahiple-

rine de bir cevap olduğu için bu kadar uzun oldu
değil mi efendim?

KAMER GENÇ — Sayın Başkanım, Sayın Sözcü
konuşmasında «bazı çevrelere ses gönderme» gibi
bir kelime kullanmıştır.

BAŞKAN — Bitmiştir efendim. Hayır, hiçbir
sataşma olmadı.

KAMER GENÇ — Franko rejimiyle ilgili konu-
şurken bazı imada bulundular. Yalnız lütfen...

BAŞKAN — Hiçbir ima yok Sayın Genç, böyle
yapmayın.

KAMER GENÇ — Bundan sonra Komisyon
Sözcüsü, Komisyonun ağırlığına uygun bir davranış
ve konuşma üslubu içinde konuşmasına devam
etsin.

BAŞKAN — Yok, yok, böyle bir şey yok Sayın
Genç.

KAMER GENÇ — Buradaki iddiaları da yanlış
yapıyorlar. Maddeleri başka, fikri başka, zikri başka.

BAŞKAN — Sayın Genç, böyle bir şey yok. Yok,
yapmayın, bu şekilde lütfen konuşmayın.

AVNİ ŞAHİN — Kendileri tahakküm altına al-
mak istiyorum; olmaz böyle şey.

BAŞKAN — Konuşmayın bu şekilde rica ede-
rim.

Değerli üyeler, Sayın Genç'in önergesine Ko-
misyon katılmıyor. Dikkate alınmasını oylarınıza
sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler...
Dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Görtan, sizin önergeniz var.

HAYATİ GÜRTAN — Sayın Başkanım, izin
verirseniz bir kaç cümle ile açıklayayım.

BAŞKAN — Gayet tabi. Buyurun

HAYATİ GÜRTAN — Sayın Başkanım;

Öncelikle arz edeyim, önergem % 8'lik önerge-
ler istikametinde geri alacağım. Ancak, bir cümle-
nin altını çizmek isterim. «Gerek % 8, gerek % 7,
gerek yüzde bilmem ne» şeklinde önerge veren ar-
kadaşların tümünün, hepimizin ortak amacı, ülkede
istikrarı, refahı ve huzuru sağlamak içindir. Bunun
başka türlü düşünülmesi bence yersizdir. Bunun al-
tını tekrar çizmek isterim Sayın Başkanım.

Ben % 7 lik önergem geri alıyorum; çünkü di-
ğer arkadaşlarımızın verdiği önergeler; baktım genel-
likle % 8 etrafında yoğunlaşmış. Amaç, oranın, bazı
sakıncalarını ortadan kaldırmak için bir miktar düşürülmesi idi. Bu bir olur, % 2 olur veya hiç olmaz;
arz ettiğim gibi, bütün çabamız, huzur, refah ve
istikrarın sağlanması içindir.

Saygılar sunarım Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gürtan.

Değerli üyeler, % 8 teklifini yapan Sayın üyeler, Sayın Gürbüz, Sayın Yolga ve Sayın Narlıoğlu.

NECMETTİN NARLIOĞLU — Sayın Başkanım, benimkinden % 8 önemli değildir, başka bir önemli nokta var orada.

BAŞKAN — O halde, o başka önemli noktaya geldiğimizde, Sayın Narlıoğlu gerekli açıklamayı yapın.

Sayın Gürbüz, buyurun efendim.

ÖZER GÜRBÜZ — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Sayın Gürtan'ın ve değerli sayın Komisyon sözcümüzün de belirttiği gibi hepimizin amacı istikrarı sağlayabilmektir. Geçmiş deneyimlerden yararlanarak, kurulacak yeni demokratik ortamda istikrarın sağlanabilmesidir.

Yüzde onluk barajın yüzde sekiz olarak kabulündeki gerekçelerimiz şunlardan oluşmaktadır: Barajın kaç olmasını hesap ederken, yapılmış olan geçmiş seçimlerin rakamları üzerinden hesap etmekteyiz. Bu, doğaldır. Ancak, her şeyden önce düşünülmesi gerekir ki, geçmiş seçimler, kendi şartları içerisinde yapılmış seçimlerdir. Geçmiş seçimlerde küçük parti olarak görülen bir parti, bazı zamanlarda iktidar ortağı olan bir parti idi; bazı imkânlara sahipti kendi içinde.

Şimdi, yeni yapılacak seçimlerde, arkadaşlarımızın da değindiği gibi, partiler yeniden kurulmaktadır, kuruluş halindedir. Hangi partinin büyük, hangi partinin küçük olacağı belli değildir; kendi ölçüsü içerisinde değerlendirilecektir. Hesap yapılırken, bu yeni kurulacak partilerin nerelere varabileceği üzerinden hesaplanmalıdır. Bu ölçüler içerisinde yüzde onluk barajı biraz fazla bulup, yüzde sekizde, istediğimiz ölçülerin, istediğimiz istikrarın daha iyi olabileceği düşüncesindeyiz.

1946 yıllarında yeni kurulan Demokrat Parti, ilk anda küçük bir parti idi; ancak daha sonra büyük bir parti olabildi. Şimdi kurulacak yeni partilerden de, hangisinin yaşayabileceği hangisinin yarın büyük parti olabileceğini şimdiden kestirebilmek güçtür. Onun için yüzde onluk barajla karşıya çıkarsak, partiler şimdiden kendi içerisinde mütecanis bir grup oluşturmaktan ziyade, barajı aşabilmek için zoraki ön koalisyonlara, ön andlaşmalara girmek zorunda kalırlar ve yarın seçimden sonra dağılırlar endişesini taşımaktayız. Bu da, istikrarın büyük ölçüde bozulması demektir. Önemli olan, istikrarı sürekli olarak koruyabilmektir.

Komisyonumuzun da, ihtimalle dahi olsa, yüzde onluk barajın oluşamayacağı düşüncesi sonradan düşünülmüş olmalı ki, bugünkü değişikliğiyle yüzde dokuz, yüzde sekize indirebilme düşüncesiyle yeniden madde düzenlenmiştir.

Bütün bu ihtimalleri de dikkate alarak, kurulacak partilerin de yeniden kuruluş halinde olduğunu düşünerek, yarın küçük partileri meclise sokmayalım barajını getirirken, orta partilerden de yoksun kalmamız ihtimalini düşünerek, yüzde sekiz üzerinde birleşmemizi yüksek takdirlerinize saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gürbüz.

Bu önergenin lehinde, aleyhinde söz isteyen Sayın üye?.. Aleyhte Sayın Köran.

HALİL İBRAHİM KARAL — Sayın Başkan, söz hakkım saklı olduğu için lehte görüşebilirim.

BAŞKAN — Tabii görüşürsünüz, buyurun Sayın Karal.

HALİL İBRAHİM KARAL — Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Sarıyorum seçim sistemimizde, Seçim Kanunumuzda en radikal bir değişiklik olarak yüzde on baraj sistemini getirmiş oluyoruz. Baraj sistemini getirdiğimiz zaman, henüz hiçbir tecrübemizin olmadığı bir sosyal maceraya da gittiğimize inanıyorum. Özellikle yüksek barajda bunun çok daha geçerli bir kavram olduğunu sanıyorum; bunun nasıl bir sonuç vereceği hakkındaki tereddütlerimin.

Şimdi ona girmeden evvel, çok kısa olarak bir tarihî analiz yapmak istiyorum.

Her devrin kendine göre bazı tarihî yanlışları vardır. Şu sırada içinde yaşadığımız tarihî dönemin de tarihî yanlışları vardır. Bu yanlışları geleceğin tarihî açıklayacaktır elbette. Bu yanlışlardan, inanç haline gelmiş yahut gerçek zannedilen inançlardan, doğmalardan bir tanesi de, «Türk siyasî hayatının bütün bunalımlarının kaynağı küçük partiler, bütün suçlu küçük partiler» inancıdır.

Sayın Başkanım, Değerli arkadaşlarım, bu kısmen doğru bir gerçektir. Türk siyasî hayatının bunalımlarının kökleri çok daha derinlere giden başka nedenleri vardır. Türk siyasî hayatında hiç küçük parti yokken de bunalımlar vardı. 1946'dan sonra başlayalım:

1950'de Türk siyasî tarihinin hakikaten yıldızının parladığı anlar denebilecek çok nefis ve çok güzel bir iktidar devrini görüyoruz, hem iktidarın oluşumu bakımından, hem iktidarın devri bakımından gerçekten demokrasi tarihimizin altın sayfalarla yazılmış bir

olayını görüyoruz. Orada belki de büyük devlet adamı İnönü faktörünü ileri sürecekler vardır. Elbette vardır. O, bir tarihi idi belki de o dönemin; fakat ondan sonra siyaset sahnesinde hiçbir küçük parti yoktu. İki parti vardı; İktidar ve muhalefet. Seçim sistemi de, çok özlenen çoğunluk sistemiydi. Hatta bir iddiaya göre, tam anlamıyla muhalefet ve iktidar çatışması teşekkül etmişti ve bunalım çok daha şiddetli geldi. Onun için, siyasî bunalımların sadece küçük partilerden geldiği, sadece seçim sistemlerinden geldiği inancına kendimizi kaptırırsak, işte bu tarihi yanlışlardan bir tanesini daha işlemiş oluruz. Ve hatta bir aksi bile iddia edilebilir; bir siyasî sahneyi, sadece iki cepheye bölen iktidar ve muhalefet haline getirirseniz, siyasî bunalıma girme ihtimali çok daha fazladır ve Türk siyaseti bunu da görmüştür, yaşamıştır.

Onun için, bu basit teşhisleri, basit izahları bir tarafa bırakarak, daha temkinli, daha dikkatli, daha ihtiyatlı, karanlıklara doğru böyle el yordamı ile giden bir yöntemle gitmekte sayısız faydalar vardır. Onun için ben, diğer gizli barajlardan bahsetmeyeceğim burada; fakat yüzde on barajının gerçekten Türk siyasetinde nasıl bir sonuç vereceğini çok merakla bekliyorum; gerek akademik ilgim dolayısıyla, gerek bu Yüce Kurulun bir üyesi olarak bu yüzde on barajının sonucunun ne olacağını merakla bekliyorum. Onun için, yine biz ihtiyatı bırakmayalım. Yüzde beşi çok az bulurum; fakat yüzde on barajı biraz daha azaltıp, yüzde sekiz barajla bu tarihi deneyime öyle girelim. Çünkü, Türk siyasetinin suçlusunun küçük partiler olmadığına inanıyorum.

Küçük partiler olduğu devirde dahi ne olmuştur?.. İki cephe olmuştur, iki parti olmuştur adeta fiilen. Küçük partiler sığınmışlardır, ikileşmiştir, cepheleşmiştir. Türk siyasî hayatının büyük hastalığı cepheleşmektedir. Sorun bunu önleyecek tedbirlere varmaktadır; yüzde on barajı bunu halletmez.

Başka bir gerçek daha vardır, (Akademik sahadan gelen bilgilerle arz etmeye çalışıyorum), bu da; küçük partilerin bir fonksiyonu vardır ki, bu fonksiyon kolay kolay bir tarafa atılamaz. Küçük partiler büyüme tehdidi ile, gelişme tehdidi ile muhalefeti de iktidarı da murakabe eder. Bu murakabeden mahrum etmeyin, yani Türk toplumunu bir büyük partinin, hatta iki büyük partinin insafına bırakmak hiç de gerçekçi değildir. Kimin büyük, kimin küçük olacağını da tarih gösterecektir. Demin değerli bir arkadaşımız çok güzel bir misal vermiştir; Demokrat Parti kurul-

duğu zaman küçük bir parti idi, sonra 1950'lerin, 1959'ların en muhteşem, tek başına iktidara gelmiş, hiçbir rakibi olmayan, hiçbir küçük parti olmayan siyaset sahnesinde Demokrat Partiyi de düşünün...

Onun için arkadaşlar, biraz ihtiyatla gitmek amacını güderek, yüzde onu biraz daha azaltmanın, hiç olmazsa yüzde sekize indirmenin sayısız faydaları olacağı kanaatindeyim. O bakımdan, yüzde sekiz öneren önergeleri desteklediğimi arz eder, Yüce Kurulun takdirlerine sunarım.

Saygılarımla. (Alkışlar).

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Karal.

Sayın Köran, önergenin aleyhinde buyurunuz efendim.

Sayın Köran, küçük bir rahatsızlık ve uzun bir raporlu dönemden sonra sizi kürsüde görmek bizi mutlu kılıyor. (Alkışlar).

MEHMET VELİD KÖRAN — Sayın Başkan, Danışma Meclisinin muhterem üyeleri;

Şahsıma karşı göstermiş olduğunuz ilgiye bütün kalbimle şükranlarımı arz etmek isterim. Allah, bu millete ve sizlere zeval vermesin.

Muhterem arkadaşlar;

Hakikaten Türkiye'nin başına gelen felaketler, acaba partilerin çokluğundan mı, azlığından mı oldu? Evvela bunu bilmemiz lazım. Bir baraj sisteminin gelmesinin lehte ve aleyhte, üzerinde konuşulabilmesi için biraz derine inmek ve geçmişi göz önüne getirmek, tahmin ederim faydadan arı olmaz.

Doğrudur; Türkiye Cumhuriyeti 1946'da çok partili devre girdiği zaman, demokrasiyi şapka gibi başına geçirmiştir. Gece tek partili devirle yatmış, sabah ajansında «Bu millet siyasî rüştünü ispat etmiştir, çok partili devre girdik, hayırlı olsun, uğurlu olsun,» denilmiştir. Yani millet, hazmedip etmediği, çok partili devre girip giremeye kararını vermeden, bir emirle çok partili devre girmiştir. Milletın bünyesiyle ilgili olmadan, bünyesi tetkik edilmeden alınmış olan bu karar, maalesef kısa ömürlü olmuş, umulmadık neticeler, bu memlekete hizmet edenlerin Anayasayı ihlal suçundan dolayı ipe götürülüşüne kadar devam etmiştir.

Bütün mesele ne idi, suçlu mu vardı?.. Hayır. Vatan toprakları mı satılmıştı?.. Hayır. Anayasa mı çiğnenmişti?.. Hayır; ama demokrasiye vakitsiz girilmişti, demokrasi hazmedilememişti millet olarak o seviyeye gelinmemişti. Dış güçler öyle istemişti; biz de öyle bir emirle çok partili devre girmiştik ve «Çok şükür çok partili devre girdik, yaşasın» dedik, «De-

mokrazi demek halkın idaresidir» dedik; sokakta reyini veren adam, torbasını, çıkını eline alan Ankara'nın yolunu tuttu, Bakanlıklara geldi, «Ben sizi seçtim, benim işimi göreceksiniz» dedi. İdare, ne gibi badireler atlattı, onu bürokraside çalışan arkadaşlarımız çok daha iyi bilirler.

Demokrasi tarihini dünya çerçevesi içerisinde tetkik ettiğimiz zaman, demokratik camialarda daima ferdin, hakikaten eşref-i mahlukat olduğu esası üzerinden hareket edilmiş, şahsi düşüncesine, şahsi fikrine itibar edilmiştir. İnsana insan muamelesi yapılmıştır; yani herkes istediği gazeli okuyamamıştır. Canı istediği zaman elini tabancasına atıp «Ayağı yerde olanları bilmem ne yaparım» diyememiştir; ama demokrasi çarkı en güzel bir şekilde işlemiştir.

O ülkelere bakıyoruz; o ülkelerin sistemlerinde, hepsinde baraj sistemi var. Çok parti zarar verir mi, az parti kâr mı getirir?.. Bunun misalini gördük biz. Türkiye'de 18 tane parti kurulmuştu, bunun 17 tanesi, sırf idarî bir makama gittiği zaman, «Falan partinin genel başkanım, bu işimiz düşmüştür size bu işimizi yapın» demiş veya seçim arefesinde «Sen benden iki tane alırsan, ben oylarımı sana kanalize ederim» diye, ahlak kaidelerine dahi sığması mümkün olmayan birtakım pazarlıklara girişilmiştir. Bunları biz gördük, biz yaşadık. Tarih sayfalarından okuyorum size; yaşadığımız devirlerin, geçmişin acı tecrübelerini dile getirmek istiyorum.

Yüzde 10 baraj, elbette ki bir düşüncenin mahsulüdür. Elbette ki, Türkiye'nin bugünkü gerçeklerinin; 1950'ler geride, 1946'lar geride kalmıştır, bugünün gerçeklerinin bir mahsulüdür; mahsulü de olmaydı. Nitekim bendeniz o kanaatteyim.

Sayın Cumhurbaşkanımız da direktifleri veçhile, partiler ne kadar azlaşır, insanlar ne kadar asgari müştereklerde birleşme imkânını bulabilirse, Türkiye bazında, Devletin çarkının daha iyi dönebileceğini gayet güzel bir şekilde ifade buyurmuşlardır. Bu açık varsayım karşısında, hukukî gerçekler karşısında arkadaşlarımızın getirdikleri önerilere saygı duyuyorum; yüzde 8, yüzde 10. Yüzde 8 ne getirir, yüzde 10 ne götürür?.. Benim kanaatime göre, yüzde 8 ve 10, il bazında değil, Türkiye bazında değişen hiçbir şey getirmez.

Madde metnindeki gibi yüzde 10 olarak kalması, yine kanaatime göre arz ediyorum, dünün acı tecrübelerini gören bir millet olarak, belki bundan sonra daha çok haddini bilen insan ortaya çıkacak, daha çok

güzel bir sistemle, daha sağlıklı demokratik bir seçime gitme imkânını bulmuş olacağız.

Saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Köran.

Sayın Komisyon, buyurunuz.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarımız;

Komisyonumuz, önemli bir noktada fevkalâde memnundur. O da, barajı yüzde 8'e indirmek isteyenler de, yüzde 10'da tutmak isteyenler de, «İstikrar sağlanmalıdır» fikrinde birleşmişlerdir. Bundan fevkalâde memnunuz, mutluyuz.

Bir ricam, şu istikrarı yüzde 8'lik değil, yüzde 10'luk sağlamaktan ibarettir. Eğer bu istikrar sağlanacaksa, elimizdeki donelere, bilgilere, tecrübelere göre bu istikrarı yüzde 10'luk sağlayalım; ülkemize bu konuda cömert davranabiliriz.

Sayın Karal, «Sorun küçük partilerde değildir; kısmen onlarda değildir, belki de bir yastık ödevi görüyorlar.» diye konuyu getirdi. Doğrusu, Komisyonumuz partilere «Büyük parti, küçük parti» olarak bakmamıştır; Siyasî Partiler Kanununda ve Genel Kurulumuzun oylarıyla da kabul edilmiş olan bir ölçek vardı: Ülke çapında teşkilatlanmış olacak, ciddi olacak, bölgesel olmayacak, en az 34 ilde teşkilatını kuracak ve 34 ilden tam aday gösterecek. Bu vasıfları olan bir partinin barajı, yüzde 10'luk barajı geçebileceği düşünülebilir. Demek ki, yüzde 10'u geçtiği zaman Siyasî Partiler Kanunundaki tanıma; ülke çapında teşkilatlanma, ülke çapında benimsenme unsuruna kavuşmuş olabilir. Eğer bu unsuru biraz daha aşağıya çekersek, o zaman haklı olarak ülke çapında beğeni kazanmamış partilerde bu açıdan yüzde 20'lik bir fikrimizden caymış oluruz, geriye çekilmiş oluruz.

İşte bu noktada musırrız. Küçük parti, büyük parti meselesi değil, % 11'lik bir parti varsa o parti de bu ölçüye göre küçük parti sayılır; ama ona karşı değiliz.

Yani ben zannediyordum ki, Sayın Karal bu kadar ısrarla küçük parti modelinin savunuculuğunu kısmen de dediler yapınca zannediyordum ki, barajı tamamen kaldıralım diyecekler. Şimdi, % 8 baraj olunca ha % 8 olmuş, ha % 10 olmuş bu Sayın Karal'ın bu noktadaki fikrini büyük ölçüde desteklemez ve % 10'u geçerse belki % 40-50 civarındaki iki partinin yanında küçük gözükebilir, Sayın Karal'ın dileği burada gerçekleşir; ama biz asgarî ciddiyeti bir parti

için, bir partinin bölgesellikten kurtulması için asgari % 10'u öngördük. Belki de Heyetinizden beklerdik ki, teklif gelsin % 12 olsun.

Şüphesiz tarih hepimizi yargılamakta ve yargılayacaktır, ama zannetmiyorum ki bir barajın % 8 ilâ % 10 arasında değişmesinden dolayı tarihin âdil hükmünde aleyhimize bir sonuç çıksın, bu noktada Sayın Karal'ın da bana katılacağını zannediyorum.

Meseleye acaba milletimizi iki partinin insafına mı terk ediyoruz sorusuyla yaklaşırsak Sayın Karal gibi, bu noktada da Komisyonumuzun getirdiği % 10 barajın kuvvetinden herhangi bir şey kaybetmediğini göreceğiz. İki parti olabilir, dört parti de olabilir, % 10 baraj olunca % 10'un üzerine illaki parti geçecektir diye bir varsayım doğrusu çok kuvvetli bir matematik tahmin olur.

Sorun burada değildir, sorun bir ülkenin seçmenleri tarafından ve onların en az % 10'u tarafından rağbet görmüş olan bir partinin artık kendisinde ciddiyet görmeye mecbur olmasını sağlamaktır. Bizim gayret ettiğimiz şey küçükleri elemine etmek değil, eğer % 10'lar civarında ve altında partiler varsa onlara ciddiyet tanımaktır, onları milletin daha çok beğenisine itecek şekilde davranmalarını sağlamaktır ve bu nedenle millet bir taraftan barajın varlığı sebebiyle küçük, fakat inanılmaz partilere karşı bu barajın caydırıcılığından hareket edecek, diğer taraftan inanılır, fakat küçük olanları da destekleyerek % 10'un üzerine çıkacaktır. Bu şekilde hiç bir surette oy kaybına, oyların dikkate alınmaması ihtimaline değil, ancak oyların en iyi yerlerde, en iyi gruplaşmalar için de değerlendirilmesinden yanayız.

İşte barajı % 10'dan % 8'e indirmek isteyen arkadaşlarımızın bu noktada bize katılmalarını diliyorum ve eğer baraj istikrar ise ki, arkadaşlarımız, önerge sahipleri bizimle müttefik ve müttehittirler. Eğer baraj bir istikrar unsuruyorsa, ricamız bunun biraz yüksek istikrarda kararlarınızla tekevvün etmesidir, takarrür etmesidir. belirlenmesi ve kesinleşmesidir. % 8 istikrarı değil, % 8'in sağladığı istikrarı değil, ricamız % 10 istikrarda oylarınızın birleşmesidir.

Hepinizi saygılarla selamlarım. (Alkışlar).

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Değerli üyeler...

HALİL İBRAHİM KARAL — Sayın Başkan, söz hakkı doğmuyor mu efendim?

BAŞKAN — Cevap verilecek hiç bir konu olmadı, sizin görüşünüze katılmadıklarını ifade ettiler Sayın Karal.

HALİL İBRAHİM KARAL — Sizin takdirinize bıraktım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Karal.

Değerli üyeler, Sayın Gürbüz'ün önergesine Komisyon katılmıyor...

NAMİK KEMAL YOLGA — Sayın Başkan, Usul hakkında?

BAŞKAN — Usul hakkında buyurun efendim.

NAMİK KEMAL YOLGA — Önümüzdeki bu önerge üzerinde yapılacak bir oylama bendenizin kendi önergem üzerinde konuşmamı engelleyecekse...

BAŞKAN — Hayır sizin önergeniz % 8'in dışında bir hususu da ihtiva ediyor...

NAMİK KEMAL YOLGA — % 8'e indirilmesi.

BAŞKAN — Gayet tabii eğer Genel Kurul % 8'i kabul etmezse sizin önergenizdeki % 8 artık üzerinde durulamayacak bir konu haline gelir.

NAMİK KEMAL YOLGA — Sayın Başkan izin verirseniz bendeniz de kendi önergem üzerinde konuşayım?

BAŞKAN — % 8'in dışında başka bir konu var mı?...?

NAMİK KEMAL YOLGA — Var başka konu var, asıl % 8 meselesi üzerinde konuşmak istiyorum, kendi önergem üzerinde konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Efendim, kendi önergeniz üzerinde önerge geldiği zaman konuşacaksınız Sayın Yolga, konu açık bir konu, önümüzde Sayın Gürbüz'ün önergesi var onun üzerinde, mesela siz bu önergenin lehinde, aleyhinde konuşmak üzere söz alabilirsiniz, fakat şu anda bu mümkün değil, özür dilerim.

Değerli üyeler, önergenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sayın Yolga % 8'in dışında bir şeyiniz varsa önergenizde rica edeyim buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkan, % 9'u mu konuşacak, % 8 kabul edilmedi, % 5 kabul edilmedi?

BAŞKAN — Hayır, önergelerinde diğer bir hususun bulunduğunu ifade ettiler, şüphesiz % 8 reddedildi, % 8 üzerinde durmayacaklardır.

Buyurun efendim.

NAMİK KEMAL YOLGA — Sayın Başkanım, eski 28 inci ve 29 uncu maddeler hakkında iki önerge takdim etmiştim, bunlarda iki konu vardı; birisi % 8 meselesi, diğeri de, % 10 barajı geçemeyen partilerin saptanması konusunda bu arz ettiğim maddelerde bir hüküm yoktu. Şöyle bir durum hâsıl oluyordu, il seçim kurulu hangi partinin % 10'luk barajı geçip geçmediğini bilmeden hemen mebuslukları tahsis etmek ve ilan etmek durumunda olacaktı. Halbuki, evvela sonuçların Ankara'da toplanması, Yüksek Seçim Kurulu tarafından değerlendirilmesi ve sonuçların İl Seçim Kurullarına tebliğ edilmesi gerekirdi, o husustaki iki telkinim olmuştu, onlar yeni 28/A maddesinin 3 üncü ve 4 üncü bentlerinde nazara alınmış teşekkür ederim.

Yalnız, 3 üncü fıkranın 3 üncü satırında «varsa» kelimesi var onun silinmesi iyi olur; çünkü bugün Türkiye'de Ankara ile telefon ve telsiz irtibatı olmayan hiçbir vilayet yok.

Yalnız Sayın Başkanım, bir ufak mektep hâtırasını nakletmeme izin verin; Ali Fuat Başgil diye bir hocamız vardı ve kendisi rahleli tedrisinden geçen bütün nesillere şu nasihatta bulunurdu: «Çocuklar, mantığa dikkat ediniz. Mantık habbevi kubbe yapar. Mantığa göre bir maddenin, bir eczanın bir gramı şifa ise bin gramı bin defa şifa olur.» derdi.

Bendenizin % 8 barajı konusunda söylemek istediğim noktalardan birisi bu idi. «Baraj iyidir» diye illa % 10 yahut Sayın Profesör Akyol'un demin söyledikleri gibi, bazı arkadaşlar % 12 teklif etsinler diye bekliyorlarmış. O zaman madem baraj iyidir, % 100'e çıkaralım ve bu Meclise hiçbir parti girmesin.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Yolga.

Maddedeki «varsa» kelimesi üzerinde, «varsa ayrıca telefon» deniliyor. Evet, böyle bir teklifleri var.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım...

SELÇUK KANTARCIOĞLU — Efendim, önergenin aleyhinde konuşmak istiyorum, sormadınız Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Efendim, hayır. Zaten burada «8» konusu vardı.

SELÇUK KANTARCIOĞLU — Onun için konuşmak istiyorum.

BAŞKAN — Bitti o, kabul edildi. «8» reddedildi. SELÇUK KANTARCIOĞLU — Niye konuşturdunuz önerge sahibini efendim?... Önerge sahibini konuşturdunuz.

BAŞKAN — Evet konuşturdum; fakat bir teklifte bulunmadılar ki, bunun lehinde aleyhinde konuşsanız. Bir kelime. Teklifleri şu: «Telgrafla, varsa ayrıca telefonla ve telsizle» ibaresinden «varsa» kelimesinin çıkmasını teklif ediyorlar. Evet, bu «eğer varsa» kelimesinin lehinde ve aleyhinde konuşacaksınız Sayın Kantarcıoğlu, hay hay.

SELÇUK KANTARCIOĞLU — Hayır efendim. Genelde 2 - 3 dakika arkadaşımız konuştu. Ben de hiç olmazsa 5 dakika da aleyhinde konuşmak istiyorum. «8» savunuldu efendim. «8»in gerekli olmadığını aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Sayın Kantarcıoğlu, konuşuldu, aleyhte de konuşuldu. Teşekkür ederim.

Buyurun Sayın Komisyon.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım;

Değerli arkadaşımız Kantarcıoğlu'nu da tatmin etmek üzere Sayın Yolga tarafından Komisyonumuza atfedilen mantık sayesinde habbevi kubbe yapmak suçlamasını ve yermesini bir kelimeyle cevaplamak istiyorum.

Biz bir mantıktan değil, ülkenin içindeki realiteden ve inceleyerek bu sonuca vardık. Binaenaleyh, mantığın oyunundan değil ülkenin acılarından bu yola geldik.

«Varsa» kelimesini kaldırabiliriz ve bu şekilde mümkün olan vasıtaların tümüyle bildirilebileceği meydana çıkar.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

NAMİK KEMAL YOLGA — Sayın Başkanım, Sayın Komisyon Sözcüsünün bu sözleri bendenize ufak bir cevap hakkı verir.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

NAMİK KEMAL YOLGA — «Ülkenin realiteleri» dendi. Ülkenin realiteleri hususunda en hassas olan arkadaşlarınızdan birisi olduğumu zannediyorum. Ben kendilerine realitenin ne olduğunu gayet kısaca somut rakam olarak söyleyeyim. Aslında Sayın Komisyon % 8, % 10, % 15 rakamları getirdi bize, bu Meclise. Bu yüzdelerin, bu oranların neyi ifade ettiğini somut rakamlarla söylemesi gerekirdi. Bendeniz o boşluğu izninizle doldurayım.

Durum şudur; «Realite» dedikleri, benim bildiğim realite şudur:

1977 seçimlerinde katılma nispeti 72,4'tür. Bu önümüzdeki seçimlerde 22 milyon seçmen olacaktır asgarî. Gerçekte önümüzdeki seçimlerde geçilmesi muhakkak olan bu nispete göre, % 72,4 nispetine göre 16 milyon 200 bin seçmen geçerli olarak oy kullanacaktır. 16 milyon 200 bin seçmen; binaenaleyh % 10 baraj demek 1 milyon 600 bin vatandaşın oy verdiği bir partiyi Meclis dışında bırakmaktır. Bu, memleketin realitelerine, yani memlekette bunun doğuracağı huzursuzluğa dikkat etmek demektir.

Ben bu kanaatleyim, yoksa ben de kendileri kadar sanıyorum memleket realitelerine karşı çok hassas olan biriyim. Nihayet bu cevabı vermek ihtiyacını hissettim. Özür dilerim efendim.

BAŞKAN — Efendim estağfurullah. Peki, teşekkür ederim.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN — Konu tekrar cevap verilecek bir konu değil. Rakamları siz açıklamadınız. Rakam dışında geniş bir izahat verdiniz, ona bir ilave yapmış olduk.

Evet, teşekkür ederim Sayın Akyol size de, Sayın Yolga size de.

Sayın Narlıoğlu, sizin önergenizde gene «8» konusu dışında bir şeyiniz var, onu açıklamayı arzu edtiniz. Buyurun efendim.

NECMETTİN NADLIOĞLU — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Sayın Komisyonun getirmiş olduğu madde şöyle: «Genel seçimlerde ve ülke genelinde, ara seçimlerde ise seçime girilen bölgelerde...»

Şimdi, bizim teklifimizdeki esas şu: Bilirsiniz adalet geniş kitleleri kapsadığı zaman üzerinde çok durulması lazım gelen bir konu. Kanunla getirilen kısıtlamalar ise bu adaletin temelini çok iyi atılmasına bağlı. Bakıyoruz, genel seçimlerle ara seçimler ayrılmış. Bizim bugünkü durumumuza göre 34 ilde teşkilatını kuran parti seçime katılabilir. Şimdi 34 ilde seçime katılan parti, aşağı yukarı ben hesapladım, 8 küsur milyon seçmeni kapsıyor. Demek ki, ülke çapında eğer % 10 uygulanır ise bu 8 milyonun % 25'i eder. Yani seçime girdiği yerlerde % 25 oy alsada dahi o parti milletvekili çıkarmayacaktır. Bu çok ağır bir durum.

Şimdi, bir defa çok basit bir misalle izah edeyim: Kişileri imtihanaya alıyorsunuz. İki sayfalık, 50'şer soru veriyorsunuz ellerine; ama bir kısmına, «Siz şu

50 soruyu bana verin, ama diğer bir sayfadan yüz üzerinden not vereceğim» diyorsunuz. Bu adaletle bağdaşacak bir konu değildir. İşte buradaki durum da budur. Yani 34 ilde seçime giren kişiye diyorsunuz ki, «Hayır, siz 20 milyon seçmenin oyunun % 10'unu almak zorundasınız.» Ben bunu, bilmiyorum, adaletle bağdaştıramadım.

Yüzdesinde hiçbir endişem yoktur. Biz de baraj sistemine taraftarız. Zaten % 8 reddedildiğine göre bizim önergemizde de bu % 10 olarak kabul edilmiş olacaktır. Zaten, Sayın Yolga açıkladılar, bu % 10'un nedenini ben gerekçede aradım, bulamadım; ama meşhur bir deyim var, bilirsiniz: Nasrettin Hoca'ya sormuşlar, demişler ki, «Dünyanın ortası neresi?...», «İşte şurası» demiş. «Hocam, olur mu?...», «İnanmazsanız ölçün.» Şimdi bu böyledir tabii. Bunun başka bir ölçüsü yok. % 10 mudur?... % 10'dur; ama bu % 10'un dibi, temeli sağlam olmalıdır. Bu maddenin birinci fıkrasının ilk cümlesinin temeli sağlam değildir. Yani adalet yerini bulmuyor. O bakımdan ister «% 10» deyin, ister «% 15» deyin; ama ancak o partinin seçime girdiği yerdeki oyların yüzdesi olmalıdır. Eğer «Bu adalet böyle değil» derlerse ben adaleti anlamıyorum demektir.

O bakımdan, Komisyondan bilhassa rica ediyorum. % 10 yetmiyorsa daha da artırınsınlar; ama lütfen o partilerin seçime girdiği yerlerin yüzdesini alsınlar.

Bizim önergemiz bunu gerçekleştiriyor. O bakımdan oy vermenizi bilhassa istirham ederim.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Narlıoğlu.

ALİ MAHZAR HAZNEDAR — Sayın Başkan.

BAŞKAN — Lehte, aleyhte?..

SELÇUK KANTARCIOĞLU — Aleyhte.

BAŞKAN — Aleyhte Sayın Kantarcıoğlu.

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın Başkan, bir noktayı arz edeyim.

Sayın arkadaşımızın vermiş olduğu önergeyle benim verdiğim önerge tıpatıp birbirinin aynı. Bir tane olarak nazarı itibara aldınız. Onun için müsaade ederseniz ben de lehinde konuşayım.

BAŞKAN — Lehte konuşun tabii, Sayın Kantarcıoğlu da aleyhte.

Buyurun, Sayın Haznedar.

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Tasarımın tümüyle ilgili olarak yapmış olduğum konuşmada, Türkiye'de gelecek siyasal sisteme şekil

verirken, geçmiş misallere, geçmiş birtakım tablolara aşırı ölçüde önem vererek onların bu seçim sisteminde intikal ettirilmemesi gerektiğini izaha çalıştım. Nedeni olarak da, 1961 Anayasasının ortaya koymuş olduğu şartlarla 1982 Anayasasının ortaya koymuş olduğu şartlar arasında aslında büyük farklar olduğunu ifade etmeye çalışmıştım ve fiilbaki durum böyledir.

Biz 1961 Anayasası içinde teşekkül etmiş geçmiş Parlamento çalışmalarını, oradaki kötü misalleri, örnekleri, tabloları gözümüzün önüne alıyoruz, 1982 Anayasasından sonra teşekkül edecek Parlamentolara onları uygulamaya kalkıyoruz. Kanımca bu ifrata gitmek demektir. Bir seçim dahi dayanmayacak böyle bir sistemden, böyle bir ifrata gitme hâdisesinden vazgeçmemizin yerinde olacağını düşünüyorum.

Şimdi, sayın arkadaşımızın vermiş olduğu önergeyle benim verdiğim önerge tıpatıp birbirinin aynı. Fiilbaki, önergede «Seçime katıldıkları seçim çevrelerinin tamamında kullanılan geçerli oylar toplamının % 10'unu alamayan partiler milletvekili çıkaramazlar.» demiştim. Bu % 10 barajın ne ifade ettiğini müsaade ederseniz bir de ben izah etmeye çalışayım.

Geçen akşam evde oturdum, geçmiş seçimlerle ilgili bazı sonuçları değerlendirmeye çalıştım. Elde ettiğim sonuç şu; % 10 o kadar basit bir şart değil. Bakın şimdi ifade edeceğim ve bunun ne anlama geldiğini zannederim sayısal birtakım misallerle gözlerinizin önüne sermiş olacağım.

Yapmış olduğum hesap şu : 1977 seçimlerinde 21 207 303 seçmen var, % 72,4'ü oy kullanmış. Bunların geçerli oylarının toplamı 14 827 172 ediyor. % 10 baraj şartını aldığınız zaman, bir partinin Parlamenteoya üye sokabilmesi için ülke düzeyinde 1 482 717 oy alması gerekiyor. Ben sadece bu sayıyı aldım. Bugünkü seçmen sayısı, seçime iştirak nispeti ve geçerli oyların nispetinin arttığını düşünürseniz, bu rakam bunun çok üstüne çıkacaktır; ama 1 milyon 482 bin oy almak dahi ne ifade ediyor, şimdi izah ediyorum.

İçlerinde Afyon, Çanakkale, Elazığ, Giresun, Niğde, Tekirdağ, Yozgat, Urfa, Sakarya Muğla, Mardin, Malatya, Kütahya, Kocaeli Kastamonu, Diyarbakır gibi büyük illerimiz dahil, bir parti bunları ihtiva eden 41 ilde toplam oyların % 30'unu alsa bile ülke çapında % 10 barajı aşamıyor; 41 tane il ve bunların bir bölümü çok büyük diyebileceğimiz iller, % 30 oy.

Şunu da lütfen nazarı itibare alın; Türkiye'nin en büyük partilerinden Cumhuriyet Halk Partisi 1969

seçimlerinde toplam oyların % 30'unun altında oy almıştı, % 28 küsurdu. % 10 öyle küçük bir rakam değildir. Lütfen bu konuda karar verirken bu espri içinde karar verilmesinin yerinde olacağını zannediyorum.

Şimdi bazı arkadaşlarımız, «% 10 büyüktür, % 8'e indirelim» dediler, o kabul edilmedi; ama bu şartın mutlak surette yumuşatılması gerektiği kanısındayım. O nedenle de, hiç değilse % 10 baraj yine kalsın; ama bunu lütfen her partinin seçime katıldığı çevreler nazarı itibare alınmak suretiyle hesaba katalım ve % 10 barajı böyle hesaplayalım. Aksi takdirde, Meclis olarak daha önce kabul etmiş olduğumuz maddelerle tenakuza düşmüş oluruz. Neden?.. Çünkü, 10'uncu maddede, bir partinin seçime girebilmesi için 34 ilde teşkilatını kurması ve orada iki misli aday göstermiş olmasını yeterli bulduk. Bu bir kabuldü; yani bir partinin 34 ilde seçime girebileceğini kabul ediyoruz; ama öbür taraftan pratik olarak kendisini 67 ilde birden seçime girmeye zorluyoruz. Bunun tahakkuku hem kendi kendimizle çelişkiye düşmek olur, hem de biraz evvel arz ettiğim gibi tahakkuku fevkalade güç olan bir şarttır.

Bu nedenle önergenin kabulü istikametinde oy vermenizi istirham ediyorum ve saygılarımı sunuyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Haznedar.

Aleyhte Sayın Kantarcıoğlu; buyurun efendim.

SELÇUK KANTARCIOĞLU — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Anayasamız, siyasî partilerin ülke çapında teşkilatlanmasını emretmektedir. Bu bakımdan barajın ülke çapında ele alınmasında fayda vardır. Ben arkadaşımızın önergesinin aleyhinde konuşacağım; fakat sonra belirttikleri konuda da kendileriyle birleşiyorum, bunu da peşinen arz etmek istiyorum. İllerdeki barajlarla ilgili yapmış olduğu teklif elbette ki ileride görüşüleceğine göre görüşüm değişecektir.

Efendim, bugünkü durum 1961 seçimleriyle mukayese edilebilir, 1969 ve diğer seçimlerle bunları mukayese etmek doğru olamaz. Çünkü, partiler iyileştikten sonra biraz gelişme göstermişlerdir; ama şimdi üzerinde çalışmakta olduğumuz bu Kanunla yapılacak seçim 1961 seçimleriyle aynı olur. Çünkü, siyasî bünye de son dağılan Mecliste bunu göstermektedir ve Türkiye'nin şu anda yaklaşık olarak beş tane partiyle seçime girebileceği ortadadır veyahutta olacaktır, hesaplar öyle gösteriyor.

Matematikçi arkadaşlarım bilirler, ben de olmayan ergi yoluyla işe gireceğim ve olmayan ergi metoduyla baraj % 10'dan % 5'e indiği zaman ne olacağını izaha çalışacağım.

Baraj % 10 olduğuna göre, en kötü ihtimalle 10 partiyle seçime girilir; 10 parti % 10'la seçimi kaybeder ve hükümet kurulamaz. Baraj % 9'a indiği zaman parti sayısının 11, % 8 olduğu zaman parti sayısının 12, % 7 olduğu zaman parti sayısının 14, % 6 olduğu zaman parti sayısının 16, Sayın Genç'in teklif ettiği gibi % 5 baraj olursa 20 parti Türkiye'de kurulabilir ve kimse hükümet kuramaz.

Biraz önce Sayın Yolga ve Sayın Narlıoğlu arkadaşlarımızın da dedikleri gibi, baraj % 8 olduğu takdirde, neden bu konunun üzerinde üç milletvekilliği için bu kadar duruyoruz?

MAHMUT AKKILIÇ — Üç mü?

SELÇUK KANTARCIOĞLU — Bütün konuştuğumuz mesele üç milletvekili için tabii.

Baraj % 10 olduğu takdirde 18 milyon seçmen- de 1 milyon 800 bin oy kayboluyor, % 8'e indiği takdirde 1 milyon 440 bin oy kayboluyor. Burada 360 bin tane oy için; yani nüfusumuzu 400 milletvekili sayısına bölersek, her biri için % 10 barajla 120 bin oydan dolayı üç milletvekilliği için konuşuyoruz demektir.

Muhterem arkadaşlarım;

Şu halde, elimdeki cetvele göre 1961 seçimlerinde % 10'u geçen partiler, % 35 AP, % 38 CHP, % 12 CKMP ve % 14 de YTP almıştır, bağımsızlar alamamışlardır. Diğerleriyle mukayese edersek, bu beş köklü partinin bugüne kadar geldiği ortadadır. Bu bakımdan % 10 baraj memlekete istikrar getirecektir.

Bu bakımdan önerenin aleyhinde bulunuyorum. Ancak, arkadaşımın son olarak bahsettiği illerdeki baraja katılıyorum; arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kantarcıoğlu.

Sayın Akyol; Sayın Narlıoğlu ve Sayın Haznedar'ın önermeleri üzerinde görüşünüzü rica edeyim.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım;

Sayın Narlıoğlu'yla Sayın Haznedar'ın açıklamaları o kadar cazibe halesiyle halellendi ki, bir defa da meseleyi biz kendi açımızdan bu saatte de olsa açıklamak gereğini duyduk.

Gerçekten arkadaşlarımız şöyle diyorlar; «Madem baraj koyacaksınız, o seçimlere katıldığı seçim çevrelerindeki oyların % 10'unu alsınlar.» Oylarımızla kabul edilen % 10 baraj, bir partiyi seçime girdiği çevrelerde % 10 oy alsın diye değil, ülke çapında beğeniye mazhar olsun diye kabul edilmiştir. Yani, onun gerekçesi ile bunun gerekçesi arasında fark vardır. Tekrar söylüyorum, % 10 ülke çapındaki baraj, bir partiyi ülke çapında olmaya mecbur eder. Eğer, seçime katıldığı seçim çevrelerinde % 10'a iterseniz, o zaman, bölgesel, mahallî partilere öncelik verirsiniz. Düşünün, kabul ettiğimiz ilkeyi, beş ilde seçime giren bir partiye vurunuz; ne olur durum?..

ABDÜLBAKİ CEBECİ — 34 ilde girme mecburiyeti var.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — 34 ilde elbette ki seçime girme şansı vardır, girer; ama 34 ile yüklenir, bunlardan büyük çoğunluğunu bazı vilayetlere verir ve o parti bölgeseldir. O 34'ün içinde 10 vilayette öne geçmiştir; fakat 34 vilayette de % 10'u tutturmuştur. Bu, gerçekten tehlikeli bir yoldur. Bizim istediğimiz istikrarı da kökünden kaldırıp ve önlemek istediğimiz ihtimali gerçekleştirmeye hizmet edebilir; zannediyorum, arkadaşlarımız bunu görmemişlerdir. 34 ilde teşkilat kurunca, bütün illerde, bütün seçim çevrelerinde seçime girebilir; bu bir ön şarttır, Düşününüz, bütün illerde seçime katılabilmesi için 34 ilde teşkilatlanmayı öngörüyorsunuz; fakat barajı 34 il bakımından öngörüyorsunuz; ciddi olarak hem Siyasî Partiler Kanunundaki çözümle hem biraz önceki kabul ettiğimiz çözümle ciddi olarak ters sonuç veren bir yere ulaşılmış oluruz. Partileri büyütelim, ciddileştirelim derken, küçültüp mahallileştirme tehlikesi ile karşı karşıya kalırız.

Bu itibarla ve tekrar ediyorum, Sayın Kantarcıoğlu Hocamıza da gelecek madde itibarıyla cevap vermiş olayım, illerde dahi bu şekildeki bir barajın mevcudiyeti, aslında zannedildiği gibi korkunç bir sonuç vermez; ama makul sonuçlar verir. Onu da oylanmış, sonuçları alınmış ve bugün elimizde bulunan rakamlara dayalı olarak değil, daha partilerin kuruluşlarından itibaren düşünmek lazımdır; kendisi, suyu zayıf değirmenimize fevkalâde kuvvetli bir nehir taşıdılar Sayın Kantarcıoğlu. Dediler ki, 1961'de, biz de ilave edelim, 12 Mart müdahalesinden sonraki 1973 seçimlerinde dört parti % 10 barajı aşmıştır. Böylece, % 10 barajın mevcudiyeti (Kendilerini bu-

rada şükranla yâd ediyorum) istikrara hizmet edecektir. Yoksa, iki partinin doğuracağı istikrarsızlığa bizi sevk etmeyecektir.

Önerge sahibi arkadaşlarımızın meseleyi bir defa daha bu anlattığım açıdan tezekkür etmelerini ve önermeleri üzerindeki ısrarlarını bir defa daha gözden geçirmelerini rica ediyor, hepinizi saygılarla selamlıyorum.

Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın Başkanım, durumun aydınlığa kavuşması lâzım. Çok önemli bir karar alıyoruz. Müsaade ederseniz, durumun aydınlığa kavuşturulması bakımından iki cümle söylemek istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Haznedar.

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın konuşmacı dediler ki, mahallî partiler şekil bakımından 34 ilde girerler ve üç beş ile yüklenmek suretiyle parlamentoya üye sokarlar. Bu takdirde, ben yine onun hesabını yaptım; 34 demedim de 31 tane il aldım. 31 tane il içinde büyük iller var. Bunlarda % 10 şartını gerçekleştirebilmesi için, öyle bir iki ile değil, tamamının % 45'ini alsa parlamentoya üye sokamıyor. Acaba, bu konuyu biliyorlar mı idi bunu söylerken? Onu ifade etmek istedim.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Akyol, görüşünüzü rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, bir Komisyonun ve bir şahsın yaptığı çalışmaların detayı ile bir heyeti işgal etmesinin ne kadar antipatik olduğunu biliyorum. Bu konuyu, arkadaşımızın bizden beklediğinden daha fazla ve Anayasa Tasarısını hazırlarken uzun uzun bütün sonuçlarıyla, bütün ihtimalleriyle, hatta mevcut rakamlara başvurulmaz dememize rağmen ve bunun doğru sonuç vermeyeceğini tekrar tekrar söylememize rağmen; mevcut ve verilmiş oylar üzerinde de olmak üzere; fakat böyle bir baraj konulması halinde, bunun memleketteki umumî etkilerinin; meselâ % 8 civarında oy almak mutad olan bir partinin, % 8'in altına düştüğü illerde ne oranda bir seçim sosyolojisine göre oy kaybına düşer olacağı ve bunun, kendisinin ülke çapındaki oylarının yüzdesini ne dereceye kadar geriye çekeceği gibi, bütün ihtimal hesaplarını dahi yapmış bulunuyoruz. Müsterih olsunklar, bu açıklamayı hem kendileri için, hem bize

güvenip görev vermiş olan Genel Kurulumuzu aydınlatmak için yapıyorum; üzülüyorum tabii bunu yapmaktan.

Özür diliyorum ve bu noktayı bir defa daha altını çizerek belirtiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

Değerli üyeler, bu iki önergede istenilen konuya Komisyon katılmıyor. Önergeleri dikkate alınmak üzere oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergelerin dikkate alınması kabul edilmiştir.

Sayın Haznedar, sizin diğer bir önergeniz var. Bu önergenizle ilgili açıklama yapmak üzere buyurun efendim.

ALİ MAZHAR HAZNEDAR — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Yalnız, şu andaki konuşma konusunda bütün hevesimi yitirdiğimi ifade ederek sözlerime başlayayım. Fevkalâde önemli bulduğum bir konuda maalesef böyle bir netice elde ettik; tabii, Yüce Meclisin kararına hepimiz hürmetkâriz.

Bu ikinci hususta, birinci önerge kabul edilmemesi ihtimaline binaen, yine % 10 baraj şartını yumuşatmak amacı ile getirilmiştir. Burada ifade edilen husus, önerge, şu şekildedir :

«Ancak bir parti beş seçim çevresinde milletvekiliği kazanmışsa, ayrıca ülke genelinde baraj şartı aranmaz.» şeklinde idi. Bunun izah edilecek başka tarafı da yok Sayın Başkan, beş ilin veya beş seçim çevresinin, milletvekili çıkarmak üzere karar vermiş olduğu bir durumda, o milletvekillerinin, o bölgelerin hissiyatına veya tercihlerine tabii olarak parlamentoda temsil edilmelerini öngören bir yumuşatma şekli idi.

Konu budur, saygılar arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Haznedar.

Değerli üyeler, Sayın Haznedar'ın bu önergesi üzerinde lehte, aleyhte söz isteyen var mı?.. Yok.

O halde, Sayın Komisyonun görüşünü rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, arkadaşımızın son teklifi, 400 milletvekili üzerinden beş milletvekili çıkarılan bir parti açısından barajı tamamen kaldırmaktadır. Biraz önce % 8 dahi reddedilmiştir, bu baraj % 1 civarında indiriyor. Bu itibarla, buna katılmamıza hiç imkân yoktur.

Arz eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Değerli üyeler, Komisyon önergeye katılmıyor. Dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önergenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

Sıra Sayın Gökçe'nin önergesinde.
Buyurun Sayın Gökçe.

ABBAS GÖKÇE — Sayın Başkan, değerli arkadaşlar;

Kalıcı olarak bir Seçim Kanunu yapıyoruz; bu Seçim Kanunu bir kez uygulanıp, ondan sonra da hiçbir işe yaramaz bir metin haline getirilmemesi esastır. Şimdi, demokraside her türlü fikrin parlamentoda temsili esastır. Bu görüşten yola çıkan Komisyonumuz, nispi temsil sistemini getirdi ve yine ülke gerçeklerini göz önünde tutarak bir baraj getirdi, bu barajlar da elbette ki isabetli oldu. Yüce Kurulunuzda da tasvip gördü. Ancak, ben bir husus üzerinde duruyorum ve somut bir örnek ile yola çıkmak istiyorum. Söz gelişi, 3 milletvekili çıkaran Rize'de, Amasya'da ya da Tekirdağ'da 4 parti seçime katılıyor. Bu 4 partiden bir tanesi % 94 oy alıyor birisi % 3, birisi % 2, birisi % 1 oy alıyor. Getirdiğimiz barajı uyguluyoruz, Türkiye genelinde % 10'u aşamamışsa % 94 oy alan parti, milletvekili çıkarmıyor, % 1 oy alan parti milletvekillerinden birisini çıkarıyor, bir tanesini % 2 oy alan çıkarıyor, birisi de % 3 oy alan çıkarıyor.

Arkadaşlarım, demokrasi, bir toplumun ve bir milletin Mecliste temsili keyfiyetidir. Anayasamızın 80 inci maddesinde «Milletvekili, seçildiği bölgenin değil, bütün milletin vekilidir» sözü vardır. Bu söz, biraz gerçek payı taşısa bile, şairane söylenmiş bir sözdür. Hiçbir zaman Muğla'nın milletvekili, Hakkari'nin sorunlarını, Hakkari'den gelen kişi kadar yakından bilemez.

Bir il düşünün, 360 000 nüfusu var ve 3 milletvekili çıkaracak. 360 000 nüfusun 350 000'i başka kişiler kendilerini temsil etsin istiyor, ancak o ilden 10 000 kişi de başka kişileri istiyor. Biz 350 000 kişiyi bir tarafa itiyoruz, 10 000 kişiye diyoruz ki, «Sizin istediğiniz 3 kişiyi göndereceğiz Meclise» Bu, millî iradeye uygun düşmez arkadaşlarım. Biraz da millî iradeyi elimizin tersi ile itmek gibi olur. Barajlar getirdik. Getirdiğimiz bu barajlar yeter. % 10'u getirdik, seçim sayısını getirdik. «Partiler müşterek liste ile seçime katılamayacaklar» dedik; ama bir ildeki millî iradeyi bu derece hiçe alabilecek bir yöntem de müsaade etmeyelim.

Bu nedenle muhterem arkadaşlarım, ben diyorum ki, % 10 barajı aşamayanlar milletvekili çıkarmayacaklardır; ancak bir siyasî parti, yukarıdaki fıkrada belirlenen oranı aşmamış olmakla beraber, bir seçim çevresinde geçerli oyların % 50'sinden fazlasını almış ise (% 50'den fazlası oyların, o ilin millî iradesidir bir bakıma) aşağıdaki fıkralar uyarınca, milletvekilliklerinin bölüştürülmesinde o siyasî partinin oyları da hesaba katılır. Söz gelişi, Tekirdağ'da, Rize'de, Amasya'da 350 000 rey bir kenara iteceğiz ve 350 000 kişiye «Sizin dediğiniz değil, 10 000 kişinin istediği bu kişiler sizi temsil edecek.» diyeceğiz... Bu, demokrasiye uymaz arkadaşlar. Bu konuda desteğinizi istirham ediyor, Yüce Heyetinizi saygı ile selamlıyorum.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gökçe. Önerge üzerinde söz isteyen sayın üye?..

AYHAN FIRAT — Lehinde Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sayın Ayhan Fırat lehinde buyurun efendim.

AYHAN FIRAT — Sayın Başkan, saygıdeğer arkadaşlarım;

Sayın Gökçe, benim de tümü üzerinde arz ettiğim bir hususta bir önerge getirmişlerdir ve yerden göğe haklıdırlar.

Muhterem arkadaşlarım, biraz önceye kadar yapılan münakaşalarda, Türkiye genelinde oyların % 8 veya % 10'u mevzubahis oldu bir baraj olarak.

Arkadaşlarım, önümüzdeki Tasarıda geçerli oyların % 10'u mevzubahistir. Yani, şunu arz etmek istiyorum; 16 milyon, 20 milyon oy üzerinden hesap yapılmayacaktır. Hesap, Türkiye'deki geçerli oylar üzerinden yapılacaktır. Bu geçerli oyların 100 ila 110 milyon olacağı tahmin edilmektedir. İstanbul'da 7 milletvekilliği bir bölgede, oyunu kullanan 7 oy vermiş sayılacaktır, geçerli 7 oy vermiş sayılacaktır. Bilecik'te, (Özür dilerim, doğu - batı ayırarak değil) oy kullananın oyu da 1 oy sayılacaktır arkadaşlarım. Burdur'daki 10 000 vatandaşın oyu 20 000 geçerli oy sayılacaktır, Balıkesir'de 10 000 bin vatandaş oy verdiği zaman, 7'lik bölgeye ayrıldığında 70 000 geçerli oy sayılacaktır.

Muhterem arkadaşlarım, demin Komisyon Sözcüsünün burada söylediği, işte bu sistemde varittir. Yalnız Ankara'da teşkilatlanmış bir parti, tüm Türkiye'nin %10 oyunu almış olur eğer oyların hepsini alırsa. Neden?... Birbuçuk milyon oyu vardır Ankara'nın 7 ile çarparsanız % 10'u aşar. Şunu da söyleyeyim; küçük vilayetleri alın, mesela 40 küçük vilayette ikişer, üçer,

dönder milletvekili olsun, 3,5 milyon insanın verdiği oy ancak % 10 eder. Bu adalet midir?... Ben onun için bu seçim sisteminin ruhuna karşıyım. % 10'u tespit ederken bile, Bileciktekiyle, Edirnedekiyle İstanbul'dakiyle geçerli oyu farklı hesap ediliyor. Onun için karşıyım, onun için düzeltilmesini istemişim. Ama düzeltilmesine muvaffak olamadım, Genel Kurulun kararına saygılıyım, bıraktım. Yalnız, Sayın Gökçe'nin getirdiği husus hakikaten çok doğrudur. «Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.» Eğer bir seçim bölgesinde bir parti (Misal de verdim) oyların % 99,9'unu alsın, 1 milletvekili olan bir bölgede, tahmini 50 000 oyu vardır. 49 999'unu bir parti alsın, 1 bağımsız da gitsin kendisine 1 oy atsın, hanımı bile kendisine oy vermesin; bu parti % 10 barajına girsin, bağımsız aday, 29'un üçüncü fıkrasıyla mazbatasını alıp Ankara'ya gelsin. Muhterem arkadaşlarım, kendi içinde tutarsızdır bu Yasa. Onun için fazla üstünde durmayacağım. Teşekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Fırat.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ORHAN ALDIKAÇTI — Sayın Başkanım, soruya arkadaşım cevap verecektir; fakat bunlar ancak geneli ile ilgili açıklamalardır. Yoksa bu, Sayın Abbas Gökçe'nin önergesi ile ilgili, önergesinin lehinde olan bir açıklama değildir. Çok üzüntü ile dinledik.

BAŞKAN — Evet efendim.

Buyurun Sayın Akyol.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, değerli arkadaşlarım;

Komisyonumuzun değerli üyesi, katkılarıyla, hem Siyasî Partiler Kanunu Tasarısına, hem de Seçim Kanunu Tasarısına değerli nitelikler kazandırmış olan Gökçe arkadaşımız açıklamasında, «Arkadaşlar, dikkat ediniz, işlemez bir Seçim Kanunu yapıyoruz.» dediler ve bu ana kadar getirdiğimiz noktada Tasarının, önergeleri kabul edilmezse, tamamen işlemez halde kalacağını ima ettiler ve söylediler.

Pek tabii olarak, bazı düşünceler ilk anda büyük bir cazibeye sahiptirler. Arkadaşımız belagatla fikirlerini savundular. Dediler ki «Birçok baraj getirdik.» Bütün bu barajlarda arkadaşımızın onayı ve muvafakatı vardır. «Ama, bir yerde duralım.» dediler. «Bir seçim çevresinde, bir ilde oy oranı % 50'yi geçerse (söylemediler ama, ben ilave edeyim) bütün barajları kaldıralım.» İşte bu fikri ameliyeye katılmanın imkânı yoktur. Yani, bir yığın baraj getireceksiniz istikrar için; ama bir fikir gelecek aklınıza, cazip geliyor, bir ilde % 50'den fazla oy alınmıştır ve geri-

deki fikriyatınızı inkâr edeceksiniz, bütün barajları yıkacaksınız ve yeni bir sistem teklif edeceksiniz. Buraya kadar kabul ettiğimiz sistemin mantığından tamamen % 100 uzaklaşırız.

Bakınız arkadaşımızın önerisini okuyorum: «Bir seçim çevresinde geçerli oyların % 50'sinden fazla oy alan parti...» Bir seçim çevresinde... Demek ki, birer birer seçim çevrelerinde mahallilik iddiasıyla, mahallilik propagandasıyla % 50'yi aşacak olan pek çok parti türeyebilir. Buna müsaade edemeyiz. Bu getirdiğimiz sistem değil. Bu, ne Anayasamız, ne Siyasî Partiler Kanunumuz ne de Seçim Kanunumuzun sistemidir.

Arkadaşımız belki zannediyor ki, bir ilde gerçekleşebilir. Örnek verdikleri Amasya, Tekirdağ, Rize'nin yanına ben, kendi vilayetleri, kendi illeri olan şanlı Kars'ı da ilave ediyorum. Yani, orada da % 50'nin üzerinde bir mahallilik olsa, biz bunu kabul edeceğiz... Hayır. Ne Kars, ne Rize; böyle bir illik siyasî partiler istemiyoruz. Bir ilden, bir bölgeden değil, ulusal partiler istiyoruz ve arkadaşımızı tatmin etmek için bir defa daha söylüyorum, getirdiğimiz sistemin özü budur. Bu sistem gelince artık, bir ilde % 50-51 oranında bir parti oy alamaz. Yani, ulusal planda teşkilatlanmamışsa alamaz. Çünkü vatandaşlar vermezler. İşte anlattığımız hep bu...

Verilen rakamlara bakıyoruz, bir iki ilimizde böyle spesifik bir iki olay olmuş kişilerle ilgili, sevgi ile ilgili vesaire; ama bir defa bunu koydunuz mu vatandaş bakacak «% 50'yi aşırsa bile, bu adayın mensup olduğu parti ülke çapında % 10'u alamayacak.» diyecek ve o partiye oyunu vermeyecektir. Asıl iyileştirici, sağıklaştırıcı etkisi, bu tedbirlerin, buradadır. Yurttaşları uçlara değil, merkezlere ve büyük birleşimlere itecektir ve oralarda toplanmalarını sağlayacaktır. Oylarınızla lütfettiniz bu sistemi kurdunuz, şimdi Sayın Gökçe'nin teklifi, bu anayayı, bu sistemi kökünden delmekte parçalamaktadır. Bu nedenle önergeye katılmıyor ve reddedilmesini istirham ediyoruz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Akyol.

ABBAS GÖKÇE — Sayın Başkan, bir açıklama ve bir sorum var.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Gökçe.

ABBAS GÖKÇE — Sayın Başkanım, ben, Sayın Akyol kadar belagatla konuşamadım. Çünkü kendisi üstattır. Ben, onun kadar ikna etme kabiliyetim olmadığını peşinen kabul ederek söyleyeyim; ben,

benim de katkım olan, eserimiz olan bu Kanunun işlemeyeceğini söylemedim. Yalnız «Bu Kanun yapılıyor, bu yapılırken, illerde böyle bir durum var, bir kere yapıyoruz bu Kanunu, köklü ve sürekli bir Kanun olacak, bütün her şeyi koyalım, bir kere uygulamayacağız bu Kanunu» demek istedim bu bir...

İkincisi, Sayın Fırat'ın örneğini vererek Sayın Sözcüden soruyorum: Bir ilde % 99,9 oyu alan bir parti mevcut iken, bir de karısı dahi oy vermemiş, sadece kendine oy vermiş birisi, parti % 10 barajını aşmadığı için milletvekili çıkaramayacak ve sadece kendi oyu ile milletvekili olacak kimse, millî iradeyi temsil eder mi ve bu ihtimal varit midir, çıkar mı çıkmaz mı bu sistemde?.. Bunu cevaplandırınlar.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Gökçe.

Sayın Komisyon, Gökçe'nin önermesine katılmıyorlar. Bu itibarla önerenin dikkate alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler. Etmeyenler... Önerenin dikkate alınması kabul edilmemiştir.

ABBAS GÖKÇE — Sayın Başkan, cevap alamadım soruma.

BAŞKAN — Efendim, cevap vermek istemediler. Cevap vermeye zorlayamayız.

ŞÜKRÜ BAŞBUĞ — Sorum var Sayın Başkan.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Başbuğ.

ŞÜKRÜ BAŞBUĞ — Sayın Başkan, ben bir konuyu anlayamadım : 3 milletvekili çıkaran bir ilde 300 000 geçerli oy olsa, Sayın Gökçe'nin bahsettiği durum meydana gelse, Yani adaylardan birisi bu 300 000 oyun 150 000'ini alsa, diğer iki aday da

75.000'er oy alsa, birisi % 10 barajını aşmadığı için seçilmiyor, diğerleri de o ilin barajını aşmadığı için seçilmeyecek, dolayısıyla o ilde milletvekili çıkarmayacak gibi geliyor bana. Bu hususun açıklanmasını istiyorum.

BAŞKAN — Evet efendim.

Anayasa Komisyonunun görüşünü rica ediyorum.

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞENER AKYOL — Sayın Başkanım, bu hususu düzenleyen fıkra vardır efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Değerli üyeler, bu maddede, daha maddenin görüşülmesine başladığımız sırada ikinci fıkrada şu değişiklik yapılmıştı: «Hiçbir» yerine «En az iki partinin» ibaresi konmuştu.

İkinci fıkranın üçüncü satırında «En az» kelimeleri vardı, bu çıkarıldı. Barajı açacak. «En az» kelimesi çıkarıldı, «İki, siyasi parti» olarak devam etti.

Üçüncü fıkranın üçüncü satırında «Varsa» kelimesi çıkarılmış oldu «Ayrıca telefon ve telsizle» ibaresinden evvel.

Bu değişikliklerle maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Madde kabul edilmiştir.

Değerli üyeler, 5 Mayıs 1983 Perşembe günü saat 14.00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

Kapanma Saati : 18.55

DANIŞMA MECLİSİ

GÜNDEMİ

95 inci BİRLEŞİM

4 Mayıs 1983 Çarşamba

Saat : 14.00

1. BAŐKANLIĐIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

2. SEÇİM

3. OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

4. KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN İŞLER

(1) Milletvekili Seçimi Kanunu Tasarısı ve Anayasa Komisyonu Raporu. (1/672) (S. Sayısı : 386)
(Dağıtma tarihi : 19.4.1983)

